

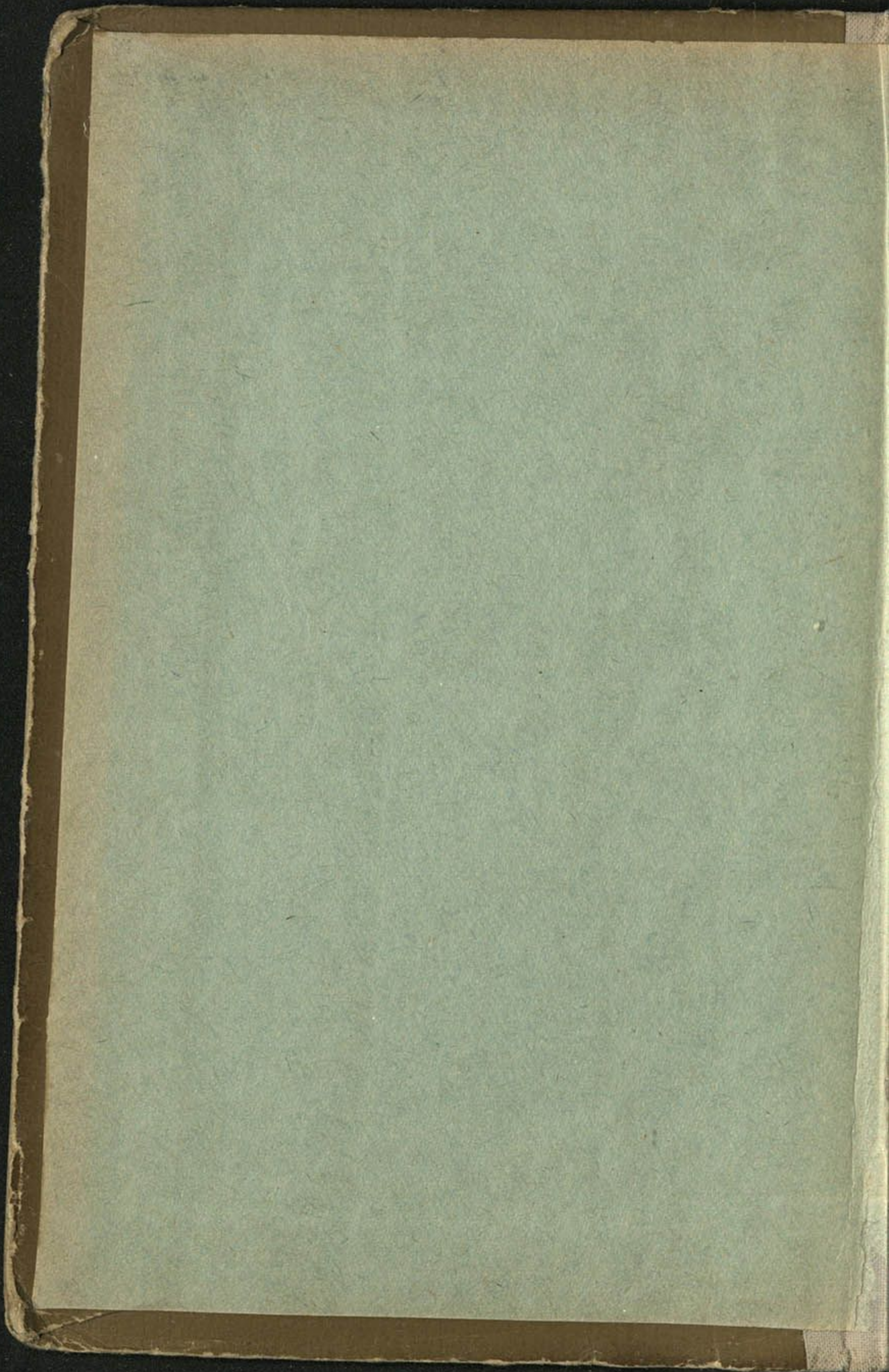
60727

Ба 60727 ✓

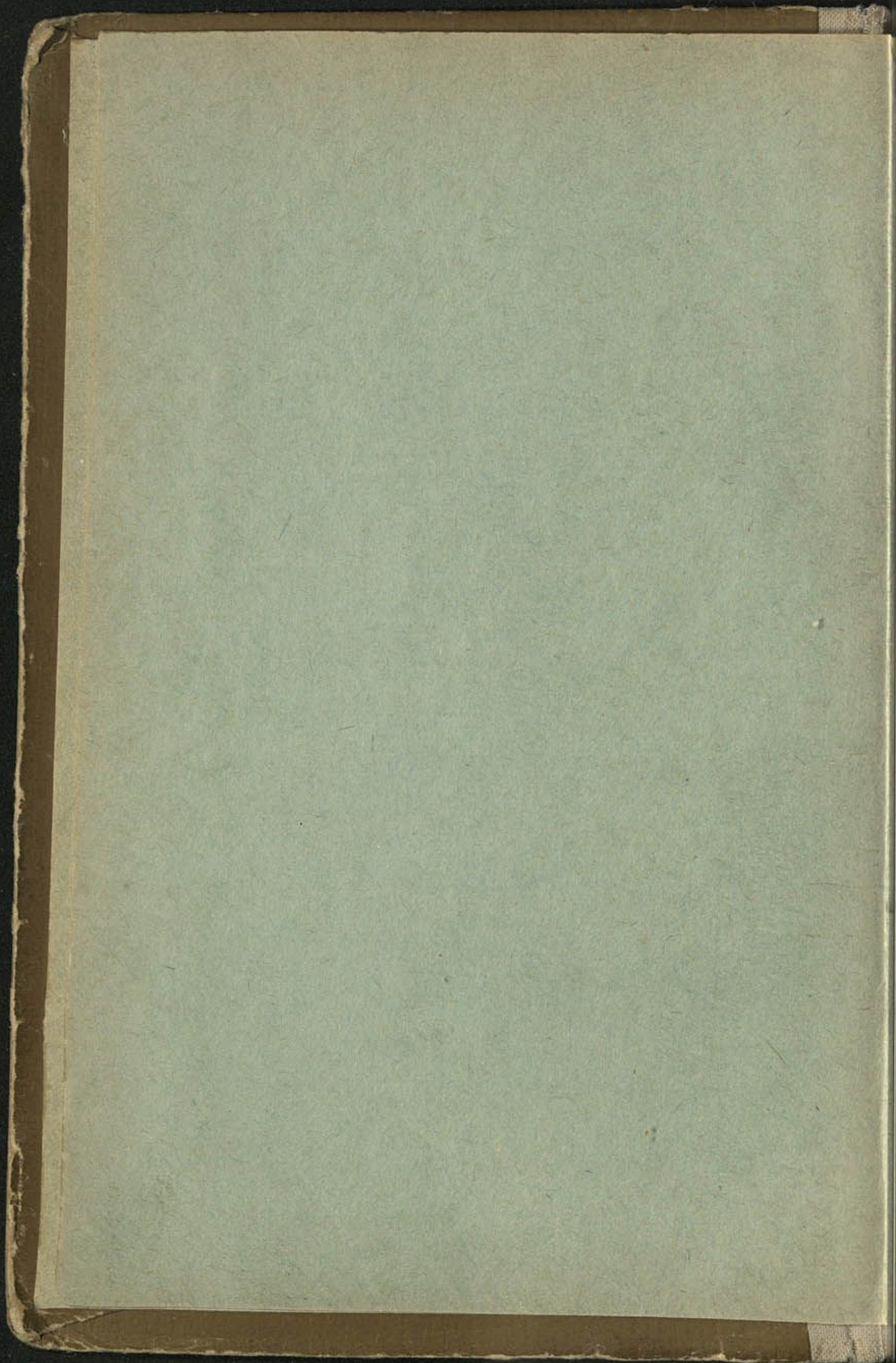
КНОРЫН

За культурную
революцию

1928 г.

БД 60727

III 6

В. КНОРЫН

62104

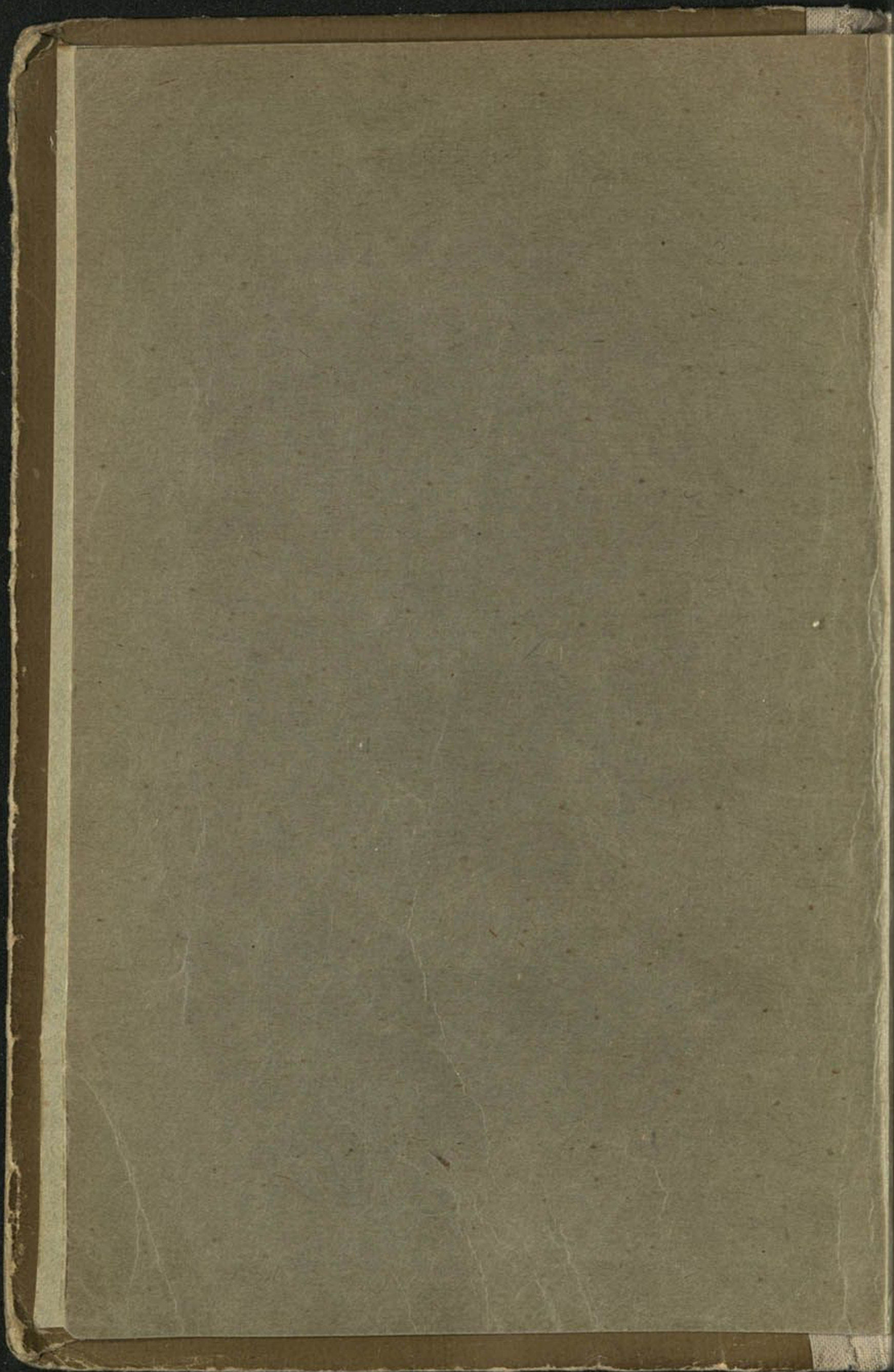
ЗА КУЛЬТУРНУЮ РЭВОЛЮЦЫЮ

(ЗБОР АРТЫКУЛАЎ)

БЕЛАРУСКАЕ ДЗЯРЖАЎНАЕ ВЫДАВЕЦТВА
М Е Н С К

1928

б
А 60727

В. КНОРЫН

ЗА КУЛЬТУРНУЮ
РЭВОЛЮЦЫЮ

(ЗБОР АРТЫКУЛАЎ)

62104

Бел. 2005

БЕЛАРУСКАЕ ДЗЯРЖАЎНАЕ ВЫДАВЕЦТВА
М Е Н С К — 1928

1092476 Б 60727

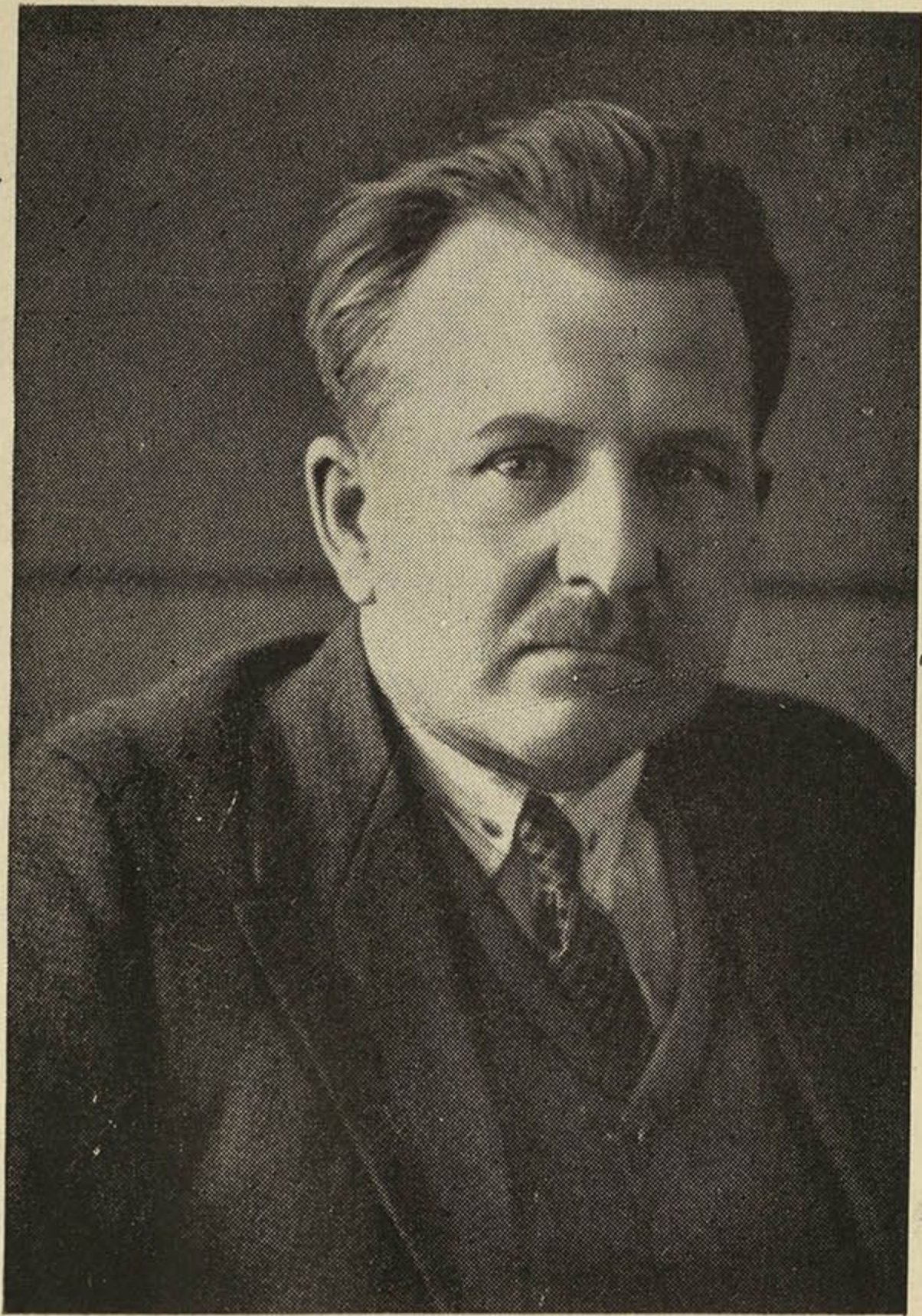
Надрукавана ў друкарні
Беларускага Дзяржаў-
нага Выдавецтва.
Галоўлітбел 235.
У ліку 5.000 экз.
Заказ 38.

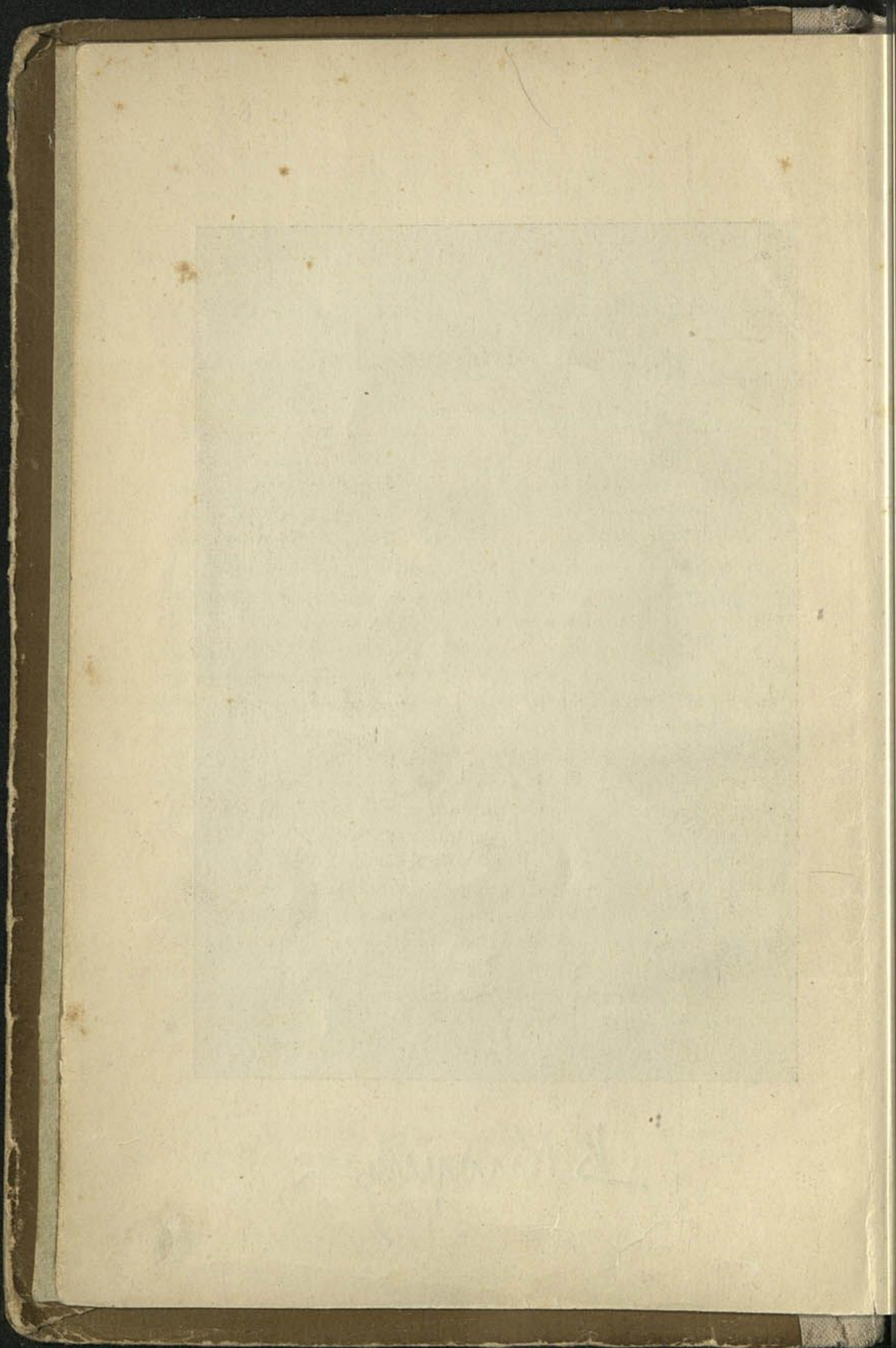
25. 11. 4. 2009

2009

B Knapton

ЗА КУЛЬТУРНУЮ РЭВОЛЮЦЫЮ

Пытаньне аб культурнай рэволюцыі, як аб асобнай буйнейшай задачы цэлае эпохі, Уладзімер Ёльліч паставіў у сваіх апошніх творах незадоўга да сваёй сьмерці. Пры гэтым ён культурную рэволюцыю разумеў, як рэволюцыйнае перавыхаваньне самых шырокіх народных мас—перш за ўсё сялянства—для пераможнага соцыялістычнага будаўніцтва.

У вядомым артыкуле «Аб коопэрацыі»,—вызначаючы нашы далейшыя задачы, разьвіваючы свой коопэрацыйны плян,—ён казаў, што побач з перабудоваю нашага апарату «наша задача заключаецца ў культурнай рабоце для сялянства». Ставячы нашай эаномічнай задачай у вёсцы пагалоўнае коопэраваньне, ён казаў, што «пагалоўнае коопэраваньне немагчыма без цэлай культурнай рэволюцыі». Пры гэтым Уладзімер Ёльліч культурную рэволюцыю разумеў, як згуртаванасьць раду прасьцейшых задач у адносінах да самых шырокіх мас: зрабіць наша насельніцтва настолькі «цывілізаваным», каб яно зразумела ўсе выгоды пагалоўнага ўдзелу ў коопэрацыі і наладзіла гэты ўдзел; зрабіць наша насельніцтва пагалоўна пісьменным, даць кнігу і газету самым шырокім масам, стварыць фактычную роўнасьць для ўсіх, раней прыгнечаных, падняць насельніцтва нашае краіны з поўдзікасьці, з поўазіяцкага быту на ступень элемэнтарнейшай сучаснай культуры.

Лічачы культурную рэволюцыю прадпасьылкаю перамогі соцыялізму, пагалоўнага коопэраваньня, электрыфікацыі і г. д., Уладзімер Ёльліч знаходзіў, што «для нас гэта культурная рэволюцыя прадстаўляе надзвычайныя труднасьці і чыста культурнае ўласьцівасьці (бо мы няпісьменны) і ўласьцівасьці матэрыяльнае (бо для таго, каб быць культурным, патрэбна пэўнае разьвіцьцё матэрыяльных

сродкаў вытворчасці, патрэбна пэўная матэрыяльная база),—але ён падкрэсьліваў усю важнасць, вострасць, усё вялізарнейшае значэнне гэтае задачы, калі гаварыў: «для нас досыць цяпер гэтай культурнай рэвалюцыі, каб стаць у поўнай меры соцыялістычнай краінай».

З тых часоў, як Ленін паставіў ва ўсёй вострасці перад намі пытаньне аб культурнай рэвалюцыі, прайшло якраз пяць гадоў. За гэтыя пяць гадоў мы атрымалі першыя поспехі ў справе арганізацыі соцыялістычнае гаспадаркі, мы ўзьнялі вытворчыя сілы нашае краіны, мы ўмацавалі нашу матэрыяльную базу, гэтым самым мы стварылі ў некаторай меры ўмовы для культурнае рэвалюцыі, для большае культурнасці мас. Але гэты самы рост нашае краіны яшчэ больш востра, чым пяць гадоў таму назад, ставіць перад намі гэту ленінскую праблему. Цяпер пытаньне аб нашай «поўдзікасьці», «някультурнасці» выпірае яшчэ з большай сілай, чым пяць гадоў таму назад. Больш таго. Калі Ленін звязваў пастаноўку праблемы культурнае рэвалюцыі ў першую чаргу з сялянствам, з задачай пагалоўнага коопэраваньня вёскі, дык мы да гэтага цяпер ужо павінны дадаць, што ўцягненьне самых шырокіх мас у соцыялістычнае будаўніцтва, у рацыяналізацыю нашае прамысловасці столькі-ж востра патрабуе культурнага ўздыму рабочае клясы, цэлай культурнай рэвалюцыі ў рабочай клясе.

Таму цяпер ужо адкладваць вырашэньне гэтае праблемы нельга—пытаньне аб культурнай рэвалюцыі павінна быць высунута сёньня-ж, як самая вострая праблема дня, над якой павінна працаваць уся партыя разам з усімі сумленнымі і сьвядомымі беспартыйнымі савецкімі працаўнікамі. Ухіленьне ад гэтай задачы цяпер—ёсьць ухіленьне ад асноўнай і важнейшай задачы соцыялістычнага будаўніцтва.

* * *

Ленін казаў: «каб дасягнуць праз нэп удзелу ў коопэрацыі пагалоўна ўсяго насельніцтва,—вось для гэтага патрэбна цэлая эпоха. Мы можам прайсьці на добры канец

гэту эпоху ў адно-два дзесяцігодзьдзі. Але ўсё-ж гэта будзе асобная гістарычная эпоха, бяз гэтай гістарычнай эпохі, без пагалоўнае пісьменнасьці, без выстарчальнае ступені талковасьці, без выстарчальнае ступені прывучэньня насельніцтва да таго, каб карыстацца кніжкамі, і без матэрыяльнай асновы гэтага, бяз пэўнае забясьпечанасьці, скажам, ад неўраджаю, ад голаду і г. д., бяз гэтага нам сваёй мэты не дасягнуць».

З таго часу, як Ленін пісаў гэтыя радкі, як ужо гаварылася, прайшло пяць гадоў.

На аснове ўжо выкананае работы, 15-ы зьезд мог вынесці дырэктыву: «Пашырыць і ўзмацніць сетку спажывецкай, сельска-гаспадарчай і саматужна-прамысловай коопэрацыі, маючы на ўвазе ўцягненьне ў коопэрацыю ў працягу бліжэйшага пэрыяду ўсёй беднаты і большасьці сярэднякоў», г. зн. большай часткі ўсяе вёскі.

Гэту задачу і вызначэньне тэрмінаў для правядзеньня ленинскага коопэрацыйнага пляну—мы маглі паставіць толькі дзякуючы таму, што мы ўжо дасягнулі мінімальнай матэрыяльнай забясьпечанасьці мас, што мы ўжо становімся менш залежнымі ад неўраджаю, менш падпалымі голаду, што перад намі адкрываецца больш шырокая магчымасьць ставіць сур'ёзнейшыя і важнейшыя пытаньні.

Але тут вось адразу мы натыкаемся на пытаньне аб тым, што наша малакультурнасьць, наш поўазіяцкі «культурны» ўзровень зьяўляецца перашкодаю для ўздыму нашае эканомікі, для стварэньня большай матэрыяльнай забясьпечанасьці шырокіх мас.

Возьмем усяго пару прыкладаў.

Рацыяналізацыя прамысловасьці і інтэнсыфікацыя сельскай гаспадаркі натыкаецца на нашу някультурнасьць, на нашы прадзедаўскія навывкі, як на сур'ёзнейшую перашкоду ў нашым далейшым разьвіцьці.

Мы шырока распрагандавалі выгоднасьць жывёлагадоўлі ў Беларусі. Больш таго, мы ўжо значна разьвілі нашу жывёлагадоўлю. Але ў той-жа час мы для ўнутранага спажываньня ўвозім мяса з РСФСР і Украіны. Чаму? Таму, што наша скаціна дрэннай якасьці, таму, што наша мяса горш за украінскае, расійскае. Ці-ж у гэтым малень-

кім пытанні ня цэлая культурная праблема, праблема перабудовы нашае жывёлагадоўлі,—праблема вышэйшай пароды скаціны, праблема культурнага догляду за жывёлаю, вырашэньне якое—зразумела, праз коопэрацыю—адкрые нам ня толькі наш унутраны рынак, але і ў значна большых разьмерах выгодны замежны рынак.

Мы заахвочваем у Віцебшчыне і Полаччыне ільнаводзтва і ў той-жа час лічым якасьць нашага ільну нізкай, на нашых ільнапрадзільных фабрыках пераапрацоўваюць пскоўскі лён, або зьмешваючы наш лён з пскоўскім. Зразумела, яўная недарэчнасьць вывозіць наш і прывозіць чужы лён і прытым зноў недарэчнасьць, якая выцякае з нашае някультурнасьці. Узьняцьце-ж ільняное культуры зноў такі патрабуе пэўнае культурнасьці ад селяніна, уменьня адмовіцца ад прадзедаўскіх навывчак, уменьня працаваць пановаму.

Мы маглі-б пералічыць яшчэ больш такіх праблем культуры—іменна культуры,—але ня варта гэтага рабіць.

Мы ня ставім, або рэдка ставім, праблемы нашае прамысловасьці, як праблемы культуры.

Мы ня ўлічваем таго, што рацыяналізацыя нашае прамысловасьці, змаганьне за зьніжэньне сабекошту, за зьніжэньне накладных выдаткаў ёсьць вялізарная культурная праблема, якая патрабуе палепшанае работы ад рабочага і служачага, больш уважлівых і культурных адносін да сваёй справы, пісьменнасьці, кемлівасьці і паваротлівасьці, адмовы ад сваёй цэхавай абмежаванасьці. Мы ўсё яшчэ выпускаем з-пад увагі, што рацыяналізацыя вытворчасці ёсьць цэлая культурная рэволюцыя на прадпрыемстве, што зьніжэньне цэн і палепшаньне абслугоўваньня пакупца, культурныя адносіны да пролетара-пакупца—ёсьць цэлая культурная рэволюцыя за прылаўкам.

Мы ўсё яшчэ часта выпускаем з-пад увагі, што культурная рэволюцыя ідзе ня толькі праз школу, навуку, мастацтва, а праз усьведамленьне навывчак культурнага вырашэньня раду практычных дзелавых праблем, праз зжываньне азіятычын і быце, праз культуру ў рабоце, праз змаганьне супроць нашых поўдзікіх і ў той-жа час дарагіх форм гаспадараньня.

Ніводнай з гэтых задач, тым больш самых важных з іх—пагалоўнага коопэраваньня насельніцтва і індустрыялізацыі краіны—мы ня можам вырашыць бяз узьняцьця ўсеагульнае пісьменнасьці, элемэтарнае культурнасьці, элемэтарнае цывілізаванасьці самых шырокіх мас, бо, кажучы аб коопэрацыі, Ленін казаў аб «цывілізаваным», культурным коопэратары, аб ладзе цывілізаваных коопэратараў, бо індустрыялізацыя ёсьць пераход на вышэйшую фазу тэхнікі і культуры.

Культурная рэволюцыя ёсьць культурны ўздым самых шырокіх мас, таму нам у змаганьні за культурную рэволюцыю трэба орыентавацца на мільёны рабочых і сялян, іх трэба ў першую чаргу ўзьняць да мінімальнага ўзроўню культурнасьці.

І тут мы мала, праступна мала зрабілі.

Мы ўсё яшчэ, больш за ўсё, займаемся ўсякай мішурой, выкрунтасамі, замест таго, каб выконваць сур'ёзную справу для мільённых мас. У нас усё яшчэ шмат панства, арыстократызму і інтэлігентшчыны, адарванасьці ад масавых запатрабаваньняў, рабскага захапленьня кунсткамэрнымі рэдкасьцямі памешчыцкага маэнтку і створанага дробнабуржуазнага інтэлігента, якія з пункту гледжаньня мільённых мас зьяўляюцца глупствам. Ці-ж ня дзіка гучаць у нашых умовах інтэлігенцкія мары аб перанясеньні вулічнае культурнасьці Бэрліну і Прагі ў Менск, аб перанясеньні ў Менск бляску Уннтэр-дэн-Ліндэн і Фрыдрыхштрасэ, створанага на плячох рабочых кварталаў. Ці-ж ня сьмешнымі зьяўляюцца тыя вандроўнікі, якія ў заграніцах бачаць толькі арыстократычныя кварталы, ня бачаць рабочых раёнаў, і мараць аб перанясеньні сноба-арыстократычнай «культуры» да нас, ня думаючы аб тым, як-бы нам падняць мільённыя масы хоць-бы на адну цалю...

Не пераймаць ад буржуазіі—зьяўляецца нашай задачай. Нам трэба высунуць рад простых, элемэтарных задач, якія маюць значэньне для мас, і за іх весьці змаганьне. Гэтымі задачамі на бліжэйшы пэрыод зьяўляюцца задачы змаганьня за элемэтарную пісьменнасьць, за элемэтарную брошурку масам, за газэту масам, за элемэтарныя сельска-гаспадарчыя веды, за прасьцейшыя магчымасьці

Развіцьцё культуры - рэв.
С. С. С.

масам карыстацца тэатрам, кіно, за зьнішчэньне нашага бюрократызму, дзікіх адносін да горш апранутага, дзікіх адносін да слабога, дзікіх, азіяцкіх адносін да жанчыны.

Ва ўсіх гэтых адносінах мы пакуль што яшчэ мала зрабілі.

Мы параўнаўча мала яшчэ зрабілі ў галіне ліквідацыі няпісьменнасьці, а Ленін казаў, што там, дзе няма пісьменнасьці, там ня можа быць політыкі, там пануюць плёткі, чуткі, забабоны. На справу ліквідацыі няпісьменнасьці дзяржава адпускае значныя сродкі. Існуе добраахвотнае таварыства «Прэч няпісьменнасьць». Але работа яшчэ дагэтуль разьвіта слаба. Вынікі пакуль што мізэрныя. Трэба, як-бы там ні было, дамагчыся пералому. Трэба па магчымасьці шырэй арганізаваць культурнае добраахвотніцтва. Трэба, як-бы там ні было, пасунуць справу наперад больш шпаркімі крокамі. Трэба, каб політыка, культура дайшла да самага адсталлага селяніна.

Мы затрачваем значныя сродкі на друк, на газэту, на кнігу, але мы яшчэ далёка не дабіліся таго, каб кожны пісьменны—а іх меншая палова насельніцтва—чытаў нашу газэту і нашу кнігу. Тыражы нашых газэт мізэрныя. У сялянскай Беларусі сялянская масавая газэта «Беларуская Вёска», распаўсюджваецца толькі ў 12.000¹⁾ экз. Сорам і ганьба! Сорам і ганьба для ўсіх нас, для нашых вясковых работнікаў, якія, відавочна, не зразумелі яшчэ ролі газэты ў справе соцыялістычнай арганізацыі вёскі, не зразумелі, што газэта зьяўляецца асноўнай зброяй культурнай рэвалюцыі ў вёсцы. А ці-ж ня сорам і ганьба, калі цэнтральны орган нашае партыі «Зьвязда» разыходзіцца толькі ў 9.000 экз.²⁾ Дзе тут разуменьне задач культурнай рэвалюцыі, дзе тут разуменьне рашаючай, буйнейшай ролі друку ў справе арганізацыі соцыялістычнага грамадства? Дзе работа па арганізацыі распаўсюджваньня газэт з боку рэдакцыі, партарганізацыі, саветаў? А возьмем кнігу. Мы мала, надзвычайна мала, выдаем для вёскі. Мы больш забясьпечваем кні-

1) За гэты год, да моманту выданьня кніжкі, тыраж „Бел. Вёскі“ павялічыўся да 36.000 экз.

2) Да сучаснага моманту тыраж „Зьвязды“ павялічыўся да 14.000 экз.

гаю нашу культурную верхавінку, верхнія 10.000 насельніцтва, мала клапаціцца аб рабочым, бедняку-сялянине, аб сялянскай моладзі. Таму склады трашчаць ад залежаў паперы, а той, каму патрэбна кніга, хто хоча чытаць, яе ня мае. Больш таго, мы выдаем, перакладаем, выдаём на беларускай мове кнігу, патрэбную для шырокіх мас, політычна мыслячых людзей, напрыклад, даклад т. Сталіна на XV зьездзе ЎсеКП(б), і ніхто ня ведае, што яна выдана нашым Белдзяржвыдавецтвам, ні адна газэта яе не адзначыла рэцэнзіяй, ні ў воднай вітрыне яе няма. Што гэта: сабатаж, злачынства, нядбайнасць. Перш за ўсё, бюрократычныя адносіны, погляд зверху на пытанні культурнага ўздыму мас. Неразуменне таго, што значна важней адну кніжку давесці да 10.000 чытачоў, чым 10 кніжак да 1.000 чытачоў, што цяпер уся існасць у масавасці кожнага нашага мерапрыемства, што ў масавасці—аснова нашае політыкі, што культурная рэвалюцыя і масавая патрэбнасць у кнізе пойдзе праз інтарэс да політычнае надзенае кніжкі, што толькі па слядох політычнае кніжкі пойдзе мастацкая ў масы.

Возьмем кіно і тэатр.

Мы маем дасканалыя маладыя, здольныя да развіцця, тэатральныя колектывы. Мы крытыкуем іх, робім шум вакол тэатру, а часамі «нават» аб тэатры. Але адносімся да тэатру, да свайго тэатру, п а п а н с к у, прымушаючы акторскую моладзь граць пры поўпустой залі, у той час, як масы патрабуюць культурнага добрага відовішча, у той час, як тэатр зьяўляецца адной з мацнейшых зброяў культурнае рэвалюцыі. Нічым іншым, як няўменьнем арганізаваць справу, гэтага тлумачыць нельга. Нічым іншым, як адарванасцю ад мас, бюрократызмам, гэтага тлумачыць нельга. Трэба аб гэтым падумаць. Трэба, каб савецкія арганізатары гэтае справы зразумелі, што можа быць поўнай тэатральная зала, калі будзе праведзена патрэбная работа. Трэба зразумець, што дзяржава можа ўтрымліваць тэатр і выдаваць усякую датацыю, калі ён працуе для шырокіх рабочых і сялянскіх мас.

А кіно,—гэта найбольш масавае з усіх відаў мастацтва, гэта найбольш уплывовае з усіх відаў мастацтва. Ці-ж

вакол яго сконцэнтравана тая грамадзкая думка, якое яно заслугоўвае? Ці апошні дыспут не паказаў, што тут тысячы маюць што сказаць, што тут тысячы маюць папраўкі і пажаданьні і гатовы іх выказаць. А мы, бюрократычна, папанску, даём тое, што нам пад руку пападае, што нам «з комэрцыйнага боку» здаецца карысным, ня лічачыся з масамі і ня лічачыся з задачамі соцыялістычнага выхаваньня мас.

А кіно, тэатр, мастацкая літаратура ставяць-жа і ўмеюць ставіць пытаньні быту, культуры, адносін паміж людзьмі, зьяўляецца лепшай зброяй уплыву і выхаваньня моладзі. А ў нас няма ніводнага пэдагогічна абсталяванага кіно для дзяцей.

Узяць нашы ўстановы. У іх столькі, столькі шчэдрынскіх тыпаў, што можна цэлыя кнігі аб іх напісаць, а мы добра сябе адчуваем. Бюрократызм і цеганіна не знаходзяць рэзкага асуджэньня з боку нашага культурніцтва, усё яшчэ не выкараняюцца. Бюрократызм—гэта балячка,— так напісана на ўсіх плякатах. А тое, што гэту балячку можна выкараніць толькі падняцьцем культурнасьці і сьвядомасьці мас, аб гэтым рэдка хто думае. У гэтай інэртнасьці нашай думкі якраз і заключаецца сіла бюрократызму, у гэтай інэртнасьці, пасыўнасьці і някультурнасьці масы—яго карані. Калі самыя шырокія масы выйдучь з сваёй някультурнасьці, тады, зразумела, згіне і азіятчына ва ўстановах, але мы павінны пайсьці таксама насустрач. Мы павінны прад'явіць патрабаваньне савецкаму чыноўніку быць культурным, папэраджальным да наведнікаў, уважлівым сучасным савецкім працаўніком.

Культурная рэволюцыя павінна стаць справай самых шырокіх мас. Нашай адсталасьці, някультурнасьці ў быце, някультурнасьці ва ўстановах, хаце і ўсюды павінна быць абвешчана рашучае змаганьне. Калі мы ўсе будзем працаваць над выкараненьнем нашай уласнай някультурнасьці і ўздымам мас на больш высокі ўзровень, калі мы ўсе свае мерапрыемствы прыстасуем да абслугоўваньня самых шырокіх мас, калі нашы культурныя працаўнікі стануць сапраўднымі арганізатарамі культурнай рэволюцыі—дык гэтым будзе зроблены буйнейшы крок наперад.

Культурная рэволюцыя патрабуе працяжнага і моцнага змаганьня, змаганьня на цэлую эпоху. Мы маем усе падставы выбрацца з нашай някультурнасьці і дзікасьці, таму, «што нідзе народныя масы не зацікаўлены так сучаснай культурай, як у нас, нідзе пытаньні культуры ня ставяцца так глыбока і паслядоўна, як у нас, нідзе, ні ў аднэй краіне, дзяржаўны ўрад не знаходзіцца ў руках рабочай клясы, якая ў масе сваёй дасканала разумее недахопы сваёй, не скажу культурнасьці, а скажу пісьменнасьці, нідзе яна не гатова прыносіць і ня прыносіць такіх ахвяр для палепшаньня свайго становішча ў гэтых адносінах, як у нас» (Ленін).

І ў гэтым ёсьць парука хуткай ліквідацыі нашай някультурнасьці, хуткай перамогі культурнай рэволюцыі.

ПРОБЛЕМЫ КУЛЬТУРНАЕ РЭВОЛЮЦЫІ

*Даклад на агульным сходзе працаўнікоў асветы г. Менску
1 лютага 1928 г.*

Тэма, што стаіць перада мною, зьяўляецца надзвычайна шырокай і наўрад ці можна яе вычарпаць у межах аднаго дакладу. Але я думаю, што гэта і не ўваходзіць у маю сёньнешнюю задачу. Я лічу, што мэтазгодней будзе на агульнай канве нашых дасягненьняў за мінулы пэрыод, паставіць перад намі ўсімі рад важнейшых актуальных задач у галіне арганізацыі культурнай рэволюцыі ў нашай краіне. Наша рэволюцыя на першым сваім этапе была сілай разбураючай, накіраванай супроць наскрозь прагніўшага буржуазна-феўдальнага ладу. Цяпер рэволюцыя разьвіваецца, як будаўніцтва соцыялізму. Задача будаўніцтва соцыялізму—узьяць нашу прамысловасьць, сельскую гаспадарку і ўсю нашу краіну на больш высокую ступень разьвіцьця вытворчых сіл і арганізацыі народнае гаспадаркі. Наша партыя працуе ўнутры краіны зараз, як новы архітэктар, як новы будаўнік, задачай якога зьяўляецца пабудова новага соцыялістычнага грамадства.

За рад гадоў, што засталіся ўжо зараз за нашай сьпіною, мы дасягнулі буйнейшых посьпехаў у справе арганізацыі вытворчых сіл нашай адсталай краіны. У нашу краіну з кожным днём усё глыбей і глыбей пранікае новая тэхніка, новая цывілізацыя, новая культура. Рад нашых прадпрыемстваў пераабсталёўваецца па апошнім слове тэхнікі. Асінбуд, да будаўніцтва якога мы прыступілі летась і які зараз ужо знаходзіцца на моцных нагах, будзе да канца 1930 году зьяўляцца першым, найбольш гучным, словам у галіне тэхнікі і рэконструкцыі нашае БССР. Пабудова ляснога комбінату і некалькіх іншых новых прамысловых прадпрыемстваў перарабляе нашу адсталую прамысло-

васьць на асновах, пры якіх мы зможам конкураваць з падобнымі прадпрыемствамі іншых раёнаў Савецкага Саюзу, а таксама і за межамі СССР. У апошні час мы прыступілі да праектаваньня першай у Савецкім Саюзе фабрыкі штучнага валакна, што адкрывае шырокія пэрспэктывы для далейшага разьвіцьця гэтае справы ў Беларусі. У галіне сельскае гаспадаркі мы дасягнулі значнага ўкараненьня тэхнічных культур, хоць яшчэ і на параўнаўча нізкай базе; аднак, гэта ўкараненьне тэхнічных культур павінна павесьці да агульнага павышэньня ўзроўню нашае сельскае гаспадаркі.

Што мы бачым за гэты-ж пэрыод у капіталістычных краінах? Капіталістычныя краіны ў галіне арганізацыі і тэхнікі народнае гаспадаркі за гэтыя апошнія гады дасягнулі буйных посьпехаў. Разьвіваецца цэлы рад новых галін прамысловасьці, ідзе далейшая рацыяналізацыя буйное прамысловасьці. Разам з тым, буйная прамысловасьць пераарганізоўваецца нанова: ідзе мацнейшая канцэнтрацыя трэстаў. Узмацняюцца і міжнародныя сувязі паасобных трэстаў; праходзіць збліжэньне прамыслоўцаў розных капіталістычных дзяржаў; кучкі прадпрыемцаў усё больш і больш становяцца кіраўнікамі капіталістычных дзяржаў.

Гэтыя буйныя дасягненьні ў галіне прамысловасьці, тэхнікі і арганізацыі народнае гаспадаркі дазволілі капіталістычным дзяржавам дасягнуць значных посьпехаў у галіне эаномічнай стабілізацыі апошніх. Аднак, гэта стабілізацыя зьяўляецца вельмі і вельмі адноснай, яна ўжо зараз падтачваецца растучай хваляй рабочага руху, усё больш і больш нарастаючай новай рэвалюцыйнай хваляй.

Мы—першая соцыялістычная краіна. Наша гаспадарчая сыстэма зьяўляецца прадстаўніцай будучага, у той час, як сыстэма капіталістычная прадстаўляе эпоху мінулага, эпоху, якая адыходзіць у магілу. Між гэтымі дзьвюма сыстэмамі ідзе і будзе ісьці ў далейшым сьмяротнае змаганьне. Хто пераможа ў гэтым змаганьні? Мы не сумняваемся, што пераможа соцыялізм, новы лад, які ідзе на зьмену старому капіталізму. Але гэта перамога залежыць ад нашай энэргіі, ад нашых сіл, ад сіл міжнароднага пролетарыяту, які зараз узьнімаецца. У гэтым змаганьні ня можа быць ніякіх сантымэнтальнасьцяй, ніякіх патураньняў. Змаганьне ідзе не на

жыцьцё, а на сьмерць. І для таго, каб наша перамога на фронце эканамічным, на фронце нашага культурнага разьвіцьця, на фронце ўзьняцьця тэхнікі і новай цывілізацыі была забясьпечана поўнасьцю за намі, нам неабходна накіраваць усю сваю ўвагу на справу тэхнічнага абсталяваньня і пераабсталяваньня нашае краіны, на справу рэарганізацыі на вышэйшых тэхнічных асновах нашае народнае гаспадаркі.

Змаганьне з міжнародным капіталам ёсьць бязьлітаснае конкурэнтнае змаганьне, у якім нас ніхто не памілуе, калі мы самі ня справімся з тымі буйнейшымі задачамі, якія стаяць перад намі.

У нашых руках ёсьць вялізарнейшая магчымасьць, якой ня маюць капіталістычныя дзяржавы,—гэта магчымасьць узьняцьця самых шырокіх працоўных мас, выкарыстаньня іх актыўнасьці для эканамічнай і культурнай перабудовы краіны. Гэта забясьпечыць нам у працягу кароткага тэрміну такі посьпех у галіне арганізацыі народнае гаспадаркі, у галіне ўзьняцьця тэхнікі, культуры і цывілізацыі ў нашай краіне, які немагчымы ні ў якой буржуазнай дзяржаве. Нам трэба толькі лепш арганізоўвацца, як мы арганізоўваліся да гэтага часу. Якія-ж шляхі гэтай нашай новай, соцыялістычнай арганізацыі?

Гэтыя шляхі вызначаны Ўладзімерам Ільлічом. У адносінах вёскі гэта перш за ўсё—шлях пагалоўнага коопэраваньня сялянскіх гаспадарак, што пры зьнішчэньні памешчыкаў і капіталістых, пры існаваньні дыктатуры пролетарыяту роўназначна росту соцыялізму ў нашай краіне. Мы ў гэтых адносінах робім толькі першыя посьпехі. Гэтыя посьпехі, аднак, настолькі значныя, што XV зьезд УсеКП(б) мог паставіць задачай—у працягу бліжэйшых год дасягнуць пагалоўнага коопэраваньня ўсёй вясковай беднаты і большасьці сярдняцтва, г. зн.—большасьці ўсёй вёскі. Уладзімер Ільліч так казаў аб задачы пагалоўнага коопэраваньня сялянства: «Для гэтага нам не хапае аднаго—не хапае культуры, не хапае пісьменнасьці, не хапае элемэтарнейшых навывчак, якія неабходны для гэтага пераходу». Трэба, каб сяляне зразумелі выгоднасьць коопэрацыйнага шляху разьвіцьця. Трэба, каб селянін быў пісьменным, умеў карыстацца брошуркаю і кнігаю, рэгулярна чытаў газэты. І Ўладзі-

мер Ільліч павінен быў сказаць, што адзінай перашкодай для пагалоўнага коопэраваньня сялянства зьяўляецца наша культурная адсталасьць. Менавіта таму Ўладзімер Ільліч задачу культурнай рэволюцыі ў нашай краіне паставіў перш за ўсё ў зьвязку з задачай пагалоўнага коопэраваньня сялянства. Іменна ў гэтай сувязі Ўладзімер Ільліч сказаў, што «для вырашэньня гэтай задачы, да поўнага канчатковага вырашэньня гэтай задачы, неабходна цэлая культурная рэволюцыя, якая ня можа быць зроблена ў працягу аднаго-двух гадоў, для якой патрэбна цэлая эпоха, якая ў лепшым выпадку намі можа быць зроблена ў працягу аднаго-двух дзесяцігодзьдзяў». А рабочая кляса нашай краіны? Яна, у сваёй асноўнай масе, зьяўляецца яшчэ параўнаўча маладой. Наш пролетарыят зьяўляецца такім толькі ў першым і ў лепшым выпадку—у другім пакаленьні. У нашых умовах, калі перад намі стаіць задача ўсямернага фарсаваньня і рацыяналізацыі нашае прамысловасьці, задача новага індустрыяльнага будаўніцтва, мы павінны сказаць, што і ў адносінах да нашага пролетарыяту, учарайшага селяніна, сына і ўнука селяніна, таксама патрэбна цэлая культурная рэволюцыя. Трэба, каб наш пролетарыят у сёю сваёю масаю, а ня толькі ў сваёй перадавой частцы, удзельнічаў, быў актыўным будаўніком новага соцыялістычнага грамадства. І я павінен сказаць гэта ў адносінах да ўсёй самай шырокай масы нашае краіны—краіны адсталай, малакультурнай да рэволюцыі, краіны прыгнечанай у працягу дзесяцігодзьдзяў. Нам патрэбна цэлая культурная рэволюцыя для таго, каб падняць нашу краіну з яе адсталасьці, з яе поўдзікасьці, з яе азіятычын да такой вышыні, якая патрэбна для пабудовы поўнага соцыялістычнага грамадства ў нашай краіне. Гэта задача зараз стаіць перад намі, як актуальная штодзенная задача. Але тут, таварышы, можа быць хто з вас задасьць мне пытаньне:

Калі справа стаіць так, калі адна з важнейшых задач, якая стаіць перад намі зараз—задача культурнага ўздыму мас, цэлая культурная рэволюцыя,—калі мы соцыялістычнае грамадства ў нашай краіне бяз узьняцьця культурнага ўзроўню самых шырокіх мас нашае краіны не пабудуем, дык ці ня маюць рацыі тыя скептыкі, якія напярэдадні

Кастрычнікавае рэволюцыі гаварылі, што Расія, моў, не дасягнула такой вышыні разьвіцьця вытворчых сіл, такога разьвіцьця культуры, пры якім магчымы соцыялізм? Ці ня меў рацыі Каўцкі і падобныя яму, якія гаварылі, што ва ўмовах пасьляваеннага разбурэньня нельга будаваць соцыялізм, што трэба, моў, даць магчымасьць вытворчым сілам аднавіцца ў рамках буржуазнага грамадства і потым, пасля поўнага аднаўленьня вытворчых сіл, разбураных вайною, пачаць новую соцыялістычную перабудову? Ці ня маюць рацыі, далей, тыя, хто, накшталт Кунава (у дужках сказаць, аднаго з найбольш опартуністычных герояў соцыял-дэмократыі), сьцьвярджалі, што для таго, каб перайсьці да соцыялізму, патрэбна поўнае «высьпяваньне» ўсіх краін для соцыялістычнага грамадства? А паколькі яшчэ ў якой-небудзь краіне капіталістычныя вытворчыя адносіны ня зжыліся, да таго часу, моў, ня можа быць і гутаркі аб будаўніцтве соцыялізму.

Таварышы, усе гэтыя «тэорыі» пранікнуты мяшчанскім страхам перад рэволюцыяй, мяшчанскім імкненьнем захаваць свой куточак, сваю канарэйку і свае фіранкі на вокнах. Вось чым пранікнуты і Кунаевы і Суханавы. Калі стаць на які-небудзь з гэтых пунктаў гледжаньня, дык гэта азначала-б—адмовіцца ад соцыялістычнай рэволюцыі наогул. Мы ня сталі на гэты шлях, які асуджае нашу краіну на сотні гадоў пакуты пры капіталізьме бяз усякіх пэрспэктыў рэволюцыйнае перабудовы. Мы ня сталі на гэты шлях, які няўхільна асудзіў-бы нашу краіну на лёс быць аграрным hinterland'ам для перадавых капіталістычных краін. Мы не маглі стаць на гэты шлях і таму, што ён азначаў-бы ня толькі пагібель нашае краіны, але і крызіс, пагібель усяго далейшага разьвіцьця чалавечага грамадства.

Падам словы Ўладзімера Їльліча, якімі ён адказаў Суханаву, многім з вас вядомаму, некалі досыць таленавітаму публіцыстаму, некалі бальшавіку. Уладзімер Їльліч адказаў так: «Для стварэньня соцыялізму, кажаце вы, патрэбна цывілізацыя, але чаму мы ня можам стварыць спачатку такіх прадпасылак цывілізацыі, як выгнаньне памешчыкаў, выгнаньне капіталістых, а потым пачаць пасоўвацца да соцыялізму». Гэта пастаноўка Ўладзімера Їльліча застаецца

асноўнай і рашаючай і для сучаснага моманту. Мы ў нашых умовах, у нашай адсталай краіне павінны былі, перш за ўсё, стварыць такія прадпасылкі для разьвіцьця нашае культуры і цывілізацыі, як выгнаньне памешчыкаў, як зьняцьце іх чужаеднае верхавінкі з графам Чапскім і ім падобнымі на чале, якія зьядалі тыя магчымасьці, што меліся для культурнай рэволюцыі, якія пралівалі ў Парыжы, Маскве і Варшаве тое, што павінна было стварыць культурныя магчымасьці для беларускага народу.

Гэта «зьняцьце» і ёсьць першая і асноўная прадпасылка культурнае рэволюцыі, гэта і ёсьць першая рашаючая прадпасылка ўздыму самых шырокіх мас на больш высокі ўзровень культурнасьці і цывілізацыі. Другая прадпасылка заключаецца ў тым, што ўзьняцьце самых шырокіх мас на больш высокі ўзровень культуры і цывілізацыі нельга зрабіць інакш, як арганізуючы гэтыя самыя масы. Нам трэба было стварыць мацнейшую політычную арганізацыю самых шырокіх мас рабочае клясы і сялянства для таго, каб зьняць эксплёататарскую верхавінку ў Кастрычнікавую рэволюцыю. Нам патрэбна гэта магутная і моцная політычная арганізацыя самых шырокіх мас і для таго, каб перамагчы нашу эаномічную адсталасьць. Нам патрэбна мець гэту магутную політычную арганізацыю шырокіх рабоча-сялянскіх мас і для таго, каб зрабіць культурны пераварот у нашай краіне. Бяз гэтага, без уцягненьня самых шырокіх мас у справу культурнага будаўніцтва, гэта справа культурнай рэволюцыі павінна расьцягнуцца на многія дзесяцігодзьдзі.

Адгэтуль, таварышы, для вас зусім ясна павінна быць, што політычная арганізаванасьць мас у нас павінна быць першачарговай задачай.

Праз гэту політычную арганізаванасьць мас—бальшавіцкую партыю і вакол бальшавіцкае партыі—мы маглі зрабіць Кастрычнікавы пераварот; праз гэту політычную арганізаванасьць мас мы маглі адбіць наступленьне контр-рэволюцыйных інтэрвэнтаў расійскай і загранічнай буржуазіі, дзякуючы гэтаму мы змаглі вылезьці з тэй разрухі, у якой мы знаходзіліся некалькі год таму назад, дзякуючы гэтаму мы маглі і можам ставіць тыя самыя шырокія задачы, якія мы ставім перад сабою.

Другой задачай пасья таго, як пэўная частка масы была політычна організавана, была задача падняць хоць-бы ў мінімальнай меры той жабрацкі эканомічны ўзровень, у якім масы знаходзіліся. Для таго, каб быць культурнымі, патрэбна пэўнае разьвіцьцё матэрыяльных сродкаў. Калі мы, у адносінах да некаторых груп насельніцтва, можам сказаць, што ў нашай краіне гэта матэрыяльная база ёсьць, дык у адносінах да ўсяго шматмільённага народу мы гэтага сказаць яшчэ ня можам. Таму, у гісторыі разьвіцьця пастаўленых намі задач пытаньне аб эканомічным уздыме самых шырокіх мас павінна было стаць рашаючай задачай.

Я пачаў з некаторых указаньняў на нашы дасягненьні ў гэтай галіне. Гэтыя дасягненьні дазваляюць нам сёньня больш шырока ставіць пытаньне аб нашых далейшых шляхах. Праўда, мы тут далёка яшчэ ня ўсё зрабілі, вельмі і вельмі далёка ня ўсё зрабілі. Нашыя кватэрныя ўмовы, напрыклад, зьяўляюцца страшэннай перашкодай да разьвіцьця ўсякай культуры ў нашай краіне; становішча нашых клюбаў і інш. культурных сродкаў зьяўляецца сур'ёзнай перашкодай, наша беднасьць зьяўляецца сур'ёзнай перашкодай да ліквідацыі няпісьменнасьці і інш., і інш.

Цэлы рад такіх перашкод перад намі быў, ёсьць і застаецца. Аднак, усё-ж такі мы настолькі зараз шырока організаваны, нашы эканомічныя посьпехі настолькі значныя, што мы можам ужо, побач з важнейшымі рашаючымі задачамі ў галіне эканомічнага будаўніцтва, на ўсё горла крычаць аб канечнасьці пастаноўкі востра і рэзка пытаньня аб культурнай рэволюцыі.

Я, таварышы, зазначыў вам на тых ступені, на якія ўздымаецца культура ў нашай краіне. Было-б надзвычайна шкодна, надзвычайна небясьпечна для нашага далейшага разьвіцьця, калі-б працаўнікі асьветы не зразумелі гэтых шляхоў нашага разьвіцьця. Мы павінны былі організаваць, перш за ўсё, самыя шырокія масы, зьняць эксплёататарскую верхавінку, організаваць пановаму, на асновах савецкага ладу, для перамогі нашай эканомічнай адсталасьці, для таго, каб, перамагаючы гэту адсталасьць, адначасова ставіць пытаньне аб культурнай рэволюцыі, аб культурнай пабу-

дове нашай краіны; для таго, каб дагнаць іншыя народы, якія значна выперадзілі нас.

Адгэтуль—вялізнае значэньне нашай партыйнай політычнай арганізацыі, з аднаго боку, а з другога—вялізарнейшая важнасць нашай політычнай і грамадзкай работы. Адгэтуль, таварышы, зразумела і тое вялікае значэньне, якое адыгрывае ў справе культурнай рэволюцыі тая грамадзкая работа, якую вядуць нашы пэдагогі ў шырокіх масах. Пытаньне аб грамадзкай рабоце пэдагогаў у свой час было пастаўлена намі ня проста, як пытаньне аб нагрузцы, аб выкарыстаньні таго ці іншага пэдагога-актывістага. Гэта пытаньне было пастаўлена намі, як самая шырокая політычная праблема ўцягваньня ўсіх інтэлігенцкіх кадраў нашай краіны ў справу падняцьця політычнага і культурнага ўзроўню шырокіх мас. І на гэту задачу, як на важнейшую задачу, трэба так глядзець і сёньня. Уцягваньне самых шырокіх мас настаўнікаў, агрономаў, мэліоратараў, каморнікаў, доктарскага пэрсоналу і інш. у грамадзкую работу па абслугоўваньні мас, па прапагандзе культуры і цывілізацыі ў масах, па зжываньні векавых забабонаў—гэта важнейшая політычная задача, якая вырашаецца намі. І я павінен сказаць, што яна вырашаецца пакуль ня зусім умела, з вялікімі памылкамі, аб якіх і сёньня трэба гаварыць так, каб чутно было ўсюды ў нашай краіне, так, каб гэта работа дала найбольшыя політычныя вынікі.

Зжываньне забабонаў, нашай дзікасьці, нашай адсталасьці, нашай малакультурнасьці, зьяўляецца адной з важнейшых задач. Гэта такая задача, пры вырашэньні якое можа прылажыць сваю руку і сваю сілу кожны. Тут ніхто ня можа сказаць: я слабы, я хворы і не магу ўдзельнічаць у вырашэньні гэтай задачы. Для таго, каб зрабіць у нашай краіне поўную і канчатковую культурную рэволюцыю, для таго, каб павесці нашу краіну па шляху соцыялізму, трэба зьнішчыць усякую містыку, усякую веру ў госпада-бога, веру ў нейкага гаспадара, які аднекуль прыедзе, з неба, або з заганіцы і паможа справіцца з нашай някультурнасьцю і адсталасьцю. Трэба кінуць усякія надзеі на якога-б там ні было госпада-бога, на нейкія містычныя сілы, якія могуць умешвацца ў наша жыцьцё. Рэлігія і рэволюцыя—гэта анты-

поды. Памятаю вядомыя словы Карла Лібкнэхта, забітага 9 г. таму назад жандарамі Носке ў Бэрліне. Лібкнэхт на старонках нямецкае часопісі Die New Zeit полемізаваў з цэлым радам такіх соцыял-дэмократаў, як Франк, Гёрлэ і інш. Ён казаў: «Рэволюцыя—гэта сіла, гэта магутнасць. Рэлігія—гэта гультайства, гэта пагібель. Сумясьціць гэтага нельга. Гэта—як сонца і цемната, як холад і цяпло». Я кажу гэта зараз не для таго, каб агітаваць супроць госпада-бога або каго-небудзь іншага. Не, зусім не для гэтае мэты, а для таго, каб сказаць, што зьнішчэньне ўсякае містыкі і забабонаў зьяўляецца адной з прадпасылак для культурнае рэволюцыі ў нашай краіне.

Толькі тады, калі самыя шырокія масы, якія вераць у цудоўную сілу пры хваробе, калі яны зьнішчаць на 100 проц. гэту веру, толькі тады яны падцягнуцца да тых ведаў, якія нясуць дактары ў масы. Калі сяляне і сялянкі адкінуць веру ў містычныя сілы, якія могуць узяць сельскую гаспадарку і павялічыць удойнасць кароў, толькі тады яны, замест таго, каб маліцца аб павялічэньні ўдою, будуць зварачацца да спэцыялістага па жывёлагадоўлі і г. д. Толькі тады, калі канчаткова будзе зжыта вера ў тое, што нейкія містычныя сілы за грахі пасылаюць добрае і кепскае надвор'е, толькі тады пасапраўднаму сяляне навучацца так арганізоўваць сельскую гаспадарку, каб і ў часе сухменю і ў часе дажджу поле радзіла збожжа ў выстарчальнай колькасці.

Шлях наш ясны. Мы можам адзначыць вялізную колькасць сьведчаньняў, якія гавораць аб тым, як мы пасунуліся наперад. Мне-б хацелася сёньня падаць толькі адно сьведчаньне менскага спэцыялістага—старога доктара, які спаткаў Кастрычнікавую рэволюцыю ні то ў канцы пятага, ні то ў пачатку шостага дзесятку свайго жыцьця. Гэта артыкул доктара Поляка ў часопісі «Беларуская мэдычная думка». Я ўзяў гэтага сьведку, якога мы ня маем ніякае падставы запозрыць у аднабокасьці да Кастрычнікавае рэволюцыі, якога мы ня маем ніякае падставы запозрыць у перапавялічэньні таго, што адбылося. Мне здаецца, што ўражаньне чалавека, які 50 год пражыў пры адным ладзе, а потым дзесяць год пры другім, уражаньне такога чалавека,

пры параўнаньні гэтых дзвюх сыстэм у галіне культурных зьмен, зьяўляецца надзвычайна каштоўным і паказальным.

Трэба кожнаму зразумець, што ўсе гэтыя зьмены да лепшага і пастаноўка самой праблемы культурнага будаўніцтва сталі магчымы толькі на аснове Кастрычнікавае рэволюцыі. Ня трэба нам шукаць гісторыю нашага культурнага ўздыму ў эпасе Стэфана Баторыя, як гэта робіць адна кніга, выданая БДУ (ды яшчэ прысьвечаная Х-годзьдзю Кастрычніка!). Ня трэба шукаць гісторыі разьвіцьця нашай беларускай культуры ў езуіцкай акадэміі, якая была створана 400 год таму назад, як гэта некаторыя прабуюць рабіць. Ня ў гэтым справа. Езуіцкая акадэмія або езуіцкая колегія XVI веку была створана для арганізацыі прыгнечаньня шырокіх мас працоўных, а зусім не для ўздыму культуры гэтых мас. Езуіцкія школы ў Вільні былі створаны для таго, каб стварыць культурны кадр прыгнятальнікаў, для таго, каб стварыць культурны (пасярэднявяковаму) кадр, які па магчымасьці больш выціснуў-бы сокаў з працоўных мас Беларусі для рымскага папы і ўсіх яго сьвятых і духоўных прыхільнікаў. Ня тут знаходзіцца пачатак вытокі культурнага ўздыму. У Кастрычнікавую рэволюцыю якраз зьняты ўсе тыя вучоныя з езуіцкае акадэміі і ліцэяў, зьнята тая эксплёататарская зграя, якая была створана мінулай культурай, якая мела ў дзесяткі разоў больш ведаў у галіне прыроды і культурных навывчак, чым мы. Зьняцьце гэтай верхавінкі дало нам магчымасьць шырока паставіць пытаньне аб культурнай рэволюцыі, і таму я лічу досыць рызыкаўным той факт, што некаторыя вельмі вучоныя людзі пачынаюць свае прысьвечаньні Кастрычнікавай рэволюцыі і нашай культуры са... Стэфана Баторыя.

Таварышы, соцыялізм не абраз, які можна павесіць у кутку і якому трэба маліцца, соцыялізм ня ёсьць нешта такое, на што можна глядзець толькі здалёк, соцыялізм ня ёсьць нешта такое, што даецца ў рукі ў гатовым выглядзе, у закончанай форме. Соцыялізм можна заваяваць толькі ў крывавым, цяжкім і ўпартым змаганьні. Толькі праходзячы праз бруд і нячыстоты, перамагаючы ўсё гэта, можна дайсьці да поўнага соцыялістычнага грамадства. Гэта задача перад намі стаіць. Мы ад нашай някультурнасьці,

дзікасьці, азіятчыны павінны выбавіцца, павінны вырвацца ў цяжкім змаганьні. Многім з нас прыходзіцца браць на сябе надзвычайна цяжкую чорную работу. Мы яе бярэм, мы павінны браць, таму што ў справе соцыялізму ўсякую чорную работу трэба выконваць, і толькі ачышчанымі ад усякага бруду, ад азіятчыны, ад дзікасьці, прайшоўшы праз гэты этап цвёрдым крокам, можна дайсьці да поўнага соцыялістычнага грамадства.

Першачарговай і асноўнай задачай зьяўляецца наш уплыў на прыроду, організацыя прыродных сіл так, каб яны далі ўсе магчымасьці для вызваленьня нашага часу для культурнае работы. Зразумела, уплываючы на прыроду ў змаганьні за палепшаньне эаномічнага становішча, мы ўплываем самі на сябе. Мы перабудоўваем саміх сябе, мы самі робімся інакшымі. Націск на прыроду, перабудова нашай эаномікі і народнай гаспадаркі ёсьць адначасова і перабудова грамадства, ёсьць адначасова перабудова таго асяродзішча, у якім мы знаходзімся. Але ўплыў на прыроду немагчымы без тэхнічных ведаў і ведаў прыроды. Першабытны чалавек павінен быў навучыцца да кія прывязваць камень, каб першы раз уплываць на прыроду. Зараз гэтай элемэтарнай навукі далёка невыстарчальна. Зараз мы пераступілі на 100 тысяч міль наперад ад таго часу, зараз нам патрэбна значна большае для ўплыву на прыроду.

Патрэбна пэўная тэхніка, патрэбны веды, прытым ня толькі адной верхавінкі, ня толькі аднаго камскладу нашае народнае гаспадаркі. Гэта задача сама па сабе перад намі стаіць—стварэньне каманднага кадру нашай тэхнічнай інтэлігенцыі. Бліжэйшай і буйнейшай задачай, якая перад намі стаіць у гэтай галіне, зьяўляецца ўкараненьне ведаў у гушчы мас. Нам трэба ісьці ўсё далей і далей, перавучваць і давучваць нашага пэдагога, доктара, агронома і г. д. на апошніх дасягненьнях тэхнікі і навукі. Але гэтага мала, мы павінны сказаць, што рацыяналізацыя прамысловасьці, інтэнсыфікацыя сельскае гаспадаркі немагчымы без павялічэньня тэхнічнага ўзроўню нашых агрономічных кадраў, з аднаго боку, а з другога—немагчымы бяз узьняцьця ўзроўню самых шырокіх мас, якія прымаюць удзел у гэтай справе. Наш лад адрозьніваецца ад усякага іншага ладу

невыстарчальна — невыстарчальна!

тым, што ў нас камандзір у прамысловасьці, у сельскай гаспадарцы не зьяўляецца сам па сабе рашаючай сілай. Наш лад адрозьніваецца ад усякага ладу тым, што наш камандзір зьяўляецца толькі спецыялістам—найбольш кваліфікаваным, а ўсё апіраецца на самадзейнасьць і ініцыятыву самых шырокіх мас. Гэта дае магчымасьць разгортваньню шырокіх хплянаў, але гэта ў той-жа самы час патрабуе, каб з усёй сілай было пастаўлена пытаньне аб падняцьці культурнага ўзроўню і ўкараненьні тэхнікі і агрыкультурных ведаў у гушчу масы, якая ўся зьяўляецца арганізатарам новага ладу, якая ўся ўплывае на прыроду для таго, каб стварыць новыя матэрыяльныя ўмовы ў нашай гаспадарцы, і якая, разам з тым, усьведамляе новыя культурныя навычкі. Індустрыялізацыя ёсьць сынонім перабудовы ўсяе народнае гаспадаркі на новы лад, сынонім ўзьняцьця самых шырокіх мас на большую ступень дабрабыту, сынонім таго, што мы перастаем быць краінай адсталай і захудалай, што мы раўняемся з перадавымі эўропэйскімі краінамі. Індустрыялізацыя азначае культурную рэволюцыю ва ўсёй краіне.

Гэта задача вялізнейшай культурнай важнасьці. XV зьезд нашай партыі сказаў, што гэту задачу—уздыму самых шырокіх мас для вырашэньня нашых эканомічных задач—нам трэба зараз паставіць, як адну з важнейшых задач, і што для вывучэньня апошніх дасягненьняў у галіне тэхнікі мы не павінны шкадаваць ні сродкаў, ні людзей. Калі мы эканоміку з месца ня зрушым, дык, зразумела, ніякія высокія культурныя пляны ажыцьцявіць ня зможам. Трэба, такім чынам, разьвіваць індустрыялізацыю краіны, адрываць адусюль, што можна, для таго, каб вырашыць гэту важнейшую задачу.

Я гаварыў ужо аб коопэраваньні сялянства, зазначаў, што толькі гэты шлях ёсьць адзіны для сялян, шлях бяз мук і пакуты, без распаду сялянскіх гаспадарак, без пакутнай пролетарызацыі і абядненьня сялян. Мы былі-б апошнімі дурнямі, калі-б казалі, што сялянскія гаспадаркі павінны заставацца такімі-ж распыленымі на векі-вечныя. Мы не стаім на тым пункце гледжаньня, што можна консэрваваць прадзедаўскія забабоны, нашу саху, аб якой зараз так многа гавораць. Мы рашуча супроць таго, каб нашаму ся-

лянству пасоўвацца праз аб'ядненьне, праз тых шляхі, якія былі яму шырока адкрыты пры капіталістычнай гаспадарцы, г. зн. полярызацыя сялянскіх гаспадарак у бок кулака, у бок галечы. Мы павінны знайсці для сялян шлях да соцыялізму, шлях да буйной гаспадаркі, пастаўленай па апошнім слове тэхнікі. Гэты шлях—коопэрацыя, і ён патрабуе культурнай рэволюцыі.

• Бачыце, таварышы, калі мы так ставім задачу аб культурнай рэволюцыі, мы павінны сказаць, што культурная рэволюцыя ёсьць складальная частка задачы соцыялістычнага будаўніцтва ў нашай краіне. У вырашэньні гэтай праблемы соцыялізму вырашаецца і праблема культурнае рэволюцыі. Пытаньне аб культурнай арганізацыі мас, культурнага ўздыму іх у эпоху соцыялізму трэба паставіць, як асобную задачу, якая ні ў якім выпадку ня можа быць выпушчана з відоку. Іменна таму пытаньне аб культурнай рэволюцыі ў нашай пастаноўцы ставіцца, як асобная задача. Нельга тут толькі гаварыць, што «эканоміка перш за ўсё». Трэба мобілізаваць зараз усё грамадства для культурнага ўздыму мас, трэба зараз максымум увагі зьвярнуць на гэту справу, трэба, каб ня толькі дзяржава прымала ўдзел у гэтай справе: мы павінны апірацца на шырокую грамадзкасьць, шырокую ініцыятыву самых шырокіх мас. На эканомічны дэтэрмінізм пакладацца нельга, гэта было-б памылкаю, гэта прывяло-б да таго, што мы не маглі-б зжыць нашу някультурнасьць пры нашым тэмпе будаўніцтва і яна магла-б стаць пасьмешышчам для апошняга. Культурная рэволюцыя, зразумела, ня ёсьць праца аднаго дня. Культурная рэволюцыя, таварышы, ёсьць клясавае змаганьне. У гэтым клясавым змаганьні нам трэба перамагчы нашага ворага—буржуазію культурнымі мэтамі, стаць мацней за буржуазію, аўладаць тымі мэтамі, якімі карысталася і карыстаецца буржуазія, і ісьці далей, уводзячы лепшую тэхніку і культуру. Мы гэту зброю, гэту культурную зброю павінны заваяваць.

Трэба сказаць, што мы маем у цяперашніх умовах абстаноўку, калі некаторыя варожыя нам клясавыя сілы ажывіліся, калі яны прабуюць аформіць сваю ідэолёгію, прабуюць адхіліць нас ад гэтага шляху, адарваць хоць-бы мі-

зэрную кучку ў горадзе і вёсцы і павесьці па іншым шляху. Мы павінны вытруіць з таго ідэёвага багажу, які мы прынялі ад мінулага, усе чужыя нам элементы, якія перашкаджаюць будаваць соцыялізм у нашай краіне. Наша зброя— масавасьць. Толькі ўзьяцьцем самых шырокіх мас, толькі работаю для самых шырокіх мас, толькі работаю ў самых шырокіх масах мы можам вырашыць нашу задачу.

Якія пытаньні перад намі тут стаяць? Першая праблема—гэта зьнішчэньне разрыву паміж горадам і вёскаю. Важнейшая праблема, якая можа быць вырашана не ў адзін год. Два-тры дзесяцігодзьдзі павінны прайсьці перш, чым мы гэту праблему вырашым. Гэта праблема павінна быць пастаўлена адкрыта і ясна перад намі. Чым яна вырашаецца? Папершае, збліжэньнем жыцьцёвага ўзроўню гораду і вёскі, падругое, уцягненьнем вёскі ў рэчышча савецкага будаўніцтва праз коопэрацыю, патрэцае, самай шырокай культурнай работай сярод сялянскіх мас. Мне прыходзілася нядаўна ў газэце выказвацца па пытаньнях культурнае рэволюцыі. Я там павінен быў сказаць, што, перш за ўсё, пытаньне культурнай рэволюцыі ёсьць пытаньне ўздыму сялянскае масы, што гэта ёсьць, перш за ўсё, пытаньне сялянскае. Мы зможам падняць узровень нашае сялянскае гаспадаркі, калі мы інакш організуем нашы сялянскія гаспадаркі—больш культурна. Я падаў тады два прыклады. Адзін прыклад з мясам. Мы—краіна, у якой жывёлагадоўля адыгрывае буйнейшую ролю, павінны зараз констатаваць, што наша скаціна надзвычайна дрэннае якасьці, што нашы пляны на зьмену пароды жывёлы разьлічаны на вельмі доўгія тэрміны.

Я падаў другі прыклад—пра ільнаводзтва. Я павінен быў констатаваць той факт, што мы, вытвараючы ў цэлым радзе раёнаў значную колькасць ільну для таго, каб даць магчымасьць Віцебскай фабрыцы «Дзьвіна» вырабляць палатно, павінны прывозіць лён для палепшаньня асортывэнту з Пскоўскае акругі і зьмешваць яго з беларускім для таго, каб палепшыць якасьць продукцыі. Простая задача, элемэтарнейшая задача, але вырашэньне раду такіх простых задач прыводзіць да вырашэньня пытаньня аб збліжэньні жыцьцёвага ўзроўню гораду з вёскай. Так вырашаецца пытаньне аб культурным уздыме шырокіх мас.

Проблема культурнай рэволюцыі ёсьць, перш за ўсё, проблема сялянская, праблема нашага адсталата, малакультурнага селяніна. Для таго, каб падцягнуць гэтых адсталых малакультурных сялян, патрэбна, перш за ўсё, пісьменнасьць. Трэба, перш за ўсё, стварыць умовы для таго, каб элементарная кніга і брошура дайшлі да самых шырокіх мас сялянства; гэта вырашае пытаньне, а ня што-небудзь іншае. Як у нас стаіць справа ў гэтых адносінах? Мы павінны сказаць, што ў нас справа ліквідацыі няпісьменнасьці сярод дарослага насельніцтва вельмі кепска пастаўлена. У нас ёсьць т-ва «Прэч няпісьменнасьць». Я пытаю на вашым сходзе, што робіць гэта таварыства? Памойму, яно нагадвае тую вавёрку, якая круціцца ў коле і думае, што яна справу робіць. Аб усякай рабоце мы можам меркаваць на яе выніках, а вынікі работы таварыства «Прэч няпісьменнасьць» — мізэрныя. Тут мае месца пэўны настрой, што, моў, дарослых ня варта навучаць, чалавек вырас няпісьменным, няхай ужо такім і памрэ. Таварышы, гэта «тэорыя» на выміраньне дарослага насельніцтва павінна быць адкінута. (Сьмех). Мы з вамі ня хочам паміраць і думаем, што сотні тысяч людзей за гэтай сьцяной таксама ня хочуць паміраць. Плянаў «на выміраньне няпісьменных» мы будаваць не павінны, таму гэта тэорыя павінна быць адкінута і таварыства «Прэч няпісьменнасьць» павінна быць так арганізавана, каб вырашыць гэту вялізнейшую задачу. Цяперашні тэмп гэтай работы нас задаволіць ня можа, ён зьяўляецца нікуды ня вартым, разлічаным на нядбайнасьць, на мяшчанства, на нашу векавую адсталасьць і някультурнасьць. Ад яго нам трэба адмовіцца.

З гэтай задачай звязана і другая: аб прасуваньні элементарнае кнігі і брошур у масы. Што ў нас зроблена ў гэтых адносінах? Ці ўсё мы зрабілі, што трэба? Ці ўсё зрабіла сельская інтэлігенцыя для таго, каб прасунуць элементарную кнігу і брошурку ў масы? Далёка ня ўсё зроблена. Зараз селяніну не патрэбна вялікая штодзённая газэта, яму патрэбна элементарнейшая газэта. І тут нашы самыя простыя газэткі адыгрываюць буйнейшую ролю, чым усе часопісі эўропэйскага маштабу, якія мы маем. Праз гэтыя га-

зэты мы наблізім масу да культуры, а зусім не праз вершы, нават вершы высокай каштоўнасці. Не хачу, каб мяне зразумелі, што я выступаю супроць поэтаў. Я вельмі цаню поэтаў, але справа ня ў гэтым. Справа ў тым, як ідзе ўздым мас, як разьмяркоўваецца газета і кніга. Я павінен сказаць, што я крычу на гэту тэму больш 2-х месяцаў. Няма ніводнага сходу, дзе-б я ня крычаў аб гэтым, наколькі ў мяне хапае горла.

Павінен сказаць, што летась у нас было зьмяншэньне тыражу нашых газэт. Сёньня ў мяне раніцою былі два рэдактары: адзін кажа, што ў яго чатыры тысячы новых падпісчыкаў на 1 лютага, другі кажа, што ў яго дзьве тысячы новых падпісчыкаў. Можа быць яны заўтра крыху скінуць, няхай у абодвух разам будзе тры-чатыры тысячы новых падпісчыкаў, але і гэта ёсьць ужо вялікая культурная справа, гэта варта многага. Я пытаю: што ў нас пасур'ёзнаму зроблена ўсёй нашай сельскай інтэлігенцыяй, усімі намі ў гэтай галіне? Будзем гаварыць ня толькі аб сельскай інтэлігенцыі, але і аб гарадзкой,—што зроблена ў гэтай галіне? Вельмі добрыя пажаданьні, гутаркі аб тым, што культуру трэба ўкараніць у масы, выдаваць добрыя кніжкі і ўсякія такія душазбаўчыя гутаркі, а справы няма. Справа вымяраецца лічбамі, а гэтага і мала. Проблема стаіць так, што праз гэту элементарнейшую справу мы можам падысьці да больш высокіх задач. Мы гаворым шмат аб будаўніцтве беларускай культуры—задачи першачарговай важнасці для нашае краіны, рашаючай задачы для разьвіцьця нашае краіны, але дзе-ж, так сказаць, ляжыць фундамент гэтай культуры? Ён ляжыць у тым селяніне, які сёньня няпісьменны, але які павінен стаць пісьменным як-бы там ні было. Мы павінны стварыць умовы, каб ён чытаў газеты і кнігі калі ня ў гэтым годзе, дык, прынамсі, у будучым годзе. Трэба пакласьці вялізнейшыя сілы для гэтага, і тады мы праблему вырашым. Іншага выхаду няма. За газэтай і элементарнейшай брошуркай пойдзе сур'ёзная брошура на надзенную політычную тэму, а за ёю пойдзе мастацкая літаратура і навука на мове самых шырокіх мас. Сярод тых пластоў, якія атрымліваюць добрую асьвету ў школах, бу-

Кно-
Риски

дзе адваротны процэс—ад мастацкай літаратуры да політычнай брошуры. Вось, таварышы, тая праблема, якую я назваў, згодна рэзолюцыі XV зьезду, праблемай зьнішчэньня разрыву паміж горадам і вёскаю. Яна павінна быць вырашана і ў галіне эканомічнай і ў галіне культурнай, гэта задача разьлічана на доўгі пэрыод і патрабуе для яе вырашэньня ўдзелу кожнага з нас сёньня.

✓ Другая праблема—проблема перавыхаваньня нашых кадраў. Кадр нашых працаўнікоў мае ўсе недахваты мінулага: малую ініцыятыўнасьць, пасыўнасьць. А мы гаворым, што нам патрэбен тып новага чалавека, нам патрэбен тып «амэрыканскіх золаташукальнікаў», тып тых людзей, якія ідуць, рызыкуючы ўсім для таго, каб дабіцца мэты. Нам гэты тып людзей зараз патрэбен: людзей дзельных і энэргічных. Нам трэба гэта зрабіць шляхам перавыхаваньня нашых кадраў, шляхам уцягненьня ў актыўную работу новых мас пролетарыяту і бяднейшых сялян, гэтым вырашаецца і задача аб бюрократызме.

✓ Бюрократызм—гэта агідная балячка нашага мінулага. Ён ня можа быць зьнішчаны толькі мэханічнымі мерамі, бо гэта ёсьць рэшткі нашай някультурнасьці, нашай адсталасьці. Культурная работа, уцягненьне людзей не папсаваных старым апаратам, уцягненьне маладняка, прайшоўшага нашу школу, вырасшага ў гады Кастрычнікавае рэволюцыі, які зьяўляецца больш гібкім, чым старыя чыноўнікі, уцягненьне нашага рабочага, які разумее і ведае патрэбы сваёй клясы, уцягненьне вясковага бедняка на больш высокі культурны ўзровень—вырашыць гэту задачу. Мы карыстаемся ў цэлым радзе галін нашае гаспадарчае работы кадрам, створаным пры царызме, створаным зусім для іншае мэты, які нашу клясавую політыку ў адносінах да сялянства зразумець ня можа.

Возьмем, напрыклад, нашу лясную справу. На каго мы там апіраемся? Мы апіраемся на старых лесапрамыслоўцаў, або на тых, хто працаваў у старых лесапрамыслоўцаў. Яны ня могуць панашаму падыходзіць да сялян, ня могуць адрозьніць кулака ад бедняка. Нашай важнейшай задачай зьяўляецца—стварэньне новага тыпу энэргічнага, дзелавога чалавека.

Трэцяя праблема—праблема нацыянальнай рэспублікі, ускраіннай Саюзнай рэспублікі. Што нам трэба тут рабіць? Тут трэба больш шпаркім тэмпам разьвіваць эканоміку і культуру. Так сказаў XV зьезд. Гэта задача патрабуе і матэрыяльных сродкаў, сіл і энэргіі. Мы павінны максимум таго, што мы можам зрабіць,—зрабіць, каб дабіцца большага тэмпу, ня гледзячы на тое, што ўнутраныя сілы ў нас малыя, што наша эканоміка гнілая, што мы займаем у эўропэйскай частцы Саюзу апошняе месца па конструкцыі нашае эканомікі. Тэмп, намечаны зараз у нас, павінен быць і будзе большым, чым па ўсім Саюзе. Але, зразумела, гэты тэмп для нас зусім невыстарчальны. Чаму? Таму, што перад намі, апрача агульных задач, стаіць яшчэ цэлы рад іншых задач.

Пытаньне аб будаўніцтве нацыянальнай культуры патрабуе дадатковых сродкаў. Я гэтымі днямі праглядзеў адну вельмі цікавую бібліаграфічную кнігу, дзе зазначаецца пахаджэньне культуры. Гэта кніга—«Областные культурные гнезда». Я павінен сказаць, што мы ў гэтай культуры мінулага былі адным з слабых краёвых цэнтраў. У стары, царскі час гэта было зусім зразумела, паколькі культурнага ўздыму мясцовых нацыянальнасьцяй, культурнага ўздыму беларусаў і яўрэяў ня было.

Нам патрэбна яшчэ «першапачатковае накапленьне», а гэта патрабуе дадатковых сродкаў. Гэта мы павінны падкрэсьліць. Я ня буду спыняцца асабліва на праблемах нацыянальнай культуры. У гэтай сувязі зазначу толькі на два моманты. Асноўным і рашаючым зараз зьяўляецца набліжэньне да гэтай культуры самых шырокіх мас, вывядзеньне гэтай культуры з таго вузкага кола, у якім яна, на вялікі жаль, пакуль што знаходзіцца.

Наступная агульная праблема, якая перад намі стаіць, нават не праблема, бо часткова яна вырашаецца,—гэта павялічэньне ролі навукі і тэхнікі. Я кажу ня толькі аб уздыме навукі і тэхнікі ў нашай краіне, ня толькі аб дасьледчай рабоце, але і аб тым, каб паставіць задачу аб павялічэньні ролі навукі і тэхнікі ва ўсёй нашай рабоце. Я гаварыў ужо аб падняцьці ўзроўню культуры і тэхнікі ўзроўню нашага інжынэрна-агрономічнага кадру. Я павінен сказаць, што

Дзеянне
на

нам трэба гэту задачу паставіць у адносінах да ўсіх груп нашых працаўнікоў, у адносінах да ўсіх без выключэння груп. Што мы часта бачым? Мы бачым такі малюнак, што нават буйныя вельмі адказныя працаўнікі, якія выконваюць пэўную культурна-політычную работу, ня чытаюць і ня ведаюць таго, што ў іх галіне зроблена, хоць-бы ў Савецкім Саюзе. Гэта нікуды ня варта. Зразумела, у гэтай справе перад намі стаяць буйныя перашкоды, але для таго, каб рабіць справу, нам трэба гэтыя перашкоды перамагчы.

✓ Апошняе пытаньне—аб ролі нашых інтэлігенцкіх кад-раў. Пытаньне гэта пастаўлена XV зьездам востра. Агуль-ная роля інтэлігенцыі не падлягае ніякаму сумненьню, а ў пэрыод культурнага ўздыму і культурнай рэволюцыі гэта роля вырастае. Трэба зараз паставіць задачу аб павы-шэньні агульнай актыўнасьці шырокіх мас савецкае інтэлі-генцыі. Трэба, каб савецкая інтэлігенцыя гэту задачу вы-рашыла: ні адна з тых задач, аб якіх я гаварыў, ня можа быць вырашана аднымі дзяржаўнымі органамі, усе гэтыя задачы патрабуюць самага шырокага ўдзелу ўсіх тых сіл, якія пасумленнаму, пасапраўднаму хочуць соцыялістычнае перабудовы нашае краіны, хочуць працаваць на дабрабыт нашае краіны, на дабрабыт шырокіх працоўных мас. Толькі гэтым шляхам можна ісьці да соцыялізму, усякі іншы шлях, усякае ўхіленьне ад гэтага шляху было-б вялізарнейшым ударам па масах, было-б нашым адступленьнем назад. Я не магу зараз спыніцца на якой-небудзь праграме. Зазначу хоць-бы на такую сфэру дзейнасьці, як змаганьне за пісь-меннасьць мас, за кнігу масам, за тэхніку масам, як змаганьне за элемэнтарнейшыя культурныя навычкі, як змаганьне супроць дзікасьці ў адносінах чалавека да чалавека. Гэта ўжо цэлы рад проблем, цэлы рад вузлоў, якія трэба разьвязаць. Трэба перабудаваць быт, павесці змаганьне супроць не-вуцтва, супроць п'янства, супроць бруду, нечыстаты,—гэта буйнейшая задача, якая перад намі стаіць, праз якую да со-цыялізму нельга пераскочыць.

✓ Павінен яшчэ зазначыць у гэтай сувязі на ролю такіх арганізацый, як комсамол, жаночыя аб'яднаньні і г. д. Гэ-тымі днямі я праглядзеў некалькі дзесяткаў газэтных ну-мароў і здзівіўся тэй нячувана дробнай рабоце, якая

ў гэтых адносінах ідзе, як моладзь займаецца правядзеньнем элементарных вестак у вёску: організацыя паказальных палёў і г. д., як моладзь падымае вёску, як яна звязвае вёску з коопэрацыяй, як перад намі ставіць новыя задачы, які новы струмень уносіць жанчына на агульных сходах і г. д. Гэтыя організацыі павінны адыграць вялікую ролю.

Таварышы, мы маем вялізнейшыя задачы перад сабою. Нам трэба перарабіць усю нашу грамадзкасьць, нам трэба пабудаваць новую эканоміку, мала таго, нам трэба гэту эканоміку пабудаваць на новых соцыялістычных пачатках. Мала таго, нам трэба перарабіць самога чалавека, стварыць культурныя ўмовы для чалавечага існаваньня. Маркс казаў, што чалавек у рэволюцыйным змаганьні змагаецца за будаўніцтва новага грамадства. Перарабляючы грамадства, ён перарабляе сябе, стварае новае пакаленьне людзей, якія думаюць пановаму, пановаму орыентуюцца, пановаму жывуць, больш пачалавечаму, чым старое пакаленьне. Нам трэба павесці рашучае змаганьне за новага чалавека, за новыя ўмовы: нам трэба павесці рашучае змаганьне з усімі перажыткамі мінулага. Яшчэ часта буржуазнае асьляпленне не дазваляе многім бачыць шляхоў нашага разьвіцьця, не дазваляе прыкмеціць гэтыя правільныя шляхі. Буржуазнае асьляпленне выклікае яшчэ часта панскі падыход да справы, калі гутарка ідзе, перш за ўсё, аб усякіх верхавінных дасягненьнях для вузкай групы інтэлігенцыі. Гэта група менш за ўсё вырашае. Яна вырашае пытаньні тады, калі ўдзельнічае ў вялізарнейшай справе ўздыму шырокіх мас.

Таварышы, заканчваючы, паўтараю, што ўсе задачы, якія стаяць перад кожным з нас у паасобку, зьяўляюцца элементарнейшымі і прасьцейшымі задачамі. Я тут не гаварыў ні аб якіх высокіх справах, якія былі-б недасяжнымі каму-небудзь з прысутных, я ня высоўваў ніякіх высокіх тэорый, ніякіх высокіх матэрыяў. Мы паставілі рад прасьцейшых задач, аб якіх ня думаць у сучасны момант было-б злачынствам, міма якіх прайсьці зараз нельга. У справу культурнай рэволюцыі павінны быць уцягнуты самыя шырокія масы нашае краіны, толькі гэтым мы забяспечым наш посьпех. Нам трэба організаваць самыя шырокія масы ў бок перамогі нашае адсталасьці, дзікасьці і азіятчыны;

нам трэба зрабіць пісьменнымі самыя шырокія масы рабочых і сялян; нам трэба накіраваць усю нашу эканоміку, усе нашы сілы для таго, каб каменчык за каменчыкам будаваць вялікі будынак соцыялістычнай культуры. Гэта задача вялізнейшая, гэта адна з складальных частак задачы пабудовы новага соцыялістычнага грамадства ў нашай краіне, таго грамадства, у якім ня будзе прыгнечаньня, у якім будзе жыць новы, свабодны, моцны чалавек. (Воплескі).

КУЛЬТУРА І КУЛЬТУРНІЦТВА

(„Крызіс савецкай культуры“ або шырокае наступленьне на фронце культуры)

На адным вельмі адказным сходзе комуністых (у Комуністычнай акадэміі) тав. Прэображэнскім была кінута фраза аб «крызісе савецкай культуры», якую ён там-жа прабаваў угрунтаваць цэлым шэрагам тэорытычных довадаў.

Нам здаецца, што на гэтую фразу, нават калі-б яна была кінута выпадкова, нам трэба звярнуць сур'ёзную ўвагу. Але яна далёка не выпадковая. Яна з лёгічнай няўхільнасьцю вынікае з эканамічнай тэорыі тав. Прэображэнскага і з усёй той сыстэмы поглядаў, што лічыць пагібельным для соцыялістычнага будаўніцтва тэмп, якім мы будзем нашу прамысловасьць. Яна «дае» лёгкі адказ на пытаньне аб прычынах, так званых «упадачных» зьяў сярод моладзі. Ускладаючы віну на «крызіс савецкай культуры», яна вельмі «выгодна» для дробнабуржуазных і буржуазных пісьменьнікаў тлумачыць іх паварот управа, да чыстага мастацтва, да старых форм.

Таму аднэй фразы аб крызісе савецкай культуры было-б досыць, каб нам заняцца пытаньнямі нашага культурнага росту. Але гэта ня фраза, не памылка ў слове, а тэорыя, цэлая тэорыя, аб якой нельга маўчаць.

Што значыць крызіс савецкай культуры? Гэта значыць паражэньне рабочае клясы на адным з самых важных і цяжкіх частках фронту змаганьня за соцыялізм.

Ці ёсьць у нас такі крызіс? Не. Ці ёсьць у нас застоў культурнага росту? Таксама не. Ці не адстаем мы ў культурным будаўніцтве ад другіх частак нашага будаўніцтва?

Гэта пытаньне, на якое мы павінны знайсці адказ у канкрэтных даных нашага дзяржаўнага бюджэту і ў агульнакультурным росьце рабочае клясы. У гэтым трэба разабрацца.

Чым вырашаецца пытаньне аб культурнай рэволюцыі ў нашай краіне?

Пытаньне аб культурнай рэволюцыі, у першую чаргу, вырашаецца індустрыяльна-тэхнічным пераабсталяваньнем нашай краіны, ростам яе соцыялістычнай прамысловасьці, рацыяналізацыяй і патаненьнем вытворчасьці, уздымам, тэхнічным удасканаленьнем і коопэраваньнем сялянскае гаспадаркі. Наша політычная сыстэма—сыстэма дыктатуры пролетарыяту—ёсьць тая патрэбная прадпасылка, якая дае магчымасьць значна шпарчэй прасувацца па шляху культуры і цывілізацыі, прытым на новых, соцыялістычных пачатках. Кастрычнікавая рэволюцыя, згрупаваўшы ўсю буйную прамысловасьць у руках дзяржавы, згрупаваўшы ў руках дзяржавы банкі, крэдыт і монополію замежнага гандлю, даўшы магчымасьць індустрыялізаваць краіну, тым самым забясьпечвае нам магчымасьць падняцца на патрэбную для соцыялістычнага грамадства ступень культуры і цывілізацыі. Яна забясьпечвае магчымасьць больш шпаркім тэмпам, чым гэта было ў капіталістычных краінах, дайсьці да вяршынь сучаснай тэхнікі і культуры, дагнаць і абмінуць перадавыя культурныя краіны, што астаюцца пры капіталістычным спосабе вытворчасьці. Кіруючая роля пролетарыяту, які будзе сваю камуністычную праграму і тактыку на дасягненьнях навукі і матэрыялістычным разуменьні зьяў грамадзкага жыцьця і прыроды, ёсьць самы вялікі фактар культуры. Кіруючая роля партыі, індустрыялізацыя, савецкая ўлада—гэта тры сілы, якія дзейнічаюць супольна і перабудоўваюць адносіны людзей на больш рацыянальных соцыялістычных пачатках. Ухіліўшы бога і боскую мораль, ухіліўшы ўсякую мэтафізычную аўтарытарнасьць і магію, прыцягваючы навуку і мастацтва да выкананьня нашых політычных мэт, мы ствараем усе ўмовы для шпаркага тэхнічнага і куль-

турнага ўздыму, для комуністычнага перавыхаваньня народу.

Кіраўнічая роля ў культурнай рэволюцыі належыць індустрыялізацыі і тэхнічнаму пераабсталяваньню народнае гаспадаркі. Гэта ёсьць тэхнічна-культурнае выяўленьне кіраўнічай ролі рабочае клясы. Азначыўшы гэта—мы развязваем пытаньне аб суадносінах рабочае клясы ды інтэлігенцыі і аб суадносінах выдаткаў на капітальнае прамысловае будаўніцтва ды асьвету. Толькі рабочая кляса, ня гледзячы на тое, што яна малакультурная, можа быць кіраўнічай сілай у культурнай рэволюцыі. У культурнай рэволюцыі, таксама як і ў політычнай, наперадзе не інтэлігенцыя, а рабочая кляса. Менавіта гэта стварае сапраўдную, практычную, рэальную пастаноўку пытаньня аб культурнай рэволюцыі. І шлях культурнай рэволюцыі: спачатку заваяваньне і замацаваньне савецкай улады, потым уздым культуры шляхам тэхнічнага ды індустрыяльнага пераабсталяваньня краіны.

Гэтай пастаноўкай мы кіраваліся на працягу ўсёй нашай рэволюцыі.

Калі ворагі савецкае ўлады з меншавікоў, рускіх і замежных, выступаючы проці нашай соцыялістычнай політыкі, гаварылі, што ў нашай краіне для пабудовы соцыялізму няма патрэбнай тэхнікі і культуры (Суханаў, Бауэр), дык паміж намі спрэчкі ішлі зусім не пра ацэнку ўзроўню нашай тэхнікі і культуры, а пра тое, ці патрэбна нам «высьпяваць» паменшавіцку для соцыялізму ў рамках капіталістычных вытворчых адносін, дарасьці, у рамках капіталізму, да сучаснага эўропэйскага ўзроўню тэхнікі і культуры, ці мы можам не чакаць, пакуль мы «высьпеем» і дарасьцем, можам пачаць з другога канца і, скарыстаўшы «поўную беспараднасьць становішча», што створана сусьветнай вайной і якая «ўдзесецярае сілы рабочых і сялян».

«...пачаць спачатку з заваёвы рэволюцыйным парадкам прадпасылак для гэтага пэўнага (культурнага) узроўню, а потым ужо на падставе рабоча-сялянскай улады і савецкага ладу рушыцца даганяць іншыя народы». (Н. Ленін, т. XVIII, ч. 2, стар. 119).

Мы прызналі, што культурна і тэхнічна адсталы народ, пры напуржаньні ўсіх сваіх сіл, можа ня толькі перамагчы сваіх ворагаў на полі бойкі, але можа на шляхах соцыялістычнага будаўніцтва перамагчы сваю ўласную малакультурнасьць, малаарганізаванасьць і тэхнічную адсталасьць свае краіны. Рабочая кляса Расіі магла ўзяць дзяржаўную ўладу ў свае рукі і пачаць будаўніцтва соцыялізму ня толькі таму, што буржуазія ў нашай краіне была слабою, але, перш за ўсё, таму, што разьвіцьцё вытворчых сіл Расіі да моманту Кастрычнікавай рэволюцыі дасягла такое ступені, калі організацыя соцыялістычнай вытворчасці аб'ектыўна стала магчымай. А капіталістычная організацыя прамысловасьці патрабуе адпаведнага ўзроўню культуры і тэхнікі і пэўнай ступені арганізаванасьці свайго долакопа—пролетарыяту.

Калі ў 1847 г., 80 год таму назад, Карл Маркс і Фрыдрых Энгельс у «Прынцыпах камунізму» і ў «Камуністычным маніфэсце» ставілі пытаньне аб соцыялістычнай рэволюцыі і абграмаджаньні сродкаў вытворчасці, то яны ня ставілі ніякіх дадатковых умоў па лініі культурнага ўзроўню і арганізаванасьці рабочае клясы. Але ў той-жа час яны неаднокраць падкрэсьлівалі, што той чалавечы матэрыял, які ў нас ёсьць, мае ўсе загань і недахопы старога грамадзтва, што патрэбна шмат часу для яго перавыхаваньня. Гэта прымушае дапуськаць, што яны лічылі магчымым пачаць ажыцьцяўленьне праграмы соцыялізму пры тагочасным узроўні культуры і арганізаванасьці рабочае клясы, не патрабуючы «высьпяваньня», не патрабуючы асобных па-зачарговых культурных мерапрыемстваў, а мяркуючы, што ў грамадзянскіх войнах і бойках народаў і ў будаўнічай працы пераробіцца сам чалавек. А ўзровень перадавых краін Эўропы ў 1848 г. ня быў вышэй сучаснага культурна-тэхнічнага ўзроўню СССР, а наадварот.

Але тут мы спатыкаемся з адным довадам, які цяпер падаецца некаторымі тэорэтыкамі.

Калі-б соцыялістычная рэволюцыя пачалася 80 год таму назад у перадавых капіталістычных краінах, або калі-б яна цяпер пачалася ў Англіі, Нямеччыне ці Амэрыцы, дык мы мелі-б найвышэйшую форму вытворчых адносін у краінах,

якія маюць найвышэйшае разьвіцьцё вытворчых сіл да-
нага часу. Няроўнамернасьць капіталістычнага разьвіцьця
за апошнія 50 год высунула на перадавыя пазыцыі соцыя-
лістычнай рэволюцыі краіну тэхнічна і культурна адсталую,
стварыла тую сваеасаблівасьць, што «ў выніку закону
няроўнамернага разьвіцьця капіталізму»
«атрымалася няроўнамернае дапасаваць-
не вытворчых адносін да вытворчых сіл»
(Е. Прэображэнскі). Краіны з найвышэйшым разьвіцьцём
вытворчых сіл (Амэрыка, Нямецчына, Англія) асталіся яшчэ
пры больш адсталай форме вытворчых адносін, а краіна, па-
раўнаўча адсталая, перайшла да вышэйшай формы, вы-
творчых адносін. Гэты парадокс, аднак, не азначае нічога ін-
шага, як толькі тое, што вытворчыя сілы ва ўсіх капіталі-
стычных краінах, у тым ліку і ў Расіі, ужо высьпелі для со-
цыялізму, што аб'ектыўныя прадпасылкі соцыялістычных
вытворчых адносін ва ўсіх капіталістычных краінах ужо
ёсьць у наяўнасьці.

Але гэтым «парадоксам» хочучь сказаць зусім іншае:
хочучь сказаць, што перад намі труднасьць ня толькі ад
таго, што мы мала культурныя, але яшчэ дадатковыя труд-
насьці ад таго, што мы менш культурныя, чым ангельцы,
немцы, французы, што нам трэба ў звышэкстраным парадку
апярэджваць перадавыя культурныя народы, а гэта нам не
па сіле. Гэтым хочучь падкрэсьліць нашую слабасьць у па-
раўнаньні з перадавымі культурнымі народамі і некато-
рую незаконнасьць соцыялістычнага будаўніцтва ў нашай
краіне.

Што-ж мы на гэта можам адказаць?

Раз даная ступень разьвіцьця вытворчых сіл стварыла
ўмовы для захопу дзяржаўнай улады рабочай клясай і па-
чатку соцыялістычнага будаўніцтва, дык яе параўнаўчая
адсталасьць не стварае другіх новых труднасьцяў, апрача
труднасьцяў ад нізкай тэхнікі і малой канцэнтрацыі рабочае
клясы, што прыводзіць да параўнаўча меншай абарона-
здольнасьці рэволюцыі. Культура ёсьць складніковая частка
вытворчых сіл у шырокім разуменьні гэтага слова. У той-жа
час яна ёсьць вытворнае гэтых вытворчых сіл у вузкім ра-
зуменьні слова. Кожнай данай ступені разьвіцьця вытвор-

чых сіл адпавядае створаны ёю пэўны мінімальны ўзровень культурнасьці мас, без якога гэтая ступень была б немагчыма. Гэты аб'ектыўна мінімальны ўзровень культурнасьці складае канечную частку вытворчых сіл і робіць даступнымі ўсе формы вытворчых адносін, якія пры даным узроўні вытворчых сіл магчымы. Больш высокая ступень культурнасьці, выкліканая больш працяглым разьвіцьцём на данай вытворчай аснове, забясьпечвае толькі больш шпаркае дапасаваньне да новых больш высокіх формаў вытворчых адносін. Кожная ступень разьвіцьця вытворчых сіл і кожны тып вытворчых адносін вызначаюць формы арганізацыі грамадства і дапасоўваюць да сябе чалавечы матэрыял.

Гэтым вырашаецца пытаньне аб суадносінах тэхнікі і асьветы, індустрыялізацыі краіны і культурніцтва ў культурнай рэволюцыі нашае краіны. Кіравальнай сілай у культурнай рэволюцыі, з прычыны гэтага, зьяўляюцца не унівэрсытэты, літаратура, мастацтва, а стварэньне соцыялістычнай прамысловасьці і канцэнтрацыя соцыялістычнага пролетарыяту. Фрыдрых Энгельс 25 студзеня 1894 году пісаў у лісьце Г. Штаркенбэргу:

«Калі, як вы сьцьвярджаеце, тэхніка ў значнай ступені (у большасьці) залежыць ад становішча навукі, дык, наадварот, навука куды больш залежыць ад становішча і патрэб тэхнікі. Калі ў грамадстве зьяўляецца тэхнічная патрэбнасьць, дык гэта дае навуцы значна большую дапамогу, чым дзесяць унівэрсытэтаў».

Мы гэтае палажэньне Энгельса можам вельмі добра пацьвердзіць практыкай нашага рэволюцыйнага дзесяцігодзьдзя. Широкая патрэба ў падвышэньні культурнага ўзроўню рабочае клясы, замілаваньне і павага да навукі, разуменьне, што без аўладаньня навукай рабочая кляса ня можа рушыцца да соцыялізму, не маглі даць для нашага культурнага будаўніцтва і дзесятай часткі таго, што дае наш пераход да новага прамысловага будаўніцтва і рацыяналізацыі вытворчасьці. Толькі магчымаць укладваньне новых капіталаў у прамысловасьць, толькі магчымаць пераабсталяваньне нашай прамысловасьці ўлілі новыя сокі як у нашы тэхнічныя школы, так і унівэрсытэты і навукова-

дасьледчыя інстытуты. Відочна рэакцыйнымі зьяўляюцца погляды, якія разьвіваюцца некаторымі акадэмікамі (у пачасобку, акадэмікам А. Е. Фэрсманам), што навуковыя досьледы не паддаюцца плянаваньню, а зьяўляюцца вольнымі, што навука ня можа ставіць сябе ў залежнасьць ад нашага прамысловага будаўніцтва, а можа дапамагаць ёй з боку. Пераход да большай плянаваньня гаспадарчай работы ставіць перад нашай навукай шэраг новых канкрэтных задач, якія могуць быць выкананы, толькі спалучаючы пляны навуковых досьледаў з плянамі народнае гаспадаркі.

Інакш навука астанецца няплодным дрэвам.

Варочаемся да пытання аб арганізацыйна-культурнай падрыхтоўцы рабочае клясы нашае краіны для соцыялістычнага будаўніцтва. На тым-жа сходзе ў Комуністычнай акадэміі разьвілася такая сыстэма поглядаў, што тое, што ў нас робіцца, нельга інакш назваць, як крызісам дапасаваньня чалавечага матэрыялу да новых вытворчых адносін. У нас, перш за ўсё, не хапае выстарчальнай матэрыяльнай базы для больш шпаркага культурнага пасуваньня наперад. А, з другога боку, нам не хапае чалавечага матэрыялу, які быў бы адэкватны соцыялістычнай структуры нашай прамысловасьці. Мы маем відочную дыспропорцыю, відочныя нажніцы паміж тым вялікім крокам наперад, які мы зрабілі ў Кастрычніку, нацыяналізаваўшы нашу прамысловасьць, з аднаго боку, і тым запасам людзей, якія маглі б быць у поўнай меры соцыялістычнымі будаўнікамі ў сэнсе дзяржаўнага кіраваньня і ў сэнсе кіраўніцтва гаспадаркай. Вось гэтую дыспропорцыю, кажа прамоўца, нам патрэбна будзе асіліць. Мы маем тут відочны крызіс.

Што нам адказаць на гэтую сыстэму поглядаў?

Зусім правільна, што мы пачалі будаваць соцыялізм у краіне, якая мае вельмі абмежаваныя кадры кваліфікаваных рабочых, у краіне, якая мае малакультурную рабочую клясу, што не прайшла ва ўсёй сваёй масе да канца шматгадовай арганізацыйнай школы ў капіталістычнай прамысловасьці

і ў організаваным рабочым руху (профсаюзы, коопэрацыя, партыя). Зусім правільна, што т. Ленін неаднокраць зьвяртаў увагу на нашу тэхнічную і культурную адсталасьць. Але няўжо ўсё гэта дае падставу гаварыць аб крызісе пасававаньня атрыманага намі біо-псыхолёгічнага матэрыялу да новых соцыялістычных вытворчых адносін.

Кадраў соцыялістычнага будаўніцтва ў нас мала. Важнейшае пытаньне нашае політыкі—гэта падрыхтоўка пролетарскіх кадраў. З прычыны малакультурнасьці нашых кадраў, часамі бывае, што асобныя органы дзяржаўнай улады і асобныя гаспадарчыя прадпрыемствы вырываюцца з рук іх кіраўнікоў. Але праблема кадраў была пастаўлена нашай партыяй яшчэ некалькі год таму назад. Тав. Бухарын даў шэраг артыкулаў, прысьвечаных гэтаму пытаньню («Борьба за кадры», Москва, 1926 г.). Тав. Сталін у сваім выступленьні на Маскоўскай губпартконфэрэнцыі ў студзені 1927 г. асалбіва яскрава высунуў пытаньне аб расстаноўцы людзей у якасьці асноўнага пытаньня бліжэйшага пэрыяду. Нашыя вышэйшыя навучальныя ўстановы працуюць па падрыхтоўцы новых кваліфікаваных кіраўнікоў ды тэхнікаў. Кадры, якія ўвайшлі ў працу 5—6 г. таму назад, падрасьлі і сталі буйнейшымі арганізатарамі прамысловасьці і рабочых мас. Так, іх мала. Так, для выкананьня пастаўленых намі задач нам патрэбны значна больш шырокія і значна больш кваліфікаваныя кадры. Яны ствараюцца. Яны павінны быць створаны і будуць створаны. Ніяк нельга гаварыць аб крызісе падрыхтоўкі кадраў. Гэта недарэчнасьць.

Мы павінны былі накіраваць значную частку ўвагі рабочае клясы на вытворчую і арганізацыйную вучобу. Але гэтая вучоба можа адбывацца толькі ў процэсе нашага агульнага росту, бо нашыя кадры могуць расьці толькі разам з ростам нашай эканомікі, а не па-за ім.

Але пастаноўка пытаньня аб неадпаведнасьці нашага «біо-псыхолёгічнага матэрыялу» новым соцыялістычным вытворчым адносінам гаворыць ня толькі аб кадрах, ня толькі аб камандным складзе, а аб непадрыхтаванасьці большасьці рабочае клясы да справы соцыялістычнага будаўніцтва. У гэтым бачаць крызіс.

Але гэта ёсьць паклёп на нашую рабочую клясу, якая па праву прызнана найбольш рэволюцыйным і найбольш соцыялістычным аддзелам міжнароднага пролетарыяту. Калі яшчэ цяпер прабуюць гаварыць аб недапасаванасьці рускае рабочае клясы да новых соцыялістычных вытворчых адносін, дык гэта азначае, што людзі, якія высуваюць такія тэорыі, ня бачылі тых процэсаў, якія адбываюцца ў рабочай клясе. Яны не заўважылі, як распылены ў гады гаспадарчага заняпаду пролетарыят зноў сабраўся, як ён прымае ўдзел у організацыі вытворчасьці, як ён набывае на сваёй соцыялістычнай фабрыцы соцыяльныя навывчкі. Так, зусім правільна, што мы ня маем вялікай працоўнай культуры. Але не заўважаць нашага росту, гаварыць пра адсутнасьць соцыяльных навывчак у рабочай клясе і ня бачыць росту гэтых навывчак—азначае ня бачыць асноўнага процэсу, які адбываецца ў рабочай клясе. Калі хто хоча ў 1927 годзе ўсё яшчэ паўтараць завучаныя словы Леніна аб распыленасьці і дэклясаванасьці нашага пролетарыяту, што адносіліся да 1922 году, дык той відавочна не заўважыў процэсаў, якія адбыліся па намечаным Леніным шляху і далі ўжо і надалей яшчэ больш шпаркім тэмпам будуць даваць свае плады. Пастаноўка пытання аб недапасаванасьці нашага біо-псыхолёгічнага матэрыялу да задач соцыялістычнага будаўніцтва азначае выхваленне організацыйнай практыкі эўропэйскага рабочага руху, што прайшоў школу соцыял-дэмократыі, якая нічуць ня была школай рэволюцыйнай, школай, што выхоўвала міжнародную клясавую солідарнасьць, якая нічуць ня была беззаганнай школай падрыхтоўкі будаўнікоў соцыялізму. Эўропэйскаму пролетарыяту, ня гледзячы на яго культуру і організацыйную школу, пасья захопу ўлады прыдзецца прарабіць яшчэ большую працу над асіленьнем сваіх уласных дробна-буржуазных традыцый і мяшчанскіх звычак, якую ён пройдзе больш шпаркім тэмпам, чым мы, але без якой яму не абыйсьціся.

На што-ж апіраюцца, чым аргумантуюць тэорэтыкі крызісу дапасаваньня «біо-псыхолёгічнага матэрыялу» да новых вытворчых адносін? Хуліганствам, упадніцтвам, захапленьнем Ясеніным. Таму ўсе «ўпадніцкія» тэорыі культуры выяў-

ляюцца пры абгаварэнні пытання аб так званым упадніцтве. Але бачыць хуліганства і ўпадніцтва і ня бачыць росту соцыялістычнай арганізаванасці пролетарыяту — значыцца быць апантаным сапраўды чорным пэсымізмам і ўпадчанымі настроямі.

Адбываецца нейкая дзіўная зьява. У краіне малакультурнай, адсталай, дзе мастацкая літаратура пранікае толькі ў нязначныя верхавінныя пласты, раптоўна поэту Ясеніна, творы якога разышліся ўсяго ў 10—15 тысячах экзэмпляраў, робяць сьцягам грамадзкае зьявы, якая адбываецца ў самых адсталых пластох рабочае клясы. Гэтым даюць сьцяг адсталым настроям, пад якім яднаюцца ўсе дробна-буржуазныя элемэнты, дробна-буржуазныя пісьменьнікі і поэты, дробна-буржуазная моладзь, якая не знаходзіць сабе месца ў процэсе соцыялістычнага будаўніцтва. І няпрыгоднасьць на данай стадыі іх выхаваньня гэтых пластоў пераносіцца на пролетарыят.

Але ці азначае гэтае хуліганства, упадніцтва, ясеніншчына які-небудзь крызіс дапасаваньня біо-психолёгічнага матэрыялу да новых вытворчых адносін?

Для адказу на гэтае пытаньне трэба ўзяць зьявы зусім іншага парадку. Рабочая кляса неаднастайная. Поруч з высокакваліфікаванымі, сьвядомымі і культурнымі соцыялістычнымі пластамі ў нашай рабочай клясе ёсьць пласты яшчэ далёкія ад разуменьня соцыялістычных вытворчых адносін, свае соцыялістычнае ролі і сваіх задач у справе будаўніцтва. У нас ёсьць пласты, якія толькі што прышлі з вёскі і не прайшлі пролетарскай фабрычна-заводзкай школы, якія яшчэ поўны дробна-буржуазных традыцый і на наша будаўніцтва глядзяць, як на пабочную справу. Задачай авангарду рабочае клясы зьяўляецца падцягнуць гэтыя адсталыя пласты, падняць іх да ўзроўню найбольш сьвядомых і перадавых пластоў рабочае клясы. Гэтую задачу бярэ на сябе наша партыя і выконвае яе ў цэлым шэрагу політычных кампаній. Кампанія па перавыбарах саветаў, якая паставіла адной з асноўных задач уздым актыўнасьці адсталых пластоў рабочых, вядзеньне змаганьня з абсэнтэізмам і абыватальшчынай у рабочай клясе (без мяне, моў, абшэдуца), была буйнейшай кампаніяй па набліжэньню

гэтых пластоў рабочых да задач соцыялістычнага будаўніцтва, па дапасаваньню найбольш адсталых пластоў рабочых да новых вытворчых адносін і да новых форм удзелу ў вырашэньні пытанняў свае клясы. Удзел 87 проц. рабочых у выбарах па Маскве і Ленінградзе ёсьць буйнейшае дасягненьне ў справе прыцягненьня адсталых пластоў рабочае клясы ня толькі да саветаў, але і да новых соцыялістычных вытворчых адносін. Удзел 97 проц. рабочае моладзі ў выбарчай кампаніі паказвае, што ў першых шэрагах у гэтым процэсе ідзе рабочая моладзь. Ня трэба ніякіх іншых паказнікаў, каб абвергнуць усе тэорыі аб крызісе дапасаваньня рабочае клясы да тых задач, якія перад намі пастаўлены будаўніцтвам соцыялізму ў нашай краіне.

Стаць на «крызісны» пункт погляду ў пытаннях культуры і дапасаваньня чалавечага матэрыялу да новых вытворчых адносін азначае стаць на пункт погляду нявер'я ў магчымасьць соцыялістычнага будаўніцтва ў нашай краіне ўжо ня толькі дзякуючы нашай тэхнічнай адсталасьці, асіленьне якой «крызісьнікі» ўсё-ткі лічаць магчымай, але з-за адсутнасьці культурнага соцыялістычнага пролетарыяту, стварэньне якога нібы адстае ад росту вытворчых сіл краіны. Высуваючы пытаньне аб супярэчнасьцях паміж даным біо-психолёгічным матэрыялам і данымі вытворчымі адносінамі, кажучы аб крызісе дапасаваньня, нашы «крызісныя» філёзофы становяцца на досыць такі сьлізкую глебу. Вытворчыя адносіны ня ёсьць адносіны паміж машынамі, а ёсьць адносіны паміж людзьмі, у якія (адносіны) яны становяцца адзін да аднаго ў процэсе вытворчасьці матэрыяльных сродкаў свайго жыцьця. Соцыялістычныя вытворчыя адносіны становяцца магчымымі, як толькі насьбіты іх адарваны ад сваіх уласных сродкаў вытворчасьці, г. зн. як толькі стварыліся тэхнічныя ўмовы для фабрычна-заводзкае працы.

У чым павінна заключацца культурная падрыхтоўка пролетарскіх мас да новых вытворчых адносін?

У іх політычнай клясавай арганізаванасьці, клясавай сьвядомасьці і солідарнасьці. Наяўнасьць пролетарскай партыі, якая карыстаецца непадзельным уплывам на масы, удзел мас у грамадзка-політычным жыцьці ёсьць адзін

паказальнік культурна-політычнай спеласьці мас для пераходу да будаўніцтва соцыялізму. Граматнасьць ёсьць аснова, без якое ня можа быць ніякае культуры. Але граматнасьць ёсьць толькі ключ да клясавай сьвядомасьці і політычнай актыўнасьці, да стварэньня будаўнікоў соцыялізму. Ніяк нельга спачатку стварыць адпаведны біо-психолёгічны матэрыял, а потым ствараць адпаведныя вытворчыя адносіны. У адносінах да клясаў ня можа быць іншага шляху выхаваньня, як організацыя гэтых кляс на пэўнай вытворча-тэхнічнай аснове і ў пэўных вытворчых адносінах. Толькі на гэтай аснове можа быць перароблена культура мас.

Нам не хапае выстарчальнай матэрыяльнай базы, нашы рэсурсы невыстарчальны для больш шпаркага руху наперад у справе організацыі народнае асьветы і больш шырокага культурнага абслугоўваньня мас. Нам трэба стварыць гэтую базу. Новая фабрыка і завод, новая машына, разьвіцьцё новых галін прамысловасьці ёсьць буйнейшае культурнае дасягненьне ўсёй краіны і разам з тым база для больш шпаркага культурнага пасуваньня наперад. Падваенне карыстаньня электрычнай энэргіяй у краіне, электрыфікацыя шэрагу галін нашае прамысловасьці, шырокая сетка радыё, штодзенная мільённая маса ў тэатрах і кіно ёсьць факты найвялікшага культурнага значэньня. Павялічэньне тыражу нашых кніг у параўнаньні з даваенным у некалькі разоў, павялічэньне тыражоў высокакваліфікаванай навуковай кнігі ў тры разы проці даваеннай, шматмільённыя тыражы політычных брошур ёсьць факты найвялікшага культурнага значэньня. Практычны падыход да ажыцьцяўленьня ўсеагульнага народнага навучаньня, павялічэньне ліку сярэдніх і вышэйшых навуковых устаноў, стварэньне цэлага шэрагу новых навуковых організацый, нават пры ўсё яшчэ нізкім узроўні аплаты навуковых працаўнікоў, пры малой забясьпечанасьці студэнтаў і пры дрэннай пастаноўцы лябораторый і дасьледчых кабінэтаў ёсьць факты найвялікшага культурнага значэньня. Але яшчэ больш буйнае культурнае значэньне мае факт асыгнаваньня 1.100 мільёнаў на капітальнае будаўніцтва, разьвіцьцё дызэлябудаваньня, турбінабуда-

ванья і да т. п. у нашай краіне, бо прамысловасць у суме нашых вытворчых сіл грае галоўную і кіравальную ролю.

Вытворчыя сілы ўключаюць усю суму эканомічных сіл нашай краіны, плюс культура рабочае клясы, плюс географічныя ўмовы і прыродныя багацьці. Рост культуры і асьветы ня можа выскачыць з гэтай сумы сіл, але мы павінны пакласьці ўсе сілы на тое, каб ён не адставаў. Калі нельга стварыць спачатку высокай культуры і цывілізацыі, увесці ўсеагульнае народнае навучаньне, а потым будаваць нашу прамысловасць і паднімаць сялянскую гаспадарку, дык нельга рабіць і наадварот. Трэба з усёй выразнасьцю ўсьведоміць узаемазалежнасьць асьветы і тэхнікі, трэба пакласьці ўсе сілы на тое, каб рост асыгнаваньняў на культуру і асьвету, на навуку і мастацтва адпавядаў агульнаму росту вытворчых сіл нашае краіны. Гэта забяспечыць нам сапраўдную, рэальную магчымасьць пасуваньня наперад па шляхох да культуры і цывілізацыі, гэта забяспечыць нам сапраўдныя посьпехі на шляхох культурнае рэволюцыі.

Няма ніякіх падстаў гаварыць аб крызісе савецкае культуры, няма ніякіх падстаў скардзіцца на «нажніцы» (моднае слова!) паміж соцыялістычнай сьведомасьцю рабочых мас і вытворчымі адносінамі. Кожнай ступені разьвіцьця рабочых сіл адпавядае свой мінімальны культурны ўзровень. Мы ідзем шырокім фронтам ад гэтага мінімальнага—зразумела, нездавальняючага нас—узроўню культурнасьці да больш высокага, мы ідзем шырокім фронтам па шляхох культурнае рэволюцыі,—але ідзем на аснове соцыялістычнай эканомікі, якая разьвінаецца.

АБ СОЦЫЯЛІСТЫЧНЫМ БУДАЎНІЦТВЕ І КОМУ- НІСТЫЧНЫМ ВЫХАВАНЬНІ МОЛАДЗІ

(Даклад на ІХ зьездзе ЛКСМБ)

Таварышы! Мы ўсяго некалькі месяцаў таму назад адсвяткавалі 10-годзьдзе Кастрычнікавай рэволюцыі. 10 год таму назад мы прарвалі фронт капіталістых і эксплёататараў у краіне эаномічна адсталай і малакультурнай. Закон няроўнамернасьці капіталістычнага разьвіцьця ва ўмовах монопалістычнага капіталізму быў адкрыты нікім іншым, як Уладзімерам Ільлічом Леніным.

Ён быў адкрыты іменна Леніным, таму што ў нашай краіне, маладой і растучай, якая знаходзіцца паміж Эўропай і Азіяй, былі ясьней за ўсё відочны асаблівасьці сусьветнага разьвіцьця нашай эпохі.

Але разам з тым наша краіна, краіна маладога, хутка растучага капіталізму, з рэшткамі пержыткаў фэўдальнага ладу, з вярхоўнай уладаю, якая верыла, што ў вайне з перадавымі краінамі можна перамагчы амулетамі і нашэптваньнямі выжыўшага з розуму старца Распуціна, выявілася краінай, у якой рабочая кляса магла стварыць найбольш магутную рэволюцыйную арганізацыю, такую арганізацыю, якой ня было і няма яшчэ ні ў якой іншай краіне.

Наша краіна з пролетарыятам, які перацярпеў падвойны ўціск, у якім былі яшчэ жывымі традыцыі сялянскіх паўстаньняў, Разінаўшчыны і Пугачоўшчыны, з маладой па ўзросту, але старой па розуму буржуазіяй, выявілася найбольш вузкім месцам капіталістычнага грамадзтва, такім месцам, дзе супраціўленьне старога было меншае, чым у іншых краінах. Таму наша краіна стала першай у змаганьні за міжнародную соцыялістычную рэволюцыю, таму ў нашай краіне магла стварыцца першая ў сьвеце пролетарская рэспубліка.

Мы першыя вышлі на арэну адкрытага змаганьня за міжнародную пролетарскую рэволюцыю, нам было лягчэй пачаць, але затое нам прыходзіцца з надзвычайнымі цяжкасьцямі перамагаць нашу эаэномічную і культурную адсталасьць для таго, каб справу, пачатую 25 кастрычніка, давесці да канца.

Наша эаэномічная і культурная адсталасьць зьяўляецца сур'ёзнейшым тормазам да таго, каб нам больш хуткім тэмпам рухацца ўперад. Але, аднак, мы рухаемся ад адной перамогі да другой, ад адной ступенькі да другой. Мы рухаемся з вялікімі цяжкасьцямі, нам трэба класьці на гэтую справу вялізарнейшую колькасьць энэргіі рабочай клясы і сялянства, але гэта нікога з нас ня можа адпужаць.

Мы ўзялі ўладу ў свае рукі для таго, каб пабудаваць поўнае сацыялістычнае грамадзтва, для таго, каб давесці нашу вагромністую краіну—Сааецкі Саюз—да сацыялізму, для таго, каб стаць апарай для міжнароднай пролетарскай рэволюцыі, для таго, каб стварыць новыя кадры людзей, якія-б рабілі канкрэтную справу дапамогі міжнароднай пролетарскай рэволюцыі, у выглядзе таго надзвычайна добрага прыкладу, дапамогі кітайскаму комсамолу, які мы толькі што бачылі на вашым зьездзе.

Нам прыходзілася ў працягу гэтых год адбудоўваць разбураную за час вайны гаспадарку, вылазіць з крызісу, у якім мы апынуліся пасля грамадзянскай вайны. Але мы з гэтага эаэномічнага крызісу вылезлі. Мы ня толькі перавысілі даваенны ўзровень прадукцыі яшчэ пару год таму назад, але мы яго перавысілі хутчэй, чым самі думалі, і хутчэй, чым рад буйнейшых Заходня-Эўропэйскіх краін.

Гэта паказвае на вялізарнейшыя запасы арганізатарскай творчай энэргіі, якая мае месца ў рабочай клясе нашай краіны. Але даваенны ўзровень, якога мы дасягнулі, быў жабрацкім узроўнем. Гэты ўзровень нікога з нас задаволіць ня можа, хоць мы і цяпер, у шэрагу асноўных галін прамысловасьці, далёка перавысілі даваенны ўзровень, але, ня гле-

дзячы на гэта, мы ўсё яшчэ застаемся краінай эаномічна адсталай, краінай, якая ні ў якой меры ў сёньнешні дзень яшчэ ня можа параўнацца з такімі перадавымі тэхнічна краінамі, як Амэрыка, Нямецчына, Англія і рад іншых.

У нас ўсё яшчэ перамагае дробна таварная вытворчасць; у нас усё яшчэ прамысловасць займае параўнаўча нікчэмнае месца. Мы нашу адсталасць, адсталасць нашай прамысловасці, адсталасць нашай эаномікі, адсталасць нашай тэхнікі павінны перамагчы як-бы там ні было. Так стаіць пытаньне. Пытаньне аб будаўніцтве соцыялізму ў нашай краіне цяпер, калі ўлада ў нашых руках, ёсьць, перш за ўсё, пытаньне аб рэканструкцыі нашай эаномікі, аб пабудове новай, больш моцнай, больш магутнай эаномічнай базы.

Мы мелі такі тэмп разьвіцьця ў працягу мінулых год, якога ня было ні ў якой іншай краіне. Ён даў нам ужо рад пераваг ў параўнаньні з капіталістычнымі краінамі, нашымі сучаснымі суседзямі, з якімі мы прымушаны жыць побач. Гэты тэмп павінен быць захаваны, ён павінен быць у некалькі разоў павялічаны для таго, каб даць нам канчатковую перамогу, для таго, каб нам перагнаць буйнейшыя эўропэйскія краіны.

Нам гэту задачу трэба ясна ўцяміць для таго, каб яе вырашыць.

Мы павінны падняць нашу прамысловасць так, каб найшырэйшыя масы дробных таварных вытворцаў, наша дробнае і драбнейшае сялянства магло быць у самы бліжэйшы час забяспечана ў выстарчальнай меры прамысловымі таварамі нашай дзяржпрамысловасці. Гэтым самым дробны таварны вытворца—селянін стане ў пэўныя эаномічныя адносіны да нашай дзяржаўнай прамысловасці, будзе ўцягвацца ў агульную сыстэму соцыялістычнай гаспадаркі.

Што нам для вырашэньня гэтых задач патрэбна?

Мы—наша партыя—формулявалі гэту задачу вельмі каротка і проста: папершае, нам патрэбна ўдзешаўленьне нашай прамысловай прадукцыі; падругое, нам патрэбна павя-

лічэнне нашай прадукцыі прамысловасці і, патрэцяе, нам патрэбна тэхнічнае пераабсталяванне нашых прадпрыемстваў.

Калі гэтыя задачы зараз зьяўляюцца асноўнымі, рашаючымі ў адносінах да ўсяго нашага Савецкага Саюзу, дык тым болей яны важны для нашай Беларусі, якая зьяўляецца краінай удвойчы адсталай, удвойчы малакультурнай.

Але за кошт чаго мы будзем? За кошт якіх сродкаў мы будзем расьці? У нас няма ніякіх надзей на тое, што калі-небудзь якая-небудзь капіталістычная дзяржава нам дапаможа крэдытамі, бо яны патрабуюць ад нас ня процантаў, якія мы і згадзіліся-б плаціць, яны патрабуюць большага, яны патрабуюць, каб мы адмовіліся быць самі сабою, каб мы адмовіліся быць міжнароднымі рэвалюцыянерамі. Дык хто-ж з вас на гэту справу пойдзе? Калі гэта так, дык ніякіх надзей няма і ня можа быць на дапамогу з боку. Ні на концэсіі, ні на крэдыты мы не разлічваем і ня можам разлічваць. Наадварот, нам будуць усялякім чынам перашкаджаць у справе нашага эаанамічнага ўздому, бо наш эаанамічны ўздём азначае пагібель усяму капіталістычнаму грамадзтву.

Наша ўнутраная буржуазія разьбіта, слабая, яна разьвіваецца пастолькі, паколькі мы ёй дазваляем. Мы бярем у яе ўвесь яе звышпрыбытак, усю тую долю дадатковай вартасці, пры якой прыватнае прадпрыемства ў нашай краіне можа ўсё-ж аставацца. Гэтых сродкаў для будаўніцтва нашай сацыялістычнай прамысловасці—мала. Таму асноўныя цяжкасці павінны легчы на нас саміх, на тыя дзье асноўныя клясы, якія ўзялі на сябе задачу сацыялістычнага будаўніцтва ў нашай краіне, на рабочую клясу і сялянства.

Якім шляхам будзе адбывацца ўдзешаўленне нашай прадукцыі? Папершае, шляхам тэхнічнага пераабсталявання нашых прадпрыемстваў; падругое, шляхам рацыяналізацыі; патрэцяе, шляхам падняцця вытворчасці працы; пачаць-вертае, шляхам самай жорсткай эааноміі на нявытворчых выдатках. Для таго, каб гэтыя задачы вырашыць, рабочая кляса нашай краіны павінна аўладаць сучаснай сусветнай тэхнікай. Без рашэння гэтай задачы, бяз удзелу найшырэй-

шых мас у рашэньні гэтай задачы мы з належным посьпехам пасунуцца ўперад ня можам.

Рашэньне гэтай задачы, аўладаньне сучаснай тэхнікай, організацыя новых буйных прамысловых прадпрыемстваў, пастаўленых па апошняму слову тэхнікі, ёсьць ключ, які адчыняе нам шлях да поўнай перамогі соцыялістычнай эканомікі. Гэта ёсьць той ключ, якім мы ўмацоўваем трывалы саюз рабочае клясы і сялянства на ўвесь папярэдні пэрыод дыктатуры пролетарыяту ў нашай краіне.

Сельская гаспадарка ў нашай краіне ва ўсёй сваёй масе ўсё яшчэ астаецца індывідуальнай дробнай гаспадаркай, з адсталай тэхнікай, з такой тэхнікай, якой ужо няма ні ў воднай з перадавых эўропэйскіх краін. Сялянства нашай краіны застаецца ўсё яшчэ на прымітыўным узроўні жыцьця, калі самыя простыя культурныя патрэбы ня могуць быць здаволены. Зьмяніць гэта становішча можна толькі праз узьняцьце нашай сельска-гаспадарчай тэхнікі.

Аднак, для таго, каб вырашыць гэту задачу, нам трэба падумаць, якім шляхам яе вырашыць. Ёсьць два шляхі для разьвіцьця сельскай гаспадаркі: адзін шлях — капіталістычны, рост кулака, абярненьне гэтага кулака ў вясковага капіталістага, у вясковага прадпрыемцу з буйнай арганізаванай машынай сельскай гаспадаркай; і ёсьць другі шлях — гэта шлях арганізацыі колектываў, коопэраваньне сельскай гаспадаркі. Пасярэдзіне заставацца мы ня можам. Серадняк, серадняцкая сельская гаспадарка не зьяўляюцца нашым ідэалам. Калі-б мы гэта сказалі, дык мы сказалі-б, што мы хочам сучасную вясковую сялянскую абмежаванасьць захаваць на векі-вечныя. Мы на гэтым пункце погляду не стаім і ня можам стаць.

Мы павінны перамагчы, зьнішчыць сялянскую абмежаванасьць, мы павінны ісьці па шляху збліжэньня ўзроўню жыцьця вёскі і гораду.

Якім шляхам гэта можна зрабіць? Шлях разьвіцьця кулацкай гаспадаркі, шлях капіталістычны — зьяўляецца шляхам зьневальненьня самых шырокіх мас сялянства. Гэты шлях нам зачынены Кастрычнікавай рэволюцыяй, гэты шлях зачынены таму, што мы зьяўляемся куністамі.

Застаецца другі шлях—шлях калектывізацыі і коопэраваньня сялянскай гаспадаркі, шлях арганізацыі буйнай соцыялістычнай гаспадаркі,—вось гэта і зьяўляецца нашай рашаючай задачай.

Аднак, для таго, каб пасьпяхова ісьці па гэтым шляху, нам патрэбны яшчэ больш трывалы саюз рабочай клясы, вясковай беднаты і шырокіх мас сярэдняцкага сялянства. Нам трэба яшчэ лепш паставіць нашу арганізацыйную работу ў вёсцы. Бяз гэтага гэтая найважнейшая і найбуйнейшая задача вырашана быць ня можа. Вырашэньне-ж гэтай задачы зьяўляецца тым, што адкрывае найшыршыя магчымасьці нашай краіне, найшыршыя магчымасьці для ўсёй будучыні нашага Савецкага Саюзу.

Я, выходзячы з гэтага, пераходжу да тых канкрэтных практычных задач, якія, на маю думку, перад намі, перад усёй нашай арганізацыяй у сучасны момант стаяць.

Што перашкаджае нашай рабоце па соцыялістычным будаўніцтве?

Нашай рабоце перашкаджае нізкі культурны ўзровень мас, выхаваных на адсталых прадпрыемствах і на адсталай тэхніцы. Цэхавыя інтарэсы паасобных груп рабочых зьяўляюцца яшчэ вельмі часта пераважнымі ў рабочых масах, у тым ліку і сярод моладзі. Мы чуем супярэчаньні супроць цэлага раду тых мерапрыемстваў, якія мы вызначаем у галіне тэхнічнага ўдасканаленьня, чуем супярэчаньні супроць мерапрыемстваў па рацыяналізацыі і нават супроць асобных найважнейшых задач у галіне новага будаўніцтва ў нашай Беларусі.

Чым гэта тлумачыцца?

Гэта тлумачыцца неразуменьнем інтарэсаў клясы, інтарэсаў усяго грамадства, інтарэсаў сваёй будучыні, гэта тлумачыцца дробнай баязьню, што, «можа быць, я на адзін дзень пацярплю, можа быць, так ці інакш, я пры якой-небудзь перасоўцы рабочых магу пацярпець» і г. д. Перад намі, перад усёй нашай партыйнай арганізацыяй, перад усёй комсамольскай арганізацыяй у гэтай галіне стаіць найвялікшая задача: задача змаганьня за новае будаўніцтва прамысловасьці, за рацыяна-

лізацыю прадпрыемстваў, за тэхнічнае ўдасканаленьне іх.

Якія павінны быць нашы лёзунгі ў гэтай галіне? Я лічу, што яны наступныя:

За клясавыя інтарэсы—супроць цэхаўшчыны.

За тэхнічную рэволюцыю—супроць саматужніцтва.

За буйнае соцыялістычнае зямляробства—супроць сялянскай абмежаванасьці.

За колектывізацыю і коопэраваньне—супроць сялянскага індывідуалізму, супроць захаваньня на векі таго, што мы ў гэты час маем у вёсцы.

Пераносячыся да таго, што мы маем сёньня ў нашым беларускім будаўніцтве, я-б сказаў:

За Асінабуд—супроць лучыны.

За Бабруйскі комбінат—супроць пільшчыка-саматужніка.

За трактар—супроць сахі.

За комуну—супроць трохпалёўкі, таму што толькі пераход да буйнай сельскай гаспадаркі можа канчаткова зьнішчыць трохпалёўку.

Мне здаецца, што ў гэтых кароткіх сказах зьмяшчаюцца асноўныя задачы, за якія зараз кожны комуністы і комсамалец, у галіне нашай гаспадарчай работы, павінны змагацца. Гэта—задачи, за якія варта змагацца, бо яны даюць вырашэньне ўсіх задач, ад якіх залежыць падняцьце вытворчых сіл нашай краіны, і ня толькі падняцьце вытворчых сіл, але падняцьце іх у такім кірунку, каб забясьпечыць перамогу соцыялістычным элемэнтам.

Комуністыя і комсамольцы павінны быць змаганьнікамі за тэхнічную рэволюцыю. Комуністыя і комсамольцы павінны быць арганізатарамі шырокіх мас у гэтай найважнейшай і найбуйнейшай справе. Яны павінны быць змаганьнікамі за наша соцыялістычнае будаўніцтва і адначасова рашучымі, бязьлітаснымі крытыкамі нашых недахопаў. Маладым вокам трэба прыглядзецца да

ўсяго таго, што няправільна, памылкова робіцца. Трэба крытыкаваць у сваім уласным асяродзьдзі, у асяродзьдзі нашае клясы, крытыкаваць пасяброўску як уласную справу, так і тую справу да якой кожны з нас мае дачыненне, у якой кожны з нас прымае ўдзел.

Але не заўсёды таварышы, на справе так бывае. Бывае так, што мёртвы хапае жывога, што старым перажыткам мінулага паддаюцца часамі і комсамольцы. Бываюць выпадкі, калі комсамольцы на прадпрыемствах выступаюць супроць мерапрыемстваў па рацыяналізацыі, не разумеючы, што яны тым самым адыходзяць ад асноўных лёзунгаў, напісаных на сьцягу комсамолу. Бываюць выпадкі, калі комсамольцы не разумеюць асноўных задач нашага новага будаўніцтва і выступаюць супроць пэўных новаўводзін. Бываюць выпадкі, калі комсамольцы выступаюць супроць тэхнічных палепшаньняў. Зразумела, гэтыя асобныя выпадкі, аднак, гэтыя асобныя выпадкі павінны быць выжыты з радой комсамолу і пры дапамозе комсамолу ў радых шырокіх мас павінна праводзіцца змаганьне супроць адсталасьці і цэхаўшчыны.

Увёсцы мы бачым гэтыя-ж факты. У нядаўняй кампаніі па самаабкладаньні, у якой комсамол, бязумоўна, прарабіў вялікую работу, цэлы рад комсамольцаў выступалі супроць самаабкладаньня, супроць адлік для рамонту школ, дарог і інш. Гэтыя выпадкі былі. А калі мы падыйдзем да самай работы вясковых комсамольцаў, дык мы павінны будзем сказаць, што далёка ня ўсе комсамольскія гаспадаркі коопэраваны. Ёсьць такія комсамольскія гаспадаркі, у якіх жадных палепшаньняў, жадных адзнак коопэраваньня сёньня ня відаць. Гаспадарчая комсамольская работа ў вёсцы ідзе, галоўным чынам, па лініі індыўдуальнай сялянскай гаспадаркі, па лініі ўзмацненьня сваёй сярэдняцкай гаспадаркі.

Гэта пакуль што асноўная лінія ў нашай рабоце на вёсцы. Да гэтых часоў супроць гэтага ніхто не выступаў, ды і сёньня супроць гэтага ніхто выступаць ня будзе. Але зараз гэта ўжо пройдзеная ступень. На гэтай справе трэба было навучыцца, як комсамольскім організацыям удзельні-

чаць у практычнай гаспадарчай рабоце. Цяпер трэба зрабіць крок уперад. Цяпер трэба комсамолу, які навучыўся ўдзельнічаць у гаспадарчай рабоце, ставіць пытаньне аб тым, каб гэту практыку выкарыстаць для таго, каб стварыць тыя формы арганізацыі сельскай гаспадаркі, якія зьяўляюцца сапраўды соцыялістычнымі, каб зрабіць крок уперад да соцыялізму.

Пытаньне аб тым, каб стварыць паварот у гаспадарчай рабоце вясковага комсамольца, зьяўляецца адным з найважнейшых, адным з асноўных пытаньняў, і нам трэба сказаць зараз: ніводная гаспадарка, у якой працуе комсамалец, не павінна заставацца не коопэраванай. Комсамалец павінен быць пачынальнікам у справе арганізацыі комун і арцеляў, комсамалец павінен быць пачынальнікам арганізацыі буйнай соцыялістычнай сельскай гаспадаркі, бо бяз гэтага ён не перарасьце ў комуністага і праз пэўны час перастане быць комсамольцам; ён праходзіць свае вучнёўскія годы, ён навучаецца быць актыўным работнікам, але ён не становіцца комуністам, арганізатарам соцыялістычнага грамадства па сапраўднаму, ён так ці інакш не ўзьнімаецца за ўзровень дробнай індывідуальнай гаспадаркі.

Трэба стварыць паварот у гэты бок у комсамольскай рабоце. Комсамольцы зрабілі вялікую справу: комсамольцы сталі арганізатарамі ў вёсцы, сталі арганізатарамі эканамічнага ўздому асобных індывідуальных гаспадарак. Зараз трэба папрабаваць гэты струмень уліць у тую работу, якую праводзіць наша партыя і савецкая ўлада па стварэньні буйнай соцыялістычнай гаспадаркі.

Але ва ўсёй гэтай рабоце, ва ўсёй нашай гаспадарчай рабоце мы павінны будзем і надалей весці вострае клясавае змаганьне. Клясавае змаганьне ня скончылася. Клясы яшчэ існуюць. Адносіны паміж клясамі зьмяніліся пасля Кастрычніка, але клясы яшчэ ў нашай краіне існуюць. У вёсцы вы-

расла кулацтва. Кулацтва зьяўляецца сілай варожай соцыялізму. Таму мы павінны былі прыняць рад захадаў, якія ўдарылі-б па кулацтву і зруйнавалі-б гэтую растучую, варожую соцыялістычнаму будаўніцтву, сілу. Мы гэта зрабілі на працягу мінулай кампаніі па хлебазагатоўках, самаабкладанні і г. д. Мы будзем прымаць яшчэ рад захадаў, якія будуць стрымліваць далейшы рост кулацтва.

Такая задача перад намі стаіць—перад намі, арганізатарамі бясклясавага грамадства. Мы лічым, на аснове вучэння Леніна, што найшыршыя бядняцка-сялянскія масы могуць быць уцягнуты ў орбіту соцыялістычнага будаўніцтва праз коопэрацыю, праз уплыў нашай дзяржаўнай соцыялістычнай прамысловасці. Але іменна таму мы ня можам даваць магчымасці арганізоўвацца, расці іншым клясавым сілам, якія будуць адцягваць асобныя сялянскія гаспадаркі на шлях арганізацыі эксплёатацыйна-буржуазнай гаспадаркі.

Таму мы павінны комсамольскай арганізацыі сказаць: гэтую перспэктыву, гэтыя абставіны ў вёсцы, кожны комсамалец павінен сабе ясна ўсвядоміць: няма адзінай вёскі, няма адзінага сялянства; ёсьць бядняк, ёсьць сярэдняк, ёсьць кулак, між імі ідзе клясавае змаганьне, гэта клясавае змаганьне будзе ісьці і надалей. Хто думае аб'яднаць інтарэсы ўсіх гэтых груп, хто думае, што ён можа сесці паміж гэтымі трыма групамі сялян, каб жыць з усімі ў згодзе, той, як сказаў Сталін, дурань, той балбатун і больш нічога.

Для таго, каб рабіць справу соцыялістычнага будаўніцтва, трэба заняць цвёрдую вызначаную лінію клясавага змаганьня. Трэба ўзяць цвёрдую лінію ў адносінах да кулака. Трэба цвёрда, пэўна, ясна стаць за бедняка, за арганізацыю беднаты, за блёк з сярэднякам, за арганізацыю шырокіх мас бяднейшага і сярэдняга сялянства, будучыня якога ў будаўніцтве соцыялізму, які ад вызначанага нашай партыі, нашай дзяржавай шляху соцыялі-

стычнага разьвіцьця вёскі можа толькі выйграць.

Калі пытаньне аб клясавым змаганьні павінна стаць ясна перад кожным вясковым комсамольцам, дык таксама яно павінна стаць ясна і ў адносінах да гораду. Тут таксама мы маем часам значнае прытупленьне ўвагі да нашага клясавага праціўніка, да нашага клясавага ворага. Клясавы вораг у горадзе—нэпман, гэта пэўная сіла, але яна не карыстаецца грамадзкім уплывам, яна ў грамадзкім жыцьці ня ўдзельнічае. Але акрамя гэтага, акрамя нэпмана, ёсьць рэшткі старой буржуазіі. Яны ўлазяць досыць глыбока ў наш апарат, у наш арганізм. У лавіць гэта трэба ўмець кожнаму, хто лічыць сябе камуністам.

Хто хоча быць комсамольцам—павінен трымаць востра вуха ў адносінах да ўсіх клясавых праціўнікаў, востра вуха ў адносінах да кулака і да буржуазіі і ў адносінах да буржуазнага спэца. Вось што нам зараз патрэбна. Дбайнасьць у адносінах да ўсіх прадстаўнікоў іншых клясаў, якіх мы выкарыстоўваем на нашай працы. На гэтым трэба выхаваць нашу пролетарскую клясавую сьвядомасьць. Бяз гэтага ня можа быць пасьпешнага змаганьня за соцыялістычнае грамадзтва. Той, хто не зразумее гэтага, апынецца за бортам, стане нягодным элемэнтам для будаўніцтва нашай вялікай справы.

Спынімся на шэрагу асобных пытаньняў.

— Мы—краіна адсталая, мы—краіна малакультурная. Што мы павінны зрабіць для таго, каб быць дзельнымі, умелымі будаўнікамі новага соцыялістычнага грамадзтва? Якая асноўная задача ў гэтай галіне перад намі цяпер стаіць?

Я ўжо казаў, што важнейшай задачай зьяўляецца тэхнічны ўздым нашай краіны. Што мы для гэтага павінны зрабіць? Для нас у выхаваўчай працы важнейшай задачай зьяўляецца падняцьце тэхнічнай пісьменнасьці мас, падняцьце вытворчай кваліфікацыі мас.

Трэба зьнішчыць выключныя прывілеі нашай тэхнічнай інтэлігенцыі. Трэба зьнішчыць такое становішча, калі вузкая каста спэцаў, пераважна з былых эксплёататарскіх клясаў, маюць у сваіх руках усе тэхнічныя веды, калі найшырэйшыя масы рабочай клясы зьяўляюцца тэхнічна абсалютна няпісьменнымі.

Трэба дагнаць у тэхнічнай пісьменнасьці кваліфікаванага рабочага эўропэйскага тыпу, кваліфікаванага рабочага буйнейшых прадпрыемстваў.

Комсамалец у гэтай справе павінен быць пачынальнікам, комсамалец-рабочы павінен паставіць сваёй задачай аўладаць тэхнікай, узяць сваю кваліфікацыю. Комсамалец-селянін павінен паставіць сваёй задачай энэргічнае змаганьне за ўсваеньне агрономічных ведаў.

Вось задачы, якія перад намі стаяць. Ці вырашаны гэтыя задачы намі? У вельмі невыстарчальнай меры. Бязумоўна, мы маем ужо некаторыя групы комсамольцаў, якія цікавяцца найпрасьцейшай, найэлементарнай тэхнічнай літаратурай; мы маем некаторыя групы вясковых комсамольцаў, якія цікавяцца агрономічнымі ведамі.

Але ўсяго гэтага мала, гэта яшчэ глупства ў параўнаньні з тымі шырокімі масамі, якія арганізаваны ў комсамале. Ці-ж гэта задача настолькі цяжкая, што мы падняць яе ня можам? Я напамню, што сказаў тав. Сталін на Маскоўскім актыве: «Няма ў сьвеце такой цытадэлі, якую ня мог-бы ўзяць бальшавік-рабочы», я павінен сказаць, што няма такой цытадэлі, якую не магла-б узяць наша маладая комсамольская гвардыя.

А што нам трэба ўзяць? Якую цытадэль нам трэба ўзяць? Вядома, не Варшаву, вядома, ня Бэрлін. На гэта ў нас энтузіязму было-б досыць. На гэта агітаваць комсамольцаў асабліва ня прыходзілася-б. За ўзяцьце якой-жа цытадэлі трэба агітаваць зараз? Што трэба зараз штурмаваць? Я-б сказаў, што зараз з алоўкам у руках трэба штурмаваць матэматыку, трэба штурмаваць рысаваньне, трэба штурмаваць формулы, трэба штурмаваць хэмію, тэхнолёгію.

Вось што трэба зараз рабочаму-комсамольцу штурмаваць для таго, каб стаць тэхнічна пісьменным чалавекам.

Рабочаму-комсамольцу трэба змагацца за сваю вытворчую кваліфікацыю, за элементарнейшыя тэхнічныя веды. Гэтымі днямі створана таварыства пад назвай—Тэхніка масам. Назва гэтага таварыства—«Тэхніка масам»—павінна стаць нашым лёзунгам, лёзунгам сьвядомай рабочай клясы, лёзунгам перадавой часткі рабочай клясы—нашай партыі, лёзунгам нашай маладой гвардыі, нашага комсамолу.

Гэта вынікае з тых рашэнняў, якія пленум Цэнтральнага Камітэту нашай партыі вынес у сувязі з шахцінскай справай. Нам трэба пачаць штурм гэтай цытадэлі зараз. І мне здаецца, што вы, як адзін, павінны сказаць: «Так, гэту цытадэль трэба ўзяць». Прывілеі вузкай касты жрэцоў навукі і тэхнікі могуць быць разбураны? Так ці не? Я думаю, што так, гэтыя прывілеі могуць быць разбураны. Тады наш рабочы контроль у адносінах да працы спецыялістых будзе куды шырэйшы, куды сур'ёзнейшы. Перад намі павінен стаць рад канкрэтных пытанняў: аб арганізацыі тэхнічных гурткоў, аб распаўсюджанні тэхлітаратуры, вячэрніх тэхнічных курсах і інш.

Але вы запытаеце мяне: у адносінах да сялянства, што зараз самае важнае? Трэба зусім ясна, пэўна, сказаць, што саха—гэта тыя-ж забабоны, як папоўшчына, як варажба на картах, як многія тыя забабоны, супроць якіх мы зараз змагаемся і якія захаваліся ў нас у вёсцы; што трохпалёўка ёсьць забабоны, якія мы павінны перамагчы, што машына ня роскаш, а патрэбнасьць, і ў савецкіх умовах машына ёсьць такая патрэбная, такая абыдзенная рэч, якую можна дастаць ня будучы кулаком, да якой можна дакрануцца праз усю тую арганізацыйную сыстэму, якая ёсьць у нашых руках у выглядзе савецкай улады.

Гэта трэба разумець. Трэба штурмаваць зараз агрономію, сельска-гаспадарчыя веды, штурмаваць трэба трактары, сеялку, трэба штурмаваць усе тыя новыя рэчы, аб якіх мы многа гаворым, але якія яшчэ не ўкараніліся ў масы.

Мне ўспамінаецца адна невялічкая часопісь: «Сам себе агроном». Мне здаецца, што назва яго—надзвычайна добры лёзунг. Гэтым, вядома, я не хачу сказаць, што мы ад высокакваліфікаваных агрономаў калі-небудзь адмовімся, але элементарнейшыя агрономічныя веды павінны быць у кожнага вясковага комсамольца.

«Сам себе агроном»—вось гэта трэба напісаць у сябе на сьценцы кожнаму вясковаму комсамольцу. Да таго часу, покуль ён з гэтай задачай ня справіцца, ён будзе, як сьляпы, хадзіць у сваёй гаспадарцы.

Я паставіў перад вамі задачу—аўладаць тэхнічнымі ведамі. Я думаю, што комсамолу ў яго выхаваўчай працы трэба зараз завастрыць увагу якраз на гэтых пытаннях. Прасуваньне тэхнічных ведаў у шырокія масы комсамолу трэба ўзяць на сябе, больш удзельнічаць у тым вынаходніцкім прыхільніцтве, якое ў нас яшчэ слаба разьвіваецца і якое не сустракае выстарчальнага грамадзкага падтрыманьня.

Другая задача, якая, мне здаецца, перад намі стаіць—гэта задача агульнага культурнага ўздыму.

У сувязі з кампаніяй па самаабкладаньню мы зьвярнулі ўвагу ўсіх нашых організацый на пытаньне школьнага будаўніцтва.

Для таго, каб не затрымліваць вас, я пастараюся гаварыць магчыма карацей. Якая задача комсамольскай організацыі ў галіне школы? Комсамольцы павінны быць організатарамі, ініцыятарамі той працы, якую мы ў галіне падняцьця культурнасьці шырокіх мас вядзем. І было-б бязглузьдзіцай, калі-б дзеці таго дому, дзе жыве комсамалец, не наведвалі-б школы. Гэта адзначала-б, што элементарнейшага культурнага ўплыву комсамалец ня мае. Было-б бязглузьдзіцай, калі-б у хаце, дзе жыве комсамалец, вакольных сяляне ня чыталі-б газэты, таму, што гэта азначала-б, што ён ня мае ўплыву на вакольнае сялянства ў сэнсе культур-

нага ўздыму. Было-б бязглузьдзіцай, калі-б у доме, дзе жыве комсамалец, былі няпісьменныя, якія не працавалі-б над ліквідацыяй сваёй няпісьменнасці. Нам трэба так зараз паставіць пытаньне.

Я думаю, што кожная комсамольская арганізацыя знойдзе, што ў гэтай галіне яшчэ можна зрабіць надзвычайна многа. Трэба толькі папрацаваць усур'ёз, трэба толькі ясна і канкрэтна паставіць задачу, трэба быць даволі актыўнымі і даволі энэргічнымі.

Мы многа гаворым аб культурнай рэволюцыі, мы амаль заўжды спыняемся на агульных формулах аб культурнай рэволюцыі. Але нам трэба зараз перад усімі арганізацыямі паставіць рад прасьцейшых пытаньяў і задач, на якіх у першую чаргу павінна быць згрупавана наша ўвага.

Першае—гэта тое, што буйныя запасы хлеба ідуць на самагон. Вялікія грошы трацяцца на самагонку. Мы за мінулы год прапілі адзін мільярд рублёў. На кожную душу насельніцтва ў нашай краіне прапіта 6 рублёў. Вядома, у параўнаньні з ангельцамі, мы зьяўляемся тут маленькімі дзяцьмі. Ангельцы на кожную душу, уключаючы і грудных дзяцей, прапіваюць 80 рублёў. Кожны немец, уключаючы грудных дзяцей, прапівае 35 рублёў, а мы прапіваем 6 рублёў. (Галасы: «Мала». Сьмех).

Мала, таварышы гавораць. Але, таварышы, мы гэты мільярд прапіваем па нашай беднасці. Таму, перад намі, пры нашай культурнай адсталасці, гэтае пытаньне павінна стаць асабліва востра. Нам трэба мець на ўвазе, што мы зьяўляемся арганізатарамі соцыялістычнага будаўніцтва. Атручваньне алькоголем прыводзіць да зьніжэньня культурнага ўзроўню мас, да зьніжэньня працаздольнасці, да зьніжэньня ініцыятыўнасці, да разьвіцьця хуліганства. Змаганьне з п'янствам у сучасны момант трэба паставіць як канкрэтную практычную задачу, а таксама і змаганьне з зухвальствам, з хуліганствам.

Тав. Бараньнікаў ужо гаварыў аб шэрагу такіх дрэнных зьявішчаў, як антысэмітызм, які мае ў нас месца. Што гэта азначае, што азначае антысэмітызм? Гэта дзікі перажытак мінулага, што распаўсюдж-

ваецца варожымі савецкай уладзе, варожымі новаму грамадзтву элементамі. Ён выцякае ад непавагі чалавека да чалавека, ад зьверскіх адносін чалавека да чалавека. Мы маем прыкметны рост за апошнія гады зьявішч антысэмітызму, мы маем некаторае ўваскросаньне звычайнага буржуазнага нацыяналізму. Супроць гэтага трэба весьці змаганьне самым рашучым чынам за сапраўдны інтэрнацыяналізм, роўнасьць і братэрства рабочых і сялян усіх нацый,—у гэтым духу трэба выхоўваць моладзь.

Нам трэба ўзмацніць змаганьне супроць папоў, ксяндзоў, рабінаў, супроць усякай магіі і чараўніцтва, на якой-бы мове, у якой-бы форме яно не падавалася нам. Толькі той, хто парваў з рэлігіяй, можа стаць сапраўдным рэволюцыянерам.

Я напамню яшчэ раз вядомыя словы Карла Лібкнэхта. Ён у 1914 годзе, полемізуючы з нямецкімі соцыял-дэмакратамі, напісаў артыкул па пытаньню аб рэлігіі. Ён сказаў: «Рэлігія—гэта гнільлё, рэволюцыя—гэта жыцьцё».

Зараз Керанскі, як вам усім вядома, упрашае: «Дайце права эсэру верыць у бога». Мы гаворым: эсэру можна даць гэтае права, асабліва ў сучасны момант, бо яму на зямлі і рабіць нічога іншага не засталася (сьмех), ніякіх земных надзей няма, на каго-ж эсэру спадзявацца, як не на госпада-бога, чаго-ж яму чакаць яшчэ, як ня прыходу царства нябеснага.

Ну, а для маладой клясы, якая змагаецца, якая ідзе ўперад, гэта ёсьць опіум, гарэлка, атрута.

Што-ж мы цяпер маем? Мы—партарганізацыі і комсамол—расьцем колькасна, у спрактыкаванасьці, і ў той-жа час клясава-варожыя нам сілы (папы, ксяндзы, рабіны) пачынаюць весьці больш актыўную работу. Гэта факт. Гэта даводзіць, што мы недастаткова ўмела і талкова вядзем нашу антырэлігійную работу. Тут перад намі стаіць задача, якую трэба вырашаць настойліва, пабальшавіцку, парэволюцыйнаму, тактычным, але рашучым і ўпартым змаганьнем. Выжыць з нашага быту духоўных прадстаўнікоў

нябеснага цара і яго князёў—гэта задача павінна стаяць перад намі на працягу бліжэйшых гадоў.

Я казаў пра рад практычных задач, якія павінны комсамольцы ўзяць на сябе ў рабоце, я казаў аб патрэбнасці клясавага выхавання, аб патрэбнасці атрымання кваліфікацыі, аб патрэбнасці тэхнічнай граматы, аб патрэбнасці змагання за агульны культурны ўздым. Аднак, разам з тым, нам патрэбна для таго, каб па ўсіх гэтых лініях пераможна ісьці ўперад, нам патрэбна яшчэ і яшчэ раз сур'ёзная марксыцкая вучоба, нам трэба паглыбляць свае політычныя веды—толькі пры наяўнасці іх мы правільна вырашым гэтыя задачы.

Да гэтых часоў яшчэ часта скардзяцца, што ў школах політграматы сумна апавядаюць розныя рэчы, якія далёка знаходзяцца ад сёньнешняга жыцця, як кітайская грамата. А вось звязаць гэтыя простыя рэчы з сёньнешнім жыццём ня могуць. У гэтым, зразумела, ня віна саміх мас. Гэта віна арганізатараў, гэта бяда выцякае ад нашай няўмеласці і трэба гэтую бяду выжыць. Трэба даць у гэтых адносінах кожнаму комсамольцу куды больш свабоды. Трэба адно, каб кожны комсамалец асабіста і кожная комсамольская арганізацыя расьлі і політычна і культурна, станавіліся ўсё больш і больш прыстасаванымі да вырашэння тых вялізных задач, якія стаяць перад намі. Але ў выбары форм і мэтадаў мы павінны даць куды большую свабоду, чым гэта было да гэтых часоў.

Мы павінны сказаць таксама, што не аднэй політыкай жыве чалавек. Тут можна даць багата варыянтаў у розныя бакі, якія маглі-б задаволіць усю масу комсамольцаў, якія вельмі часта сумуюць на нашых лекцыях політграматы.

Я-б хацеў сказаць, падводзячы вынікі, наступнае. Мы ўсё яшчэ ва ўсёй нашай вучобе карысталіся вельмі многа і вельмі часта самымі элементарнымі брошурамі. Я думаю, што няма больш популярнага пісьменьніка, чым Уладзімер Ільіч Ленін. Ён, бязумоўна, зразумелы кожнаму. Таму я-б хацеў сказаць тут, што ніхто так ня можа зрабіць уплыў на

шырокія масы, як сам Уладзімер Ільліч праз яго творы.

Мне ўспамінаецца заява аднаго з відных работнікаў нашай партыі, які казаў так: «Вось у працягу раду гадоў, няма ў мяне аніводнага дня, калі-б я не прачытаў хоць-бы адной старонкі Леніна. Гэта ў мяне ўвайшло ў быт, у правіла майго жыцця. Калі я абдумваю тую ці іншую работу, якая будзе стаяць перада мною на сёньнешні дзень, я бяру і чытаю ў Леніна адпаведную старонку».

Так сказаў адзін з работнікаў нашай партыі. Я думаю, што гэта было-б добрым правілам для кожнага з нас, для кожнага маладога рабочага.

Я толькі ў лёгкім нарысе хацеў вызначыць перад вамі рад задач, якія перад намі, як рэволюцыянерамі, як камуністамі, як бальшавікамі, як комсамольцамі, у наш час павінны стаяць. Тыя задачы, пра якія я зараз гаварыў, выплываюць з таго, што мы ўзяліся пабудаваць у нашай краіне сацыялістычнае грамадства з канечнасьці ўсім вам быць дзейнымі ўдзельнікамі ў гэтай вялікай справе.

Мы ўвайшлі ў Кастрычнікавую рэволюцыю, як энтузіястыя і ўсю сваю энэргію, свой юнацкі энтузіязм аддалі справе рэволюцыі. Мы павінны сказаць—энтузіязм ёсьць найвялікшая сіла, але аднаго энтузіязму мала. Патрэбны веды і ўменьне, патрэбны практычныя веды, якія атрымоўваюцца ў майстэрні, якія атрымоўваюцца на фабрыцы, веды, якія атрымоўваюцца на гаспадарцы. Справа ня ў высокіх філёзофскіх ведах, справа ня ў гэтым. Думаю, што гэта датычыць параўнальна невялікай групы людзей. Ня ў гэтым справа. Справа ў масавасьці ўсіх тых захадаў, пра якія мы гаварылі. І я павінен сказаць сёньня, што вырашэньне гэтых найважнейшых і найцяжэйшых задач, якія перад намі стаяць, можа быць дасягнута толькі пры тэй умове, калі той рэволюцыйны энтузіязм, якім мы гарэлі на працягу ўсіх гэтых год, будзе захаваны ў рабочай моладзі і на будучыню. Мы павінны яшчэ і яшчэ раз

вучыцца на ўроках Кастрычнікавай рэволюцыі, на героіцы Кастрычніка.

Ужо зараз для многіх з нас грамадзянская вайна і Кастрычнікавая рэволюцыя здаюцца далёкім, далёкім мінулым. Ужо тое пакаленьне, якое зараз актыўна працуе ў комсамоле, вырасла і ўвайшло ў актыўную работу пасля грамадзянскай вайны. Гэта ёсьць новыя акалічнасьці, акрамя той акалічнасьці, на якую паказваў тав. Бараньнікаў ва ўступным слове.

Перад намі стаяць найвялікшыя бойкі, новыя грамадзянскія войны.

Перад намі стаіць яшчэ канечнасьць змагацца, можа быць, на вуліцах цэлага раду гарадоў Заходняй Эўропы за справу соцыялістычнай рэволюцыі. Для гэтага патрэбен соцыялістычны энтузіязм. У гэтым духу, у духу міжнароднай рэволюцыі, у духу романтикі нашай і міжнароднай рэволюцыі трэба выхоўвацца самім і выхоўваць усе нашы організацыі.

Тая практычная работа, якую мы зараз праводзім, патрабуе ад нас ня меншага энтузіязму, ня меншай энэргіі, ня меншага героізму. Мы зараз ідзем штурмам на такую цытадэль, якой ніколі малапісьменны рабочы ня браў. Мы бярем на сябе задачы, якіх ніколі малапісьменныя і малакультурныя масы не рашалі. Задачы, якія да гэтых часоў былі прывілеяй высока-кваліфікаванай інтэлігенцыі,—мы хочам гэтыя задачы рашыць. Ці-ж мы лічым, што на гэтым фронце ня будзем мець ахвяр? Тут будуць ахвяры. Тут патрэбны найвялікшая энэргія і найвялікшая праца.

У парываньні грамадзянскай вайны лягчэй было ўзяць цытадэль, стварыць для гэтага энтузіязм мас, таму што там вораг адкрыты. Зараз трэба браць цытадэль у менш энтузіяцкіх абставінах, у менш вострых абставінах. Тут для вырашэньня рэволюцыйных задач, якія перад намі стаяць, патрэбен таксама рэволюцыйны энтузіязм. Для таго, каб ён быў, трэба, каб мы выхоўвалі найшырэйшыя масы нашай моладзі на практыцы нашай Кастрычнікавай рэволюцыі, на тэй вялікай героіцы, якую мы бачылі ў кастрычнікаўскія

дні, роўнай якой няма і ня было ніколі ў гісторыі чалавечтва.

Я, таварышы, канчаю. Мы зьяўляемся маладой, растучай клясай, якая цяпер дабралася да ўлады, якая заваявала адну шостую частку земнай кулі, якая павінна заваяваць астатнія пяць шостых. Гэта кляса павінна быць клясай жыцьцярадаснай. Жадных нот упадніцтва, жадных упадніцкіх імкненняў і настрояў не павінна быць у нашай клясе. Гэткія ўпадніцкія насторі былі заўсёды ў эпохі ўпадку, у эпохі рэакцыі. Мы знаходзімся на крутым уздыме. Мы пасуваемся па гэтым крутым ўздыме наперад. Мы ідзем з надзвычайнымі цяжкасьцямі. Кожны з нас перамагае вялічэзныя цяжкасьці, але запал, радасьць ад нашых дасягненняў павінен стварыць яшчэ большы энтузіязм для перамогі тых перашкод, якія перад намі стаяць. З гэтай жыцьцярадаснасьцю мы павінны ісьці ўперад.

Вось, мне здаецца, коратка тыя асноўныя задачы, якія перад намі ў наш час стаяць.

Я канчаю сваю прамову выгукам. За клясава-сьвядомага, за тэхнічна-пісьменнага, кваліфікаванага, культурнага, актыўнага і жыцьцярадаснага комсамольца. (Бурныя воплескі, якія пераходзяць у авацыю).

АБ РАШАЮЧЫХ „ДРОБЯЗЯХ“ У ВЯЛКІМ ПЫТАНЬНІ.

(Да пытання аб політыцы беларусізацыі).

Мы самым радыкальным чынам вырашылі нацыянальнае пытаньне тым, што Кастрычнікавай рэволюцыяй «скасавалі» панаваньне адной клясы над другой, адной нацыі над другой. Пасьля Кастрычнікавае рэволюцыі, пасьля выгнаньня з нашае краіны Радзівілаў і Чапскіх, Ракаўшчыкаў і Полякаў, Скірмунтаў і Вайніловічаў, польскіх памешчыкаў і яўрэйскіх банкіраў, расійскіх чыноўнікаў і іх беларускіх падхалімаў, гвалтаўнікоў-русыфікатараў і гвалтаўнікоў-полёнізатараў,—перад намі ў галіне нацыянальнага пытаньня засталася толькі адна задача—будаўніцтва нацыянальнай беларускай культуры, як складанай часткі новай сусьветнай соцыялістычнай культуры, пролетарскай па зьместу і нацыянальнай па форме. Цяпер прасты рост культуры і цывілізацыі, прамысловасьці і тэхнікі, пісьменнасьці і школы, тэатру і літаратуры, на агульным фоне соцыялізму ў нашай краіне ёсьць тое асноўнае і рашаючае, што нам яшчэ патрэбна ў справе нацыянальнага будаўніцтва, у справе ўстанаўленьня фактычнае роўнасьці народаў, у справе поўнага выкананьня нацыянальнай праграмы эпохі соцыялістычнага будаўніцтва.

1. Проблема гораду і вёскі і нацыянальнае пытаньне.

Для таго, каб зразумець некаторыя асаблівасьці шляхоў вырашэньня гэтых простых задач, мы не павінны выпусьціць з пад увагі таго, што Кастрычнікавая рэволюцыя застала Беларусь у пэрыодзе яшчэ незакончанага буржуазна-

дэмакратычнага нацыянальнага адраджэньня, у пэрыодзе, калі толькі-што пачалося выдзяленьне беларускай буржуазна-дэмакратычнай інтэлігенцыі з верхніх пластоў сялянства, калі толькі-што пачаўся наплыў у горад беларускіх рабочых, якія выкідваліся з вёскі, дзякуючы яе распластаньню, калі яшчэ нацыянальна не аформілася беларуская гарадзкая буржуазія, калі рабочая кляса Беларусі па сваім нацыянальным складзе ня была яшчэ беларускай, калі культурны ўзровень працоўных мас беларускага народу, пераважна сялянскага, яшчэ быў вельмі нізкі, калі ня было самага элемэтарнага першапачатковага культурнага накупленьня. Іншымі словамі, мы к моманту Кастрычнікавай рэвалюцыі ў Беларусі мелі становішча, шмат у чым падобнае на становішча ў Чэхіі, аб якім пісаў Фр. Энгельс.

У 1852 г. у кнізе «Рэвалюцыя і контр-рэвалюцыя ў Нямецчыне» Фр. Энгельс пісаў:

«Тут у кожнай акрузе перамешаны дзьве нацыянальнасьці; гарады наогул зьяўляюцца больш або менш нямецкімі, між тым, як у вёсках пераважае славянскі элемэнт, хоць і тут ён паступова распадаецца і адпіхаецца, дзякуючы сталаму ўзмацненьню немцаў».

І далей:

«Славяне, асабліва заходнія—палякі і чэхі—гэта пераважна род зямляробаў; гандаль і прамысловасьць ніколі ня мелі ў іх асаблівага значэньня. Дзякуючы гэтаму з ростам насельніцтва і ўзьнікненьнем гарадоў вытворчасць усіх прамысловых вырабаў перайшла ў гэтых краінах у рукі нямецкіх імігрантаў, а абмен прамысловых produkтаў на зямляробчыя зрабіўся выключнай монополіяй яўрэяў, якія, калі яны наогул належаць да якой-небудзь нацыянальнасьці, у гэтых краінах зьяўляюцца больш немцамі, чым славянамі».

Такое становішча, з некаторымі варыянтамі ў адносінах да памянёных нацыянальнасьцяй, было гадоў 50—70 таму назад характарна для цэлага раду краін: Славакіі, Хорватыі, Латвіі, Эстоніі, Фінляндыі і г. д., дзе вёска і горад рэзка вызначаліся сваім нацыянальным складам, дзе вельмі часта карэннае вясковае насельніцтва было нацыянальна не аформлена або слаба аформлена. Беларусы ў такім становішчы

знаходзіліся аж да 1917 году. Нацыянальнае збліжэньне гораду і вёскі, пролетарыяту і сялянства ў Беларусі да рэвалюцыі не магло наладзіцца, бо процэс росту прамысловасьці Беларусі быў настолькі слабы, што ня мог паглынуць нават тэй рабочай сілы, якая выкідвалася з прычыны распаду гарадзкой яўрэйскай дробнай буржуазіі, што прыводзіла да масавай эміграцыі яўрэйскае беднаты ў Амэрыку. Лішнія рабочыя рукі беларускай сялянскай беднаты, што выкідвала вёска, з прычыны такога слабага росту прамысловасьці, не знаходзілі сабе прыстасаваньня ў гарадох Беларусі, а павінны былі шукаць работы за межамі Беларусі, у буйных прамысловых цэнтрах Расіі—у Ленінградзе, Рызе, Донбасе і ў эміграцыі—у Амэрыцы, Прусіі і г. д. Гэты слабы рост прамысловасьці да Кастрычнікавае рэвалюцыі перашкодзіў стварэньню беларускіх пролетарскіх кадраў. З другога боку, гэты-ж фактар перашкаджаў росту беларускай гарадзкой буржуазіі і затрымліваў рост і аформленьне беларускай буржуазна-нацыянальнай культуры. Такім чынам, Беларусь заставалася заняпалай аграрнай провінцыяй, у якой гарады адыгрывалі пераважна ўсё яшчэ ролю паменных пунктаў з слабымі зачаткамі мясцовай прамысловасьці. Дзякуючы гэтаму процэс «беларусізацыі» пануючых кляс «святлейшых» і «шляхетнейшых» Вайніловічаў і Скірмунтаў і іх буржуазных колег, якія пачынаюць усьведамляць свае «нацыянальныя» інтарэсы і сваё пераважнае «права» на эксплёатацыю беларускіх рабочых, толькі што намячаўся. Значыцца: беларусы да рэвалюцыі яшчэ не змаглі аформіцца, як сучасная буржуазная нацыя, і перажывалі толькі процэс такога аформленьня, знаходзіліся на ступені буржуазна-дэмакратычнага нацыянальнага «адраджэньня»—самавызначэньня.

Паколькі соцыялістычная рэвалюцыя застала беларускі народ яшчэ ў пэрыодзе свайго буржуазна-дэмакратычнага нацыянальнага «адраджэньня»—самавызначэньня, паколькі нацыянальна-вызваленчыя задачы гэтага пэрыоду яшчэ ня былі выкананы, пролетарыят павінен быў узяць на сябе задачу давесьці да канца ўсе сапраўды рэвалюцыйна-дэмакратычныя задачы «адраджэньня» пэрыоду, адкінуўшы ў

бок тых насъбітоў гэтага «адраджэньня», якія ўжо да рэволюцыі пасьпелі стаць рэакцыйнымі, і выкарыстоўваючы для практычнай работы ў галіне будаўніцтва нацыянальнае культуры тых «адраджэнцаў», якія зразумелі, або пачынаюць разумець, што, спазьніўшыся з выхадам на сцэну гісторыі, адсталая нацыя, у пэрыодзе вострых клясавых канфліктаў, у пэрыод міжнароднай пролетарскай рэволюцыі, можа сапраўды самавызначыцца і адрадзіцца, толькі зьвязаўшы свой лёс з адзінай рэволюцыйнай клясай—пролетарыятам і вырашаючы свае нацыянальныя задачы разам з задачамі соцыялістычнай рэволюцыі. Між іншым толькі рэдкія адзінкі з былых «адраджэнцаў» маглі ўсьвядоміць і пайсьці цалком за задачамі соцыялістычнай рэволюцыі. На іх ужо вісеў значны цяжар буржуазнае рэакцыі. Асноўная група іх падзялілася на дзьве часткі: 1) тых, хто ўжо поўнасьцю зьвязаў свой лёс з буржуазіяй,—тыя разам з ёю пашлі ў эміграцыю, і 2) тых, хто, будучы зьвязаны з дробнай буржуазіяй гораду і вёскі, мог парваць некаторую частку сваіх буржуазных сувязяў, каб з агаворкамі вярнуцца да работы ў Савецкай Беларусі, створанай рабочымі і сялянамі, бачачы ў ёй завяршальніка сваіх нацыянальных (і толькі!) ідэалаў. Партыя міжнароднага пролетарыяту, такім чынам, стала завяршальнікам тэй часткі работы беларускага нацыянальнага «адраджэньня»—самавызначэньня, якая мела сапраўды рэволюцыйна-дэмакратычны і нацыянальна вызвалены характар.

Соцыялістычная рэволюцыя, якая адбылася ў краіне нацыянальна-прыгнятанай і якая знаходзіцца ў стадыі нацыянальнага адраджэньня, павінна была ня толькі зьнішчыць нацыянальны ўціск, але і ўзяць на сябе задачу па канчатковым аформленьні нацыі, выкінуўшы за борт контррэволюцыйную буржуазію і памешчыкаў і іх інтэлігентных агентаў, узяць на сябе задачу па ліквідацыі нацыянальнага разрыву паміж горадам і вёскай і па арганізацыі першапачатковага культурнага наапаўленьня. Гэтыя задачы ўвайшлі, як складальная частка, у агульную праблему культурнае рэволюцыі, вырашэньнем якое зараз занята партыя.

Проблема збліжэння гораду і вёскі, праблема культурна-эканомічная, у нашых умовах павінна быць пашырана яшчэ асобнай нацыянальнай часткай. Вырашэнне праблемы збліжэння гораду і вёскі ў гэтай нацыянальнай яе частцы ў Беларусі павінна ісьці двума шляхамі: папершае, шляхам узмацнення прыёму на фабрычна-заводскія прадпрыемствы новай рабочай сілы з беларускай беднаты, каб удзельная вага беларускага пролетарыяту ў прамысловасьці ўзьнімалася магчыма хутчэй, каб як мерамі фарсаваньня індустрыялізацыі, так і мерамі ўзмацнення прыёму беларускай рабочай сілы вырашыць гэту задачу хутчэй, чым яна магла-б вырашацца без сьвядомага ўплыву, падругое, павесьці работу па беларусізацыі ўжо занятых на вытворчасьці рабочых-беларусаў, якія ня ведаюць у выстарчальнай меры сваёй роднай мовы, з тым, каб яны магчыма хутчэй усьведомілі беларускую мову ў мэтах узмацнення ўплыву соцыялістычнага гораду на вёску. Ва ўмовах дыктатуры пролетарыяту вырашэнне гэтай задачы, гэтай часткі праблемы, набывае тым большую тэрміновасьць, што дыктатура пролетарыяту можа існаваць толькі апіраючыся на ўсю асноўную масу сялянства, толькі пры моцным саюзе пролетарыяту і вясковай беднаты з сярэднім сялянствам. Нацыянальны разрыў паміж горадам і вёскай, калі вёска гаворыць на адной мове, а горад на другой, азначае аслабленьне дыктатуры пролетарыяту. Працяг гэтага разрыву на будучае становіцца яшчэ больш небяспечным для дыктатуры пролетарыяту, таму што ўзьняцьце культурнага ўзроўню сялянскіх мас, у зьвязку з правадзімай савецкай уладай політыкай, патрабуе значна большага ўплыву словам, вусным і друкаваным, на вёску, патрабуе ўзмацнення політычнага кіраўніцтва і культурнага шэфства ў шырокім сэнсе слова гораду над вёскай. У той-жа час растуць патрэбнасьці вёскі ў вышэйшых формах культуры, якія могуць быць пролетарскімі па зьместу толькі пры наяўнасьці выстрачальных пролетарскіх кадраў тэй нацыянальнасьці, на мове якой гэтыя формы ствараюцца. Калі ў момант Кастрычнікавае рэволюцыі, пры вырашэнні задач політыка-эканомічнага характару, пролетарскае кіраўніцтва беларускім сялянствам магло ажыцьцяўляцца ўплывам асноўных пролетарскіх цэнтраў Расіі, дык у будучай стадыі соцы-

ялістычнага будаўніцтва, асабліва ў галіне культурнага будаўніцтва, гэта кіраўніцтва ўсё больш і больш павінна перайсці ў рукі мясцовага беларускага пролетарыяту. У зьвязку з гэтым пытаньне аб росьце беларускіх пролетарскіх кадраў і аб беларусізацыі гэтых кадраў атрымлівае буйнейшае політычнае значэньне.

II. На новым этапе работы па беларусізацыі.

Шпаркі рост беларускае культуры, на асновах дыктатуры пролетарыяту і савецкага ладу, бачыць кожны. Шпаркім тэмпам ідзе работа па стварэньні матэрыяльнай базы і пролетарскіх культурных кадраў для вышэйшых форм культуры («верхніх паверхаў»), разьвіваецца і ўзбагачаецца мова, расьце колькасць школ, растуць тыражы газэт і кніг, расьце пісьменнасьць працоўных мас на беларускай мове («ніжэйшыя паверхі»). У зьвязку з гэтым прыціхлі ўжо самыя зацятая вялікадзяржаўныя шовіністыя з былых падатных інспэктароў і выкладчыкаў казённых гімназій, прыціхлі тыя «культурныя» мяшчане, якія па сваёй тупасьці ўсё яшчэ не разумеюць, як могуць быць створаны ў былой заняпалай правінцыі царскае Расіі, якая абярнулася ў Беларускаю Соцыялістычную Савецкую Рэспубліку, на нядаўна яшчэ слаба разьвітай і малакультурнай беларускай мове буйныя культурныя каштоўнасьці. Гэтым «культурным» мяшчанам на адзінаццатым годзе рэволюцыі ўсе яшчэ на кожнай культурнай каштоўнасьці патрэбна нешта накшталт маркі на гузіках «made in England» (зроблена ў Англіі), або «made in Germany» (зроблена ў Германіі), каб зьвярнуць на яго сваю мяшчанскую ўвагу. Але зараз гэта ўжо выміраючыя экзэмпляры старых зуброў,—людзі, якія нічога не разумеюць у новай эпосе, створанай Кастрычнікавай рэволюцыяй, якія не разумеюць зьмен, што ўнесла рэволюцыя ў кірунак і тэмп разьвіцьця культуры былых адсталых народаў, якія не разумеюць самой сутнасьці новага культурнага руху мас. Побач з гэтым існуюць у шчылінках савецкага ладу і такія, якія ўспрымаюць толькі нацыянальную форму, але па пытаньнях аб зьмесьце новай культуры блёкуюцца з старымі расійскімі зубрамі—гэта беларус-

кія буржуазныя нацыяналістыя, якія ў новыя мяшкі хочуць наліць стары змест, створаны да Кастрычнікавае рэвалюцыі. Беларускае культура, якая ствараецца ў эпоху сацыялістычнага будаўніцтва працоўнымі масамі, адкідае ў бок і тых, і другіх—зуброў расійскіх і зуброў беларускіх—і ў нацыянальную форму ўлівае пролетарскі змест, які адпавядае інтарэсам рабочых і сялянскіх мас.

Рост беларускае культуры, назапашваньне матэрыяльнай базы і культурных людзкіх кадраў за мінулыя гады, дзе магчымае ўжо больш глыбока, пановаму, ставіць рад пытанняў нацыянальнае політыкі, у прыватнасьці, пытаньне аб беларусізацыі.

Наша задача ў галіне беларусізацыі дагэтуль у асноўным зводзілася: 1) да будаўніцтва школы на беларускай мове; 2) да растлумачэньня шырокім масам працоўных нацыянальнае політыкі, якая апіраецца на прынцып поўнага роўнапраўя нацый і на будаўніцтва нацыянальных культур, як складальных частак інтэрнацыянальнае культуры сацыялістычнага пролетарыяту; 3) да ўкараненьня беларускае мовы ва ўстановы і арганізацыі, абавязваючы служачых вывучыць беларускую мову і арганізаваць абслугоўваньне беларускіх працоўных мас на іх роднай мове; і 4) да прапаганды беларускае мовы ў рабочых масах, лічачы, што беларуская мова павінна стаць ня толькі моваю для гутаркі беларускіх рабочых, але і асноўнай мовай міжнацыянальных зносін у Беларусі.

Усе гэтыя задачы ў значнай меры выконваюцца або ўжо выкананы. Маладое пакаленьне беларусаў як у вёсцы, так і ў горадзе навучаецца на беларускай мове, а маладое пакаленьне іншых нацыянальнасьцяў у Беларусі вывучае ў школе беларускую мову, як мову міжнацыянальную ў Беларусі. Нацыянальная політыка партыі і політычная патрэбнасьць беларусізацыі зразумелы самым шырокім масам і зжыты пагардныя адносіны да беларускае мовы, як малакультурнай. Канечнасьць вывучэньня беларускае мовы партыйным, савецкім і профсаюзным актывам прызнана. 90 проц. служачых у кожнай установе могуць здаць экзамін па беларускай мове ўрадовай камісіі. Рабочыя масы па фабрыках і заводах таксама ўжо прызналі патрэбнасьць ула-

даньня беларускай мовай дзеля ўзмацнення пролетарскага кіраўніцтва ў краіне, хоць практычныя дасягненні яшчэ вельмі нязначныя. Беларускія кадры працаўнікоў на партыйнай і савецкай, профсаюзнай і іншай рабоце растуць. Аднак, у гэтых поспехах беларусізацыі вельмі шмат надворнага і паказнога, што прымушае прыходзіць да вываду, што беларусізацыя яшчэ далёка ня пусьціла тых глыбокіх каранёў, якія нам патрэбны.

У чым-жа справа?

Мы перажываем зараз некаторы пералом. Агітацыйна-арганізацыйная работа ў пытанні аб беларусізацыі дала вельмі шмат,—яна бязумоўна павінна працягвацца і ў далейшым. Але яна магла забяспечыць у выстарчальнай меры толькі надворна-паказны бок,—з гэтай прычыны яна ўжо зьяўляецца невыстарчальнай. Таму работу па беларусізацыі трэба ўжо пачынаць праводзіць крыху інакш, як яна праводзілася ў першыя гады,—зараз патрэбна не паўтарэнне азоў—яны вывучаны,—трэба ісьці далей, трэба паглыбляць работу нахрапам і націскам, загадам і распараджэннямі зараз шмат узяць ужо нельга, ды калі што і возьмеш гэтымі мэтадамі, будзе няглыбока, нясур'ёзна, нягрунтоўна. Зараз трэба ставіць пытаньне аб тым, каб беларусізацыя была ня модай, не надворна-паказным бокам, ня шылдай, трэба, каб яна ўвайшла ў быт, у культуру. Да гэтай задачы, да задачы ўкараненьня беларусізацыі ў быт, у культуру мы падышлі шчыльна. Але гэта задача пакуль што вырашаецца слаба. У пераходзе да вырашэньня гэтай задачы заключаецца пералом, які нам патрэбен, які нам зараз трэба зрабіць. Тое, што не ўвайшло ў быт, у культуру, застаецца на паверхні і ня можа здаволіць нас.

Калі гэта правільна ў адносінах да дзяржаўнага апарату, дык тым больш гэта правільна ў пастаноўцы пытаньня аб беларусізацыі ў адносінах да шырокіх рабочых мас. Ці можна рабочаму навязаць беларускую або якую іншую мову мерамі арганізацыйнага і адміністрацыйнага ўплыву або нават энтузіязмам і растлумачэньнем політычнай мэтазгоднасьці? Не—гэта дасьць мала вынікаў. Можна актыву, можна дзяржаўным служачым,—але ў радавую масу рабочых ука-

раняць беларускую мову трэба так, каб яна ўвайшла ў быт, у культуру натуральна, каб яна ўбіралася, як патрэбнае для дыхання паветра, як патрэбны сродак падтрыманьня існаваньня культурнага чалавека і грамадзяніна. Энтузіязму арганізатараў нашай культурнай работы, політычнай сьвядомасьці куністых для гэтага мала. Для гэтага патрэбны пэўныя надворныя ўмовы, якія могуць зьмяніць надворныя формы культурнага быцьця чалавека, якія вызначаюць выбар нацыянальных форм культурнага быцьця чалавека. Гэтыя ўмовы ствараюцца намі ў нашай рабоце па арганізацыі вышэйшых форм культуры,—яны павінны больш шпарка ўплываць на шырокія масы працоўнага насельніцтва.

Партыя, як сьвядомая кіруючая частка рабочае клясы ў справе беларусізацыі, таксама, як ва ўсіх іншых справах, выразна і ясна ставіць перад сабою свае політычныя задачы, але для таго, каб падвесці масы да вырашэньня гэтых задач, яна павінна адшукаць такія формы, у якіх тое новае, што прапануецца партыяй, было-б па магчымасьці лягчэй прынята масамі. Кожны актыўны партыец павінен ведаць беларускую мову,—гэта палажэньне застаецца верным і надалей, але, на жаль, гэтага мы яшчэ не дасягнулі. Значная частка членаў партыі па сваёй політычнай сьвядомасьці толькі крыху вышэй за рэшту масы рабочых. Толькі з узмацненьнем работы па беларусізацыі ў шырокіх масах рабочых будзе забяспечаны поўны перавод на беларускую мову і нашай партыйнай работы. Перавод на беларускую мову партработы толькі тады будзе пасьпяховым і дасьць патрэбныя вынікі, калі беларуская мова будзе ўваходзіць у рабочыя масы праз усе шчыліны яго культурнага абслугоўваньня.

У пытаньні аб беларусізацыі рабочых мас пастаноўка культработы профэсыянальных саюзаў набывае першачарговае значэньне. Да гэтага часу культработа профэсыянальных саюзаў у справе ўкараненьня беларускае культуры і беларускае мовы ў рабочыя масы адыгрывае яшчэ невыстарчальную ролю. Не ва ўсіх саюзах яшчэ рабочыя беларусы абслугоўваюцца на беларускай мове. У значнай частцы профсаюзаў беларускія рабочыя зьяўляюцца менш актыўнымі ў культработе, чым іншыя нацыянальныя групы ра-

бочых. Гэта становішча павінна быць зьменена. Да гэтага часу мы ў пытаньні аб беларусізацыі культработы профсаюзаў маем здавальняючае становішча толькі ў саюзах: працасьветы, дзе 60 проц. усіх форм масавай культработы і 75 проц. гурткоў пераведзены на беларускую мову, і ў саюзе сельска-гаспадарчых і лясных рабочых, дзе на беларускай мове праводзіцца 40 проц. усіх відаў масавай культработы і 35 проц. гурткоў. У саюзе саўгандальскаслужачых мы маем на беларускай мове толькі 25 проц. усіх відаў масавай культработы, у саюзе мэдсанпрацы—9 проц., у саюзе чыгуначнікаў—8,5 проц., а ў саюзе нарсувязі—толькі 4 проц. Мы адзначаем толькі тыя профсаюзы, у якіх арганізаваны вялікія масы беларусаў, у якіх беларусы зьяўляюцца большасьцю. Паданья мною лічбы паказваюць, што культработа гэтых профсаюзаў дае надзвычайна мала для ўкараненьня элемэнтаў беларусізацыі ў быт і культуру рабочых. Гэта зьявішча павінна быць абавязкова і прытым як мага хутчэй зьнішчана. Трэба дамагчыся актывізацыі беларускіх рабочых у профсаюзнай культработе, трэба дамагчыся іх абслугоўваньня масавымі відамі культработы на беларускай мове, трэба дамагчыся, каб рад форм масавай культработы службыў-бы справе ўкараненьня элемэнтаў беларусізацыі ў кадры рабочых іншых нацыянальнасьцяй.

У нас мала зьвернута ўвагі на найбольш лёгкія формы, праз якія элемэнт беларусізацыі найлепш пранікаюць у рабочыя масы. Тое, што заняткі політгурткоў праводзяцца ў параўнаўча вялікім процанце на беларускай мове, у той час, як драматычных, хараваых, юрыдычных і ўсякіх іншых бытавых гурткоў на беларускай мове мала, зьяўляецца далёка не станоўчым фактарам, а наадварот, робяць казённай і работу па беларусізацыі. Для нас было-б больш карысным адваротнае становішча. Чалавек жыве не аднэй політыкай. Політграмата, профграмата і г. д. часта зьяўляюцца яшчэ нечым надворным, офіцыйным, непасрэдна ня зьвязаным з хатнім бытам, з штодзеным хатнім жыцьцём. Націск у гэты бок дае станоўчыя вынікі ў справе беларусізацыі актыву, націск у другі бок, у бок найбольш лёгкіх форм масавай культработы, павінен увесці беларусізацыю ў быт і ў культуру.

Вёска беларусізуецца значна шпарчэй, як горад. Тут нікому ня прыходзіцца перавучацца мове. Тут трэба толькі вывучыць беларускую граматы, прывыкнуць да беларускай кнігі, адвыкнуць саромецца гаварыць на сваёй роднай мове. Беларусізацыя школы змяняе старыя, дарэволюцыйныя погляды на беларускую мову, як на мову някультурную, выключна вясковую. Арганізацыя беларускіх вайсковых формаваньняў, у якіх моладзь прыходзіць вайсковую навуку на сваёй роднай мове, дае надвычайна моцны штуршок да ўмацаваньня беларускае мовы ў вёсцы. Укараненьне беларускай газеты дае яшчэ большы штуршок. Перавод усёй профсаюзнай работы ў вёсцы адгрывае таксама не малую ролю. Поўнае культурнае абслугоўваньне вёскі на беларускай мове завяршае ўвесь цыкль унутры-вясковых патрэбнасьцяў у мове. Застаюцца яшчэ два пытаньні: гэта сувязь з грамадзкімі і політычнымі ўстановамі, беларусізацыя ў якіх ўзмацняецца з кожным днём, гандлёвыя сувязі гораду з вёскай, якіх беларусізацыя амаль што яшчэ не дакранулася. Для сувязі з гандлёвымі цэнтрамі селяніну патрэбна другая мова. Таму адной з самых складаных задач, якая перад намі стаіць, зьяўляецца пытаньне аб беларусізацыі нашага апарату па гандлёвай сувязі гораду з вёскай.

Але існуючы больш шпаркі тэмп беларусізацыі ў вёсцы, як у горадзе, прыводзіць яшчэ да тэй труднасьці, што зьмяншаюцца нашыя магчымасьці ў вылучэньні рабочых на кіруючую работу, што часта, шукаючы чалавека, які ведаў-бы мову, прыходзіцца выпушчаць з-пад увагі яго сацыяльнае становішча. Гэта цягне за сабою вялікую небяспеку ў справе політычнага кіраўніцтва краінай. Больш шпаркі тэмп беларусізацыі ў вёсцы і адставаньне ад гораду можа прывесці да пагоршаньня політычнага кіраўніцтва краінай. Гэта супярэчнасьць, якая ўзьнікае з нашае работы па беларусізацыі, павінна быць абавязкова зьнішчана.

Адзіны шлях зьнішчэньня яе—гэта ўкараненьне беларускай культуры ў рабочыя масы.

У зьвязку з усім гэтым перад нашымі арганізацыямі павінен быць высунуты рад канкрэтных дробных задач у пытаньні аб беларусізацыі:

1. Узмацніць работу па вывучэнню беларускае мовы партыйным, савецкім і профсаюзным актывам, які кіруе рабочымі масамі, і паскорыць перавод на беларускую мову работы партыйных і профсаюзных арганізацый, якія абслугоўваюць масы.

2. Узмацніць работу па ўкараненню беларускай газэты ў масы. Калі тыраж чатырох цэнтральных беларускіх газэт—«Зьвязда», «Савецкая Беларусь», «Чырвоная Зьмена», «Беларуская Вёска»—за 6 месяцаў—з 1 кастрычніка 1927 г. да 1 красавіка 1928 г.—павялічыўся з 20.000 да 70.000 экз.,—дык гэта ёсьць буйнейшая перамога ў справе ўзмацнення ўплыву камуністычнае партыі на шырокія масы. Задача, якая перад намі стаіць, заключаецца ў тым, каб да 1 студзеня 1929 году цяперашні тыраж падвоіць і дасягнуць ня менш як 155.000 экз. па гэтых чатырох беларускіх газэтах з тым, каб «Бел. Вёска» мела 100.000 экз., «Чырвоная Зьмена»—25.000 экз., «Зьвязда»—20.000 экз. і «Савецкая Беларусь»—10.000 экз. Выкарыстаю пры гэтым для растлумачэння нацполітыкі газэту «Рабочий». Да гэтага часу павялічэнне тыражу беларускіх газэт ішло пераважна за кошт вёскі. У бліжэйшы час трэба накіраваць асаблівую ўвагу на распаўсюджванне беларускай газэты сярод рабочых гораду. Над выкананнем гэтага задання павінна працаваць уся наша партыя. Пераход кожнага рабочага на беларускую газэту азначае фактычны пераход на беларускую мову і далучэнне да беларускіх форм пролетарскае культуры. Кожны новы экзэмпляр газэты ў вёсцы азначае ўздым політычнай і культурнай актыўнасці новай сялянскай сям'і.

3. Узмацніць работу па ўкараненню беларускай кнігі ў масы. Трэба падвоіць тыражы асноўнай часткі кніжнай прадукцыі Белдзяржвыдавцтва. Трэба асаблівую ўвагу звярнуць на популярную кніжку для шырокіх мас—па тэхніцы і гаспадарцы як для гораду, так і для вёскі. Трэба павялічыць беларускую частку кніжнага інвэнтару нашых профсаюзных бібліотэк. Калі зараз у нашых бібліотэках беларускія кнігі складаюць усяго 3 проц.,

дык трэба ў працягу гэтага году дамагчыся падваення гэтага процанту. Апрача таго, беларуская кніга, якая ўжо зараз мае ў два разы большы зварот, чым уся астатняя кніжная маса бібліотэк, павінна павялічыць свой зварот з тым, каб дасягнуць 25 проц. усяго звароту кніжнага інвэнтару бібліотэк.

4. Трэба ўзмацніць беларусізацыю культработы профэсіянальных саюзаў з тым, каб у працягу гэтага году было дасягнута масавае абслугоўваньне ўсіх беларусаў—членаў профэсіянальных саюзаў на іх роднай мове, каб асабліва былі разгорнуты тыя формы культработы, якія маюць найбольш блізкія адносіны да рабочага быту (драматычныя, харавыя, бытавыя і г. д. гурткі).

5. Трэба ўзмацніць прапаганду беларускае мовы шляхам арганізацыі большае колькасці політычных выступленьняў на беларускай мове (даклады на рабочых сходах, масавая работа гарсавету, масавыя выступленьні профсаюзаў, работа вытворчых нарад і г. д.) і лепшага абслугоўваньня мас вышэйшымі формамі культработы.

6. Трэба ўзмацніць работу па беларусізацыі ў вайсковых часьцях Беларускай Вайскавай Акругі з тым, каб пашырыць нацыянальныя формаваньні.

7. Трэба звярнуць увагу на беларусізацыю гандлёвага апарату з тым, каб абслугоўваньне беларускага насельніцтва гандлёвай сеткай як загатоўчай, так і пры абслугоўваньні мас спажывецкімі таварамі праводзілася-б пераважна на беларускай мове.

8. Трэба больш востра паставіць пытаньне аб разьвіцьці вышэйшых форм беларускай культуры (літаратуры, тэатру, музыкі) і аб абслугоўваньні гэтымі формамі рабочых мас. Арганізацыя тэатральных відовішч для арганізаванага рабочага гледача ў гэтых адносінах павінна атрымаць буйнейшае значэньне.

Усе гэтыя меры павінны быць накіраваны да зьнішчэньня нацыянальнага разрыву паміж горадам і вёскай, да ўзмацненьня нашага куністычнага кіраўніцтва ўсімі формамі беларускай культурнай работы.

III. На «верхніх паверхах» культурнага будаўніцтва.

Пролетарскі характар нашае культуры можа быць забяспечаны толькі бязьлітаснай крытыкай рэштак буржуазнага нацыянал-дэмакратызму, бязьлітасным змаганьнем з пранікненьнем у беларускую пролетарскую культуру варожых пролетарыяту элемэнтаў буржуазнага сьветапогляду, усьведамленьнем нашымі маладымі культурнымі кадрамі марксыцкага сьветапогляду і мэтодалёгіі і сыстэматычнай падрыхтоўкай новых марксыцкіх кадраў культурных працаўнікоў з асяродзішча пролетарыяту і бяднейшых пластоў беларускага сялянства. Ухіленьне ад пастаноўкі якой-небудзь з гэтых задач абавязкова прывяло-б да скажэньня нашае лініі, да непролетарскіх, дробна-буржуазных ухілаў у нашым культурным будаўніцтве, да скоўзваньня з пролетарскіх клясавых рээк, да паслабленьня пазыцый рабочае клясы ў новай беларускай культуры.

Крытыка буржуазнага нацыянал-дэмакратызму павінна заключацца, папершае, у крытыцы таго багажу, як нам застаўся ад дарэволюцыйнай эпохі, падругое, у крытыцы нацыянал-дэмакратычных ухілаў і ўхільчыкаў, якія ёсьць у культурна-політычнай, публіцыстычнай, навуковай і мастацка-літаратурнай дзейнасьці паасобных працаўнікоў як тых, што вырасьлі ў часе рэволюцыі з дробнай буржуазіі і сялянства, так і асабліва тых, хто перайшоў на службу рэволюцыі з лягеру нацыянал-дэмакратыі і «адраджэнцтва», патрэцае, у крытыцы спроб працягваць у нашу навуковую, публіцыстычную і мастацкую літаратуру поглядаў, якія разглядаюць нацыю, як адзінае цэлае, якія ня бачаць клясавага змаганьня ў мінулым Беларусі і недаацэньваюць клясавага змаганьня зараз.

Ідэолёгія буржуазна-дэмакратычнага нацыяналізму характарызуецца тым, што для таго, каб беларусам конструявацца, як нацыі, трэба, перш за ўсё давесьці гістарычнасьць беларускага народу, знайсці якія-небудзь адзнакі нацыянальнага «залатога веку» ў мінулым, давесьці гістарычнасьць нацыянальнай пісьменнасьці, знайсці гістарычных нацыянальных герояў і ўваскрасіць іх для таго, каб стварыць легенду

аб нацыянальным мінулым, якая будзе падтрымліваць нацыяналізм зараз.

Пры гэтым, само сабою зразумела, формуле «Комуністычнага маніфэсту», што гісторыя ўсяго папярэдняга грамадства ёсьць гісторыя змаганьня клясаў, прыгнечаных і прыгнятальнікаў, патрыцыяў і плябеяў, майстраў і чаляднікаў, памешчыкаў і сялян, капіталістых і рабочых,—месца не знаходзіцца. Пролетарыят і рэвалюцыйнае сялянства ў такой нацыяналістычнай мітатворчасьці патрэбы не адчувае. Наадварот, пролетарыят павінен выкрываць клясавую сутнасьць «нацыянальных герояў», выкрываць клясавы зьмест міту аб нацыянальным «залатым веку» ў мінулым, паказаўшы эксплёататарскую клясавую падаплёку гэтых мітаў і гэтае мітатворчасьці. Пролетарыят павінен змагацца сугроць спроб перанясення гэтым шляхам буржуазных нацыяналістычных элемэнтаў у новую пролетарскую культуру. Для пролетарыяту права беларускіх працоўных на беларускую мову выцякае зусім не з таго, што жыў і працаваў на беларускай мове сярэдня-вяковы манах Скарына, а ад рэвалюцыйнага роўнапраўя ўсіх народаў, нават самых адсталых, ад права кожнага чалавека карыстацца культурнымі набыткамі на роднай мове. Таму пролетарская дзяржава ня можа нікога з сярэднявяковых манахаў—прадстаўнікоў былых пануючых кляс—зрабіць шэфамі новай нацыянальнай па форме, пролетарскай па зьместу, культуры. Для пролетарыяту Беларускі дзяржаўны унівэрсытэт, створаны рабочымі і сялянамі, ні ў якой меры не зьяўляецца пераемнікам Віленскай езуіцкай акадэміі. Толькі грубым ухіленьнем ад пролетарскае лініі ў бок нацыяналізму, неразуменьнем клясавага змаганьня і пролетарскай рэвалюцыі можна тлумачыць тое, што нехта спрабаваў зрабіць гэтую акадэмію «папярэднецай» БДУ. Для марксыстага таксама зьяўляецца сьмешным шукаць папярэднікаў для Цішкі Гартнага, Янкі Купалы і Якуба Коласа ў Сямёне Полацкім, Клімэнце Смаляцічы і Кірыле Тураўскім. Але калі некаторыя нашы гора-вучоныя такую гістарычную мэту прабуюць угрунтаваць, тады мала

сьмяца, тады прыходзіцца супроць гэтага змагацца, бо па гэтым гістарычным ланцужку ў нашу маладую беларускую культуру могуць прабрацца ідэі буржуазнага нацыяналізму. Мы, камуністыя, зразумела, ня супроць спадчыны,—але мы пакінутую вякамі нам спадчыну прымаем толькі пасля таго, як яна вытрымала нашу клясавую марксыцкую крытыку. Мы супроць конструяваньня адзінай няклясавай гісторыі, мы супроць таго, каб сярэднявяковых манахаў—на якой-бы яны мове ні пісалі—уклучыць у лона папярэднікаў нашае культуры, як гэта некаторыя прабуюць зрабіць. Мы—наследнікі ўсяго дарэволюцыйнага Купалы і Коласа—хоць і будзем іх пабальшавіцку крытыкаваць: яны ідуць ад народнай поэзіі. Але мы так «раскрытыкуем» Смаляцічаў і Тураўскіх, што двух радкоў ім будзе шкода прысьвячаць у нашай гісторыі, бо яны ідуць ад другой лініі, а не ад лініі працоўных мас. Мы павінны падвесці пад такую-ж рэзкую крытыку спробы ствараць нашу партыю—камуністычную партыю ў Беларусі ад Беларускай соцыялістычнай грамады або ад Бунду. Беларуская соцыялістычная грамада была нічым іншым, як першай політычнай арганізацыяй Беларускай дробнай буржуазіі, але зусім не арганізацыяй пролетарыяту і рэволюцыйнага сялянства. Мы не адбіраем ад яе гістарычнай ролі, якая, бязумоўна, большая, чым фактычна выкананая ёю работа і колькасць яе членаў. Але мы павінны расшыфраваць, што толькі таму маладыя беларускія нацыянал-дэмакраты павінны былі выступаць у чырвоным адзенні соцыялізму, што яны вышлі на гістарычную арэну ў момант рэволюцыйнае сытуацыі ў краіне, калі ўжо ўзьняўся гарадзкі пролетарыят, як адзіная рэволюцыйная кляса, калі ўсякі вызваленчы рух павінен быў падфарбоўвацца пад соцыялізм з мэтай выкарыстання сіл адзінай, якая яшчэ засталася, рэволюцыйнай дэмакратыі, дэмакратыі пролетарскай. Грамада была сапраўды нацыянальна-рэволюцыйнай арганізацыяй, але зусім не пролетарска-рэволюцыйнай. Таксама антыбальшавіцкай зьяўляецца спроба зрабіць арганізатарамі Савецкай Беларусі якія-небудзь інтэлігенцка-рэволюцыйныя групы па-за межамі Беларусі ў пэрыод 1917-18 г.г. На працягу доўгіх гадоў у Беларусі, таксама, як у кожнай іншай краіне, адбывалася клясавае змаганьне

прыгнечаных супроць прыгнятальнікаў. Аб гэтым не павінен забывацца ніхто, хто хоча зразумець пролетарскую рэволюцыю, хто хоча зразумець гісторыю Беларусі, хто хоча зразумець існасць нашай культуры, хто памарксыцку хоча разгледзець нацыянальнае пытаньне. Таму ў раскрыцьці клясавай прыроды таго змаганьня, якое ў Беларусі адбывалася на працягу вякоў, якое адбывалася ў нацыянальна-адраджэнчым руху, якое адбываецца і зараз пры будаўніцтве Савецкай Беларусі і яе культуры,—адна з важнейшых задач нашай марксыцкай гісторыі і публіцыстыкі, без вырашэння якое яна ня можа лічыць сябе марксыцкай.

Мы лічым гэтыя памылкі, што сустракаюцца ў нашай навуковай літаратуры і публіцыстыцы, вынікам слабой клясавай дыфэрэнцыяцыі нашае краіны, якія ўскладняюцца тым, што толькі цяпер, пасля Кастрычніка, беларусы вырашаюць рад задач нацыянальна-адраджэнчага пэрыоду. Таму, за гэтыя памылкі ніхто не нясе індывідуальнай, асабістай адказнасці.

Мы ўсе, разам, за іх адказныя і ўсе разам, шляхам адкрытай крытыкі, павінны іх выправіць.

Але ў нашу эпоху, калі ўзмацніўся ў вёсцы кулак, калі гарадзкая дробная буржуазія мае некаторыя пэрспектывы на жыццё, клясавае змаганьне ў галіне ідэолёгіі ў радзе галін ускладняецца радамі новых момантаў. Клясавы вораг унутры нас, і ён уплывае на аформленьне нашае культуры, Рад пісьменьнікаў і вучоных, звязаных з новай буржуазіяй, прабуюць працягваць у савецкую навуковую і мастацкую літаратуру погляды і думкі, якія нічога агульнага ня маюць з пролетарыятам і адлюстроўваюць настроі гэтых колаў. У кніжках і артыкулах па аграрным пытаньні часамі на практыкаванае вуха досыць цвёрда адчувае нэонародніцкія тоны, рад артыкулаў у іншых галінах ведаў афарбованы яўна ў колеры буржуазнае навукі. Марксыцкага мастацтвазнаўства і літаратурнай крытыкі яшчэ няма,—яна яшчэ не нарадзілася. У вузаўскім выкладаньні, напрыклад, такой праблеме, як арганізацыя соцыялістычнае сельскае гаспадаркі, не аддана ніякае ўвагі. У прыродазнаўчых (біолёгія, психолёгія і г. д.) і мэдыцынскіх навуках марксыцкай

мэтодолёгіяй яшчэ ня пахне. «Марксыцкае прывітаньне» і «пашана» да марксызму, з якімі нас сустракаюць і праваджаюць некаторыя навуковыя працаўнікі, нас здаволіць ня можа.

Мы павінны паставіць пытаньне аб марксыцкай распрацоўцы гісторыі клясавага змаганьня ў Беларусі, асабліва аб распрацоўцы проблем аграрнае рэволюцыі і аб марксыцкім асьвятленьні аграрных адносін. Мы павінны, памарксыцку, пабальшавіцку, вывучыць ня толькі гісторыю аграрных рухаў і вынікі аграрнае рэволюцыі ў нас, але і новыя клясавыя адносіны, якія стварыліся пасля рэволюцыі ў краіне. Бо асновай, самай шырокай базай нашае політыкі, самым магутным аб'ектам пролетарскага ўплыву ў нашай краіне зьяўляецца сялянства. Мы павінны выкладаньне ў нашай Сельска-гаспадарчай акадэміі пабудоваць так, каб яна дала добрых спэцыялістых-агрономаў, і ў той-жа час такіх агрономаў, якія маглі-б накіраваць нашу сельскую гаспадарку па шляху соцыялістычнае перабудовы. Мы павінны паставіць вывучэньне вытворчых сіл нашае краіны так, каб яно выяўляла, перш за ўсё, рэсурсы, якія могуць быць выкарыстаны для разьвіцьця нашае соцыялістычнае гаспадаркі. Мы не патрабуем, каб усе нашыя спэцыялістыя былі соцыялістамі, але мы маем поўнае права патрабаваць, каб яны працавалі ў нашым політычным пляне, каб абагульняючая роля належала тым, хто стаіць на пролетарскім пункце гледжаньня. Мы не патрабуем, каб кожны доктар быў марксыстам, але мы можам патрабаваць, каб у абагульняючых, што маюць значэньне для выпрацоўкі філэзофскага сьветапогляду нашае моладзі, дысцыплінах, у вузаўскім выкладаньні праводзілася-б марксыцкая мэтодолёгія, матэрыялістычнае а не віталістычнае тлумачэньне жыцьцёвых процэсаў, дыялектычны, а не мэханічны і ідэалістычны сьветапогляд.

Толькі прад'яўленьнем гэтых патрабаваньняў мы забяспечым пролетарскі зьмест нашае новае культуры,—інакш гутаркі аб пролетарскім зьмесьце ў гэтых формах культурнага будаўніцтва застануцца пустой балбатнёй. Інакш з нашай фформулы—культурна-нацыянальная па форме, пролетарская па зьместу застанеца толькі адна нацыянальная форма, пры старым зьмесьце, г. зн. проста будзе буржуазна-

нацыянальная культура, будзе рэстаўрацыя старога ладу ў галіне культуры. Мы гэтага ня можам дапусьціць і не дапусьцім.

Мы цяпер, у 1928 годзе, ужо маем поўнае права прад'явіць гэтыя патрабаваньні да нашых беларускіх вучоных і навучальных устаноў. Першапачатковае накупленьне нашых навуковых сіл і матэрыяльнай базы для навуковай работы зрабіла ўжо значныя посьпехі. Вучоныя, выкладчыкі і дасьледчыкі пастаўлены ва ўмовы, у якіх магчыма працаваць і прытым добра працаваць. Унівэрсытэцкае будаўніцтва дае яшчэ больш шырокія пэрспэктывы навукова-навучальнай рабоце. Інстытут беларускай культуры аформіўся і ўмацаваўся, як навукова-дасьледчая ўстанова,—умацаваўся таксама сельска-гаспадарчы дасьледчы інстытут. Гэтым забясьпечана ўжо магчымасьць падрыхтоўкі ня толькі шырокіх кадраў спэцыялістых-практыкаў, але і маладой беларускай профэсуры і дасьледчыкаў. З усёй выразнасьцю трэба ўсьвядоміць вялікую каштоўнасьць для нас такіх кадраў, як у галіне соцыяльных навук профэсары: Пічэта, Нікольскі, Вольфсон, Замоцін і інш., у галіне мэдыцыны профэсары: Рубашоў, Гаўсман, Кроль і шмат іншых,—мы абавязаны іх у максымальнай меры выкарыстаць для стварэньня новых беларускіх мясцовых кадраў. Беларусізацыя выкладаньня ў вышэйшай школе ёсьць адна з буйнейшых задач, якая перад намі стаіць, у вырашэньні якой мы пасуваемся досыць марудна. Работу па беларусізацыі можна і трэба значна ўзмацніць. Але аформленьне нашай культурнай работы, як беларускай, павінна ісьці побач з цэлым радам мер па забясьпечаньні пролетарскага зьместу нашае культуры.

На бліжэйшы пэрыод, мне здаецца, нашы задачы тут звоззяцца да наступнага:

1. Стварэньне марксыцкай дасьледчай катэдры ці навуковага таварыства, задачай якога павінна быць ня толькі вывучэньне паасобных проблем соцыолёгіі, гісторыі, гісторыі літаратуры, дакладных навук і г. д. у ортодоксальна-марксыцкім духу, але і распрацоўка марксыцкай мэтодолёгіі і ўкараненьне яе ва ўсе галіны нашай навукова-навучальнай работы. Марксыцкая

катэдра ці таварыства павінна быць нашым ударным кулаком, таранам, пры дапамозе якога мы прысьпешым пераход да марксыцкага сьветапогляду ўсіх тых, хто можа стаць на глебу гэтай рэволюцыйнай мэтодлёгіі.

2. Разьвіцьцё шырокай марксыцкай навуковай крытыкі, арганізуючы для гэтай мэты нашу марксыцкую моладзь, больш шырока адкрываючы ёй старонкі часопісяў і газэт, далучаючы яе ў большай меры да савецка-партыйнай грамадзкасьці; выданьне пэрыодычных зборнікаў марксыцкіх дасьледчых работ.

3. Падбор марксыцкіх кадраў для навуковай работы пры нашых навуковых і навучальных установах, гарантуючы ім магчымасьць, як асьпірантам, на справе аддацца навуковай працы, арганізаваць так работу з асьпірантурай, каб яны ня былі прадастаўлены самі сабе, а мелі-б сталае кваліфікаванае кіраўніцтва.

4. Выкарыстаць усе магчымасьці падрыхтоўкі маладых беларускіх кадраў у марксыцкіх навукова-навучальных установах Масквы і Ленінграду (Інстытут чырвонай профэсуры, Раніён і г. д.). накіроўваючы туды таварышоў, якія маюць нахіл да дасьледчай працы, ня лічачыся з патрэбнасьцю іх на практычнай працы, і даючы ім даручэньні дасьледчага характару, зьвязаныя з жыцьцём і гісторыяй Беларусі.

5. Арганізацыя лепшай сувязі беларускіх дасьледчых устаноў з марксыцкімі цэнтрамі ССРСР (Комакадэмія і інш.) з тым, каб хутчэй перанесьці іх практыку ў Беларусь.

6. Павялічэньне ўдзельнае вагі пры прыёме ў ВНУ беларускіх рабочых і сялянскай беднаты шляхам лепшага соцыяльнага адбору і падтрыманьня студэнцтва з гэтых пластоў насельніцтва.

7. Узмацненьне тэмпу беларусізацыі ўсяго выкладаньня ў ВНУ БССР.

8. Распрацоўка проблем гісторыі і клясавага змаганьня на Беларусі, якая адбывалася перад Кастрычнікавай рэвалюцыяй, і аналіз абставін, якія стварылі магчымасьць перамогі пролетарыяту і соцыялістычнага і нацыянальна-культурнага будаўніцтва ў Беларусі (разьвіцьцё капіталізму, аграрны рух, вынікі аграрнай рэвалюцыі, нацыянальнае пытаньне і г. д.).

Беларусізацыя вышэйшай школы мае буйнейшае культурна-політычнае значэньне,—гэта павінна быць усвядомлена ўсімі. Але беларусізацыя, гэта значыць перавод навуковай работы на мову шырокіх мас БССР у нацыянальную форму мас павінна азначаць ня толькі перавод на беларускую мову тэй ці іншай дысцыпліны, але і прывядзеньне ўсёй навуковай і дасьледчай работы ў адпаведнасьць з сапраўднымі патрабаваньнямі мас, з сапраўднымі навуковымі інтарэсамі Беларускай Соцыялістычнай Савецкай Рэспублікі, шырокім адчыненнем дзвярэй навуковых устаноў для рабоча-сялянскай моладзі і прывядзеньнем у адпаведнасьць самага духу выкладаньня з поглядамі і думкамі рэвалюцыйнае клясы. Таму беларусізацыя павінна прывесць да ўкараненьня марксыцкай мэтодолёгіі ва ўсю навуковую работу. Толькі пры гэтай умове наша работа па беларусізацыі будзе сапраўды рэвалюцыйнай работай, бальшавіцкай работай па стварэньні пролетарскай культуры і ў беларускім нацыянальным аформленьні.

Другое зьвязна ў гэтым ланцугу пытаньняў складае мастацкая літаратура. Сучасная беларуская літаратура пачалася з Янкі Купалы і Якуба Коласа, якія прадстаўляюць першае найбольш гучнае, найбольш народнае, найбольш дэмакратычнае слова беларускіх народных мас, зьяўленьне якіх азначае выхад на гістарычную арэну буйнейшай творчай сілы—беларускага сялянства. Усё, што было да гэтага, было або літаратурай для беларусаў, або спробамі, якія мала зьвязаны з вялікімі гістарычнымі процэсамі, што адбываюцца ў масах. Першым словам аб пролетарыяце ў беларускай літаратуры, першым гучным словам аб беларускай рабочай клясе, якая толькі

нараджаецца, была поэзія Цішкі Гартнага. Беларуска савецкая пролетарская літаратура пачалася з Міхася Чарота, які быў першым, найбольш рэволюцыйным, найбольш гучным словам пасля Кастрычнікавага пэрыоду, які зьяўляецца найбольш яскравым мастацкім выяўніком пачаткаў, паложаных яшчэ да пачатку рэволюцыі ў поэзіі Цішкі Гартнага. Не выпадковасьць, што Янка Купала і Якуб Колас зьявіліся ў першых радох беларускай савецкай літаратуры, бо іх глыбокая народнасьць зьвязала іх з лёсам рэволюцыйных мас і з тым струменем, які прадстаўляў Цішка Гартны. Толькі парваўшы з масамі, парваўшы з усёй поэзіяй мінулых дзесяцігодзьдзяў, яны змаглі-б пайсьці іншым, некастрычнікавым шляхам. Але паслякастрычнікавае 10-цігодзьдзе,—калі вялікую арганізуючую ролю адыграў Цішка Гартны,—дадало да гэтых буйнейшых фігур савецкай беларускай літаратуры рад новых буйных прозьвішч, з якіх тут нельга не назваць яшчэ дарэволюцыйнага Зьмітрака Бядулю, маладых Міхася Зарэцкага, Янку Нёманскага, Кузьму Чорнага, Андрэя Александровіча, Уладзімера Дубоўку і інш. Вынік мінулага 10-цігодзьдзя паказвае, што працоўныя масы Беларусі нясуць з сабою настолькі вялікі зарад мастацкае энэргіі, што мэтазгоднай разрадкай яе можна зрабіць цуды. Вынік мінулага 10-цігодзьдзя паказвае таксама, што самыя шырокія масы Беларусі маюць глыбокія патрэбнасьці ў беларускай мастацкай літаратуры. Няма ніякага сумненьня ў тым, што беларуская мастацкая літаратура зьяўляецца буйнейшым фактарам у справе культурнага будаўніцтва і аформленьня беларускай культуры. На данай-жа стадыі работы па беларусізацыі мастацкая літаратура зьяўляецца адным з найлепшых сродкаў паглыбленьня і замацаваньня праробленай работы. Таму пытаньне аб далейшым разьвіцьці беларускай літаратуры набывае буйнейшае культурна-політычнае значэньне.

Процэсы, якія зараз адбываюцца ў беларускай літаратуры маюць глыбокае клясавае, значэньне. Дыфэрэнцыяцыя сялянства з вылучэньнем з яго, з аднаго боку, пэўных кулацкіх элемэнтаў, якія злучаюцца з ідэолёгіяй былых эксплёата-

тарскіх клясаў і, з другога—культурны рост і павялічэнне арганізаванасці і ролі вясковай беднаты, пры шпаркім росце беларускага пролетарыяту ў прамысловасці, мае буйнейшае значэнне для росту і аформлення нашай літаратуры. Клясавае змаганне ёсць факт, якога нельга абыйсці ніякімі туманнымі фразамі. У беларускай літаратуры ўжо цяпер гучаць усе адценьні нашай грамадзкай структуры. Гэтага нельга ўжо прыкрыць тым, што амаль усе нашы пісьменьнікі клянучца адданасцю пролетарыяту і лічаць сябе пролетарскімі пісьменьнікамі. Яны ўсе суб'ектыўна чэсна сябе залічаюць да пролетарскай літаратуры, але сярод іх ёсць адзінкі, якія аб'ектыўна ўжо адбіваюць іншы раз далёкія пролетарыяту настроі.

Але наша задача ў гэтым артыкуле заключаецца зусім ня ў тым, каб даць клясавы аналіз нашай літаратуры, а ў тым, каб паставіць рад канкрэтных задач, якія маюць бліжэйшае дачыненне да вырашэння пытання аб беларусізацыі.

9
9
Першае: Стварэнне марксыцкай крытыкі беларускай літаратуры. Тое, што мы да гэтага часу маем, ні ў якой меры мы яшчэ марксыцкай крытыкай літаратуры назваць ня можам. Нават найбольш блізкі да марксызму наш малады крытык Тодар Глыбоцкі робіць буйнейшыя антымарксыцкія памылкі, якія падвойваюцца яшчэ асабістымі сымпатыямі і антыпатыямі. На вялікі жаль, другі найбольш таленавіты з нашых маладых крытыкаў Адам Бабарэка ўсё больш ухіляецца ў бок эстэтызму і формалізму. Марксыцкая мэтадолёгія ў галіне літаратурнай крытыкі вымагае вялікіх марксыцкіх ведаў, глыбокага соцыолёгічнага аналізу, які даецца нялёгка. Але стварэнне такой крытыкі абсалютна патрэбна. Яна павінна ня «крыць», а выхоўваць і папераджаць вывіхі ў бок соцыяльна чужых нам пластоў. Значную частку з тых, хто робіць антыпролетарскія памылкі, але суб'ектыўна адчувае сябе звязаным з пролетарыятам і бяднейшым сялянствам, можна вярнуць на шлях савецкі, на шлях пролетарскай і сялянскай літаратуры. Над гэтым варта папрацаваць.

Сялянская літаратура, як асобная мастацкая плынь, мае ўсе падставы для таго, каб існаваць у пролетарскай дзяржаве, і няма ніякай патрэбы, каб сялянскія пісьменьнікі пераймяноўваліся ў пролетарскія. Сялянская літаратура, асобная па форме, але пранікнутая сьвядомасьцю канечнасьці моцнага саюзу рабочае клясы з сялянствам, пранікнутая энтузіязмам эпохі соцыялістычнага будаўніцтва, ёсьць канечна патрэбная складальная частка рэволюцыйнай савецкай літаратуры, якая ідзе ў цесным саюзе з літаратурай пролетарскай.

Сур'ёзная работа па літаратурнай крытыцы аздаровіць нашу літаратурную атмасфэру, выправіць ухілы, будзе дапамагаць нашаму культурнаму росту.

Другое. Трэба больш шырока папулярываць нашу беларускую літаратуру ў масах. Групаю «Полымя» зроблены добры пачатак. Трэба ўжыць меры да працягваньня гэтага пачынаньня, трэба практыкаваць больш трывалыя сувязі з рабочымі і сялянскімі масамі ня толькі групай «Полымя», якая яднае найбольш кваліфікаваных пісьменьнікаў, але і «Маладняка», і «Узвышша», што дапаможа як справе папулярывацыі і распаўсюджаньня беларускай літаратуры ў масах, росту беларускай культуры, замацаваньню беларусізацыі, але таксама будзе мець спрыяючы ўплыў на рэволюцыйную і пролетарскую вытрыманасьць усёй нашай літаратуры. Пры гэтым, зразумела, павінна быць адкінута вынясенне ў шырокую аўдыторыю тэй дрэннай літаратурнай склокі, якая цяпер мае месца.

Трэцяе. Трэба паставіць задачу перад нашай літаратурай — перайсьці да больш шырокага асьвятленьня нашай сучаснасьці, грамадзянскай вайны, змаганьня рабочых і сялянскіх мас, новага савецкага быту, новага савецкага чалавека. Наша літаратура гэтага свайго соцыяльнага заказу яшчэ ня выканала, але яна павінна яго выканаць. Наша літаратура ўжо настолькі вырасла, што можа даваць вялікія маляўнікі новага чалавека і новага грамадства. Да гэтага трэба падыйсьці.

Трэцяе зьвяно ў гэтым ланцугу—тэатр і музыка. Мы маем надта добрыя тэатральныя колектывы—на практыцы, як БДТ-1 так БДЯТ і вандроўнага тэатру, мы пераканаліся, што маем шырокую тэатральную аўдыторыю, але наша бяда заключаецца ў тым, што мы не змаглі некаторыя нашы тэатральныя колектывы ў выстарчальнай меры выкарыстаць для нашых культурна-політычных задач. Але ўсе нашы тэатры змаглі знайсці мову мастацтва, якая-б была зразумела для працоўных мас: не дацанілі росту мас, не дацанілі зьмен, якія зроблены рэволюцыяй. Атрымаўся разрыў паміж тэатрам і глядачом, які зьяўляецца соцыяльным разрывам і які паказвае, што толькі адбіцьце савецкай грамадзкасьці можа даць тэатру шырокую аўдыторыю.

Мне здаецца, што кіраўнікі тэатраў і Наркамасьветы пачынаюць гэта ўсьведамляць. Тады перад намі застанеца толькі адна задача—арганізоўваць масы глядача. Буйнейшую работу прарабіў наш музычны тэхнікум, які падвёў нас да стварэньня беларускай опэры і сымфонічнага оркестру, гэтых найбольш складаных прылад мастацкага ўплыву. Мы павінны зрабіць усё патрэбнае для таго, каб забясьпечыць гэтым пачынаньням магчымасьць сур'ёзнай работы. Тэатр і музыка—тыя найбольш лёгкія для ўспрыняцьця для ўсіх нацыянальнасьцяй формы беларускай культуры, якія ў пытаньні аб беларусізацыі павінны адыграць буйнейшую ролю.

Мы гаворым аб навуковай, літаратурнай, тэатральнай і музычнай працы ў сувязі з пастаноўкаю пытаньня аб політыцы беларусізацыі. Пытаньне аб посьпехах беларусізацыі зараз ужо не зьяўляецца пытаньнем аб рэзолюцыях, распараджэньнях, загадах і г. д. Цяпер трэба, каб беларусізацыя ўваходзіла ў быт, у культуру. Гэта будзе толькі тады, калі маладая беларуская культура будзе пралазіць ва ўсе шчыліны нашага жыцьця, калі яна будзе адпавядаць сапраўдным патрэбам рэволюцыйных мас. Беларускае культура можа расьці і разгортвацца толькі як культура шырокіх рабочых мас і беднага сялянства, як культура

??

беларуская культура можа расьці і разгортвацца толькі як культура шырокіх рабочых мас і беднага сялянства, як культура

пролетарская па сваім зьмесьце. Інакш
яе зусім ня будзе.

Перад намі ўсімі, перад нашай партыяй,
профсаюзамі і савецкаю ўладаю, перад
усімі культурнымі працаўнікамі тут ста-
яць самыя шырокія задачы.

Трэба гэтыя задачы вырашаць падзе-
лавым, як арганізатарам і практыкам
вялікай Кастрычнікавай Рэволюцыі.

IV. Пытаньні культурнага будаўніцтва нацыянальных меншасцяў.

Проблема нацыянальных меншасцяў зьяўляецца адной
з важнейшых і труднейшых проблем нацыянальнага будаў-
ніцтва БССР. Побач з мерапрыемствамі па ліквідацыі эка-
номічнай і культурнай адсталасьці, побач з будаўніцтвам
беларускай пролетарскай культуры, пролетарская дзяржава
павінна забяспечыць усім, нават самым дробным не-
тэрыторыяльным нацыянальным групам, поўную ма-
гчымасьць задавальняць свае культурныя патрэбнасьці
на сваёй роднай мове, забяспечваючы ў культуры кожнай
нацыянальнай групы пролетарскае кіраўніцтва, забяспеч-
ваючы, разам з тым, адзінства ўсяго пролета-
рыяту і яго рэволюцыйнага змаганьня.
Толькі такое вырашэньне пытаньня нацыянальнай культуры
знішчае ўсе перажыткі нацыянальнага ўціску ў галіне куль-
туры, стварае поўную роўнасьць нацыянальнасьцяў, адхіляе
нацыянальныя супярэчнасьці і забяспечвае дружнюю рабо-
ту пролетарыяту і сялянскіх мас усіх нацыянальнасьцяў
над соцыялістычным будаўніцтвам. Нам трэба тым большую
ўвагу зьвярнуць на праблему культурнага будаўніцтва на-
цыянальных меншасцяў, што ва ўмовах БССР, ва ўмовах
малалікавай пролетарскай праслойкі—а толькі адзін проле-
тарыят зьяўляецца сапраўдным носьбітам інтэрнацыя-
налізму—у нашых умовах лёгка магчыма праяўленьне
нават у дзяржаўным апарце, нават у партыі шовіні-
стычных вялікадзяржаўных ухілаў і пагардных адносін да
дробных нацыянальных груп і іх патрэб.

Адзінства пролетарскага клясавага змаганьня, адзінства політычных організацый пролетарыяту зьяўляецца важнейшай умовай пасьпяховага змаганьня па соцыялістычным будаўніцтве і па абароне Савецкага Саюзу ад імперыялістычнай інтэрвэнцыі. Політычныя організацыі пролетарыяту ні пры якіх умовах ня могуць будавацца па асобных нацыянальнасьцях. У партыйнай організацыі абавязковай умовай павінен быць удзел усіх членаў партыі данага прадпрыемства без адрозьнення нацыянальнасьцяй у аднэй ячэйцы. Таму зусім натуральна, што асноўнай мовай для работы ўсіх партыйных організацый павінна быць мова большасьці ўсяго насельніцтва, зразумелая большасьці ня толькі членаў данае ячэйкі, але і ўсёй партыі і ўсяе рабочае клясы. Пры пабудове работы партыйнай організацыі нельга, выходзячы з таго, што калі ў якой-небудзь вытворчай ячэйцы большасьць членаў партыі лепш ведае якую-небудзь іншую мову, мову якой-небудзь з нацыянальных меншасьцяй, пераводзіць усю работу такой ячэйкі на мову гэтай нацменшасьці, нават калі іншыя нацыянальнасьці забяспечваюцца перакладамі. Другая пастаноўка пытаньня, хоць-бы і выходзячая з формальнага роўнапраўя ўсіх моваў, прывяла-б да таго, што нацыянальныя групы, якія ня ведаюць мовы данае нацменшасьці, былі-б адхілены ад работы ячэйкі сваёй вытворчасці. Работа ячэйкі зьмянялася-б у работу сярод мас аднэй нацыянальнасьці. Гэта прывяло-б да парушэньня бальшавіцкіх організацыйных прынцыпаў, да пераходу ад тыпу вытворчых ячэек да тыпу раённых або вулічных ячэек. Наша партыя ня можа стаць і ніколі ня стане на такі пункт гледжаньня. Памылкі, якія ёсьць у гэтым кірунку, павінны быць зьнішчаны. Але, заяўляючы, што асноўнай мовай партыйнай работы зьяўляецца мова большасьці ўсяго насельніцтва,—якая зьяўляецца разам з тым моваю міжнацыянальных зносін, якая ядына забяспечвае ўцягваньне пролетараў усіх нацыянальнасьцяй у партыйную работу, партыя павінна забяспечыць у выстарчальнай меры карыстаньне мовамі нацменшасьцяй (асабліва яўрэйскай) у ячэйках, дзе абсолютная большасьць належыць да якой-небудзь нацменшасьці, у тым ліку і для дакладаў, поўную магчымасьць

нацыянальным меншасьцям выказацца па ўсіх пытаннях партыйнай работы на любой ячэйцы, на любым партсходзе, на сваёй роднай мове, атрымліваць пераклады дакладаў на родную мову, слухаць даклады на роднай мове і атрымліваць літаратуру па ўсіх пытаннях партыйнай работы і жыцця на сваёй роднай мове. Значная частка партыйна-выхаваўчай работы і абгаварэнне асобных проблем кожнай нацыянальнасці пры гэтым павінна быць сконцэнтравана ў сэкцыях нацыянальных меншасцяў пры парткомах, работу якіх трэба палепшыць і пашырыць. Таксама кожная нацыянальнасць павінна быць забяспечана належнай колькасцю партшкол і тэорытычных гурткоў на роднай мове. Паколькі такое вырашэнне пытання адносіцца да самай перадавой групы рабочае клясы, яна ня можа выклікаць якіх-небудзь політычных або нацыянальна-культурных труднасцяў, а наадварот, будзе дапамагаць інтэрнацыянальнаму выхаванню мас.

Надзвычайна вялікія труднасці стварае таксама нацыянальная праблема ў рабоце профэсіянальных саюзаў. Мы ня можам вырашыць гэту праблему стварэннем нацыянальных профэсіянальных саюзаў. Гэта было-б звыш-опартунізмам. Наша задача заключаецца ў тым, каб у профсаюзах, захоўваючы адзінства агульнага кіраўніцтва, што працуе на мове большасці насельніцтва краіны, забяспечыць здольнасць гэтага кіраўніцтва гаварыць з кожным членам профсаюзу на яго роднай мове, даваць канкрэтнае і бягучае кіраўніцтва кожнаму на яго роднай мове, організоўваць абслугоўванне профсаюзных мас усімі відамі масавай работы і, перш за ўсё, масавай культурнай работы на іх роднай мове. Гэта азначае, што ў профсаюзах, у якіх ёсць значныя групы нацыянальных меншасцяў, асобныя віды работы павінны быць організаваны на мовах усіх наяўных груп нацменшасцяў, у профсаюзах-жа, у якіх якая-небудзь з нацменшасцяў складае большасць, асноўная маса ўсёй работы профсаюзу павінна быць перакладзена на мову данае нацменшасці, забяспечваючы ў той-жа час выстарчальнае абслугоўванне ўсіх іншых груп, і перш за ўсё, большасці насельніцтва краіны, забяспечваю-

чы інтэрнацыянальнае адзінства і выстарчальныя веды кіруючымі кадрамі мовы большасці насельніцтва, якая зьяўляецца моваю міжнацыянальных зносін.

У органах савецкае ўлады, у масавай рабоце саветаў, пытаньне аб мове ў асноўным вырашана ўжо існуючым законадаўствам. Кожная тэрыторыяльна аб'яднаная нацыянальная група ўжо стварыла свае сельскія або местачковыя саветы, якія працуюць на мове данае нацменшасці. Стварэньне яўрэйскіх местачковых саветаў і польскіх, расійскіх, латыскіх, літоўскіх і г. д. сельскіх саветаў значна ўзьяло актыўнасьць шырокіх мас працоўных у пытаньнях савецкага будаўніцтва. Далейшай задачай зьяўляецца разьвіцьцё работы судоў і інструктарскага абслугоўваньня мас нацменшасцяй на іх роднай мове. У гэтых пытаньнях савецкі ўрад Беларусі можа зрабіць яшчэ буйны крок наперад. Але самае большае значэньне мае пытаньне аб школе для нацыянальных меншасцяй. У пытаньні школьнага будаўніцтва вельмі патрэбна яшчэ значна шырэй разьвіць ініцыятыву нацыянальных саветаў і нацыянальных інспэктарыятаў Наркамасьветы. Трэба выходзіць з таго палажэньня, што кожная, нават вельмі дробная, нацыянальная меншасць павінна мець фактычную магчымасьць атрымаць школу на роднай мове. Пры гэтым аб вышэйшай школе ў межах Беларусі можа быць вырашана пытаньне толькі ў адносінах да яўрэйскай і польскай нацменшасцяй. У адносінах да яўрэйскай нацменшасці гэта пытаньне вырашана стварэньнем яўрэйскага аддзяленьня пры пэдфаку БДУ, стварэньнем яўрэйскага рабфаку і пэдагогічных тэхнікумаў. У адносінах да польскае нацменшасці гэта пытаньне вырашана арганізацыяй падрыхтоўкі польскіх пэдагогічных сіл у БДУ і ў польскіх пэдагогічных тэхнікумах. У адносінах да латышоў, немцаў і інш. нацыянальнасьцяй гэта пытаньне вырашаецца наяўнасьцю адпаведных аддзяленьняў і пэдагогічных тэхнікумаў у Маскве і Ленінградзе пры тамтэйшых вышэйшых навучальных установах.

Зробленая намі пастаноўка пытання аб суадносінах большасці і нацменшасцяй у агульных політычных арганізацыях пролетарыяту вынікае з таго, што мы ня можам ставіць пытання аб вывучэнні большасцю насельніцтва моваў нацыянальных меншасцяй. Гэта было-б проста недарэчнасцю. Зразумела, значная частка беларускага пролетарыяту, па меры яго культурнага росту, усё больш стане двумоўнай, але гэта другая мова будзе моваю міжсаюзных зносін, расійскай мовай. Нацыянальныя-ж меншасці, асабліва дробныя нацыянальныя групы, павінны ў значна большай меры орыентавацца на двумоўнасць. Сама эканоміка патрабуе, каб, апрача сваёй роднай мовы, яны ведалі-б мову большасці насельніцтва, г. зн. беларускую. Больш таго, агульная політычная абстаноўка аб'ектыўна вядзе іх да трохмоўнасці, г. зн. ведання, апрача сваёй роднай мовы (што абавязкова), мовы большасці насельніцтва—беларускае мовы, мовы агульнасаюзных зносін—расійскай. Усякія прэрэчанні супроць такой пастаноўкі пытання маюць у сваёй аснове толькі дробна-буржуазны нацыяналізм. Калі прыгледзецца ды жыцця, то мы па гэтым шляху ідзем. Трэба адзначыць, што сяляне латышы, літоўцы, яўрэі ў значнай сваёй частцы гавораць пабеларуску, а гарадское яўрэйскае насельніцтва, якое раней вельмі паспяхова ўсвойвала расійскую мову, усё больш далучаецца і да беларускай мовы.

Было-б рэакцыйнай тупасцю імкнуцца ўтрымаць якую-небудзь нацыю БССР толькі на сваёй роднай мове.

Калі гэтыя агульныя палажэнні павінны быць абавязковымі для нас, калі ў іх межах можна вырашыць нацыянальную праблему, дык тым ня менш да пытанняў культуры нацыянальных меншасцяй патрэбна надзвычайна вялікая ўвага і чуласць з боку партыі, дзяржавы і ўсіх кіраўнікоў масамі рабочае класы і сялянства.

Усе нацыянальныя меншасці БССР зьяўляюцца не тэрыторыяльнымі, г. зн. яны не займаюць агульных тэрыторый і ня могуць быць вылучаны ў больш буйныя (больш сельсаветаў або местачковых саветаў) нацыянальныя адміністрацыйныя адзінкі, што ўскладняе іх культурнае і політычнае аб-

слугоўваньне на роднай мове. Усе нацменшасьці БССР могуць быць падзелены на тры групы: першая—палякі, латышы, літоўцы, немцы, эсты і г. д., г. зн. нацыянальныя групы, якія апіраюцца на вялікія нацыянальныя масы за межамі Беларусі і якія маюць там буржуазную дзяржаўнасьць; прычым калі літоўцы, немцы, эсты і інш. маюць у Беларусі толькі сялянскія колёніі, дык палякі і латышы, побач са значнымі сялянскімі масамі, маюць некаторы пласт (палякі досыць значны, які патрабуе вялікае ўвагі) гарадскога пролетарыяту; і другая—яўрэі, якія, зьяўляюцца найбольш буйнай нацменшасьцю Беларусі і складаюць дзьве пятае ўсяго арганізаванага пролетарыяту Беларусі і маюць вялікія аднанацыянальныя масы за межамі Беларусі, але якія ня маюць сваёй дзяржаўнасьці і цалком імі населенай тэрыторыі; трэцяя—іншыя нацыянальнасьці (татары, цыганы і г. д.), кожная з гэтых груп нацыянальнасьцяй знаходзіцца ў асобных умовах і патрабуе асобнага падыходу да вырашэньня пытанняў аб іх культурным абслугоўваньні.

Першая група нацыянальнасьцяй складаецца пераважна з сялян, і толькі дзьве з нацыянальнасьцяй, якія ўваходзяць у гэту групу, маюць некаторую частку гарадскога насельніцтва. Да пытання аб культурным абслугоўваньні гэтай групы нацыянальных меншасьцяй патрэбна тым большая чуласьць, што ва ўмовах нацыянальнага ўціску у іх асяродзішчы здаўна разьвіўся свой абарончы нацыяналізм, якім, ва ўмовах распластаваньня, што адбываецца ў вёсцы, усё больш пачынаюць карыстацца кулацкія і заможныя пласты, каб заставацца політычнымі кіраўнікамі большасьці вёскі данае нацыянальнасьці. Дзякуючы таму, што гэтыя спробы на спэкуляцыю перажыткамі абарончага нацыяналізму сялянскіх мас гэтых нацменшасьцяй маюць некаторы посьпех у польскай, латыскай, нямецкай, літоўскай, эстонскай вёсцы Беларусі, політычная дыфэрэнцыяцыя праяўляецца значна меней, чым у вакольнай беларускай, і політычны ўплыў беднаты таксама меншы, чым у вакольнай беларускай вёсцы. Нашай задачай зьяўляецца давесці польскай, латыскай, літоўскай, эстонскай, нямецкай беднаце і сярэднцтву, што іх нацыянальныя забабоны зьяўляюцца перашкодай да іх

экономічнага і культурнага вызвалення, супярэчаць іх клясавым інтарэсам, што стары сялянскі абарончы нацыяналізм абярнуўся ў сродак абароны кулацка-заможных пластоў супроць растучага ўплыву беднаты і супроць мерапрыемстваў савецкае ўлады і партыі па арганізацыі беднаты. Больш таго, нашай задачай зьяўляецца давесці, што ў некаторых выпадках (палякі, латышы) кулацкая верхавінка ўсведамляе эксплёататарскую клясавую ідэолёгію нацыянальнай буржуазіі, якая мае сваю буржуазную дзяржаўнасць, што гэту буржуазна-кулацкую ідэолёгію, якая яўна супярэчыць інтарэсам шырокіх мас, кулацкая верхавінка прабуе прапандаваць у масах для таго, каб стварыць магчымасці для далейшай эксплёатацыі. Для гэтай мэты выкарыстоўваецца імпартаваная з-за граніцы літаратура, кулакі робяць націск на настаўніцтва, а асабліва шырока скрыстоўваецца царква. Лютаранскія пастыры, баптыцкія прапаведнікі і г. д. зьяўляюцца агентамі нямецкай, латыскай, эстонскай і г. д. буржуазіі, каталіцкія ксяндзы зьяўляюцца агентамі польскай буржуазіі, выкарыстоўваючы для гэтага царкоўную катэдру для зацямнення сьвядомасці сялянскіх мас, для ўзмацнення ролі і ўплыву кулацка-буржуазных элементаў. Польскі гарадзкі пролетарыят, у сваёй больш адсталай частцы, якая яшчэ канчаткова ня зжыла нацыяналістычных тэндэнцый, аднак мае значныя кадры, што прайшлі добрую школу клясавага змаганьня ў рэволюцыйных цэнтрах Польшчы, які можа процістаяць усякім нацыяналістычным ухілам. Латыскі гарадзкі пролетарыят складаецца пераважна з былых прамысловых кадраў буйнейшых прамысловых цэнтраў Латвіі і зьяўляецца вельмі сур'ёзнай базай для камуністычнай работы ў латыскіх масах і для змаганьня супроць сялянскага нацыяналізму. Задачай камуністычнай партыі зьяўляецца, апіраючыся на пролетарскія кадры, зьвярнуць асабліва ўвагу на зжываньне нацыяналістычных тэндэнцый сярод гэтых нацменшасцяў, у першую чаргу зьвярнуць увагу на процэс дыфэрэнцыяцыі нацыянальнае вёскі, на арганізацыю польскай, латыскай, літоўскай і г. д. бедна-

ты, і разам з тым, весьці рашучае змаганьне супроць атручваньня мас нацыяналістычнай буржуазнай ідэолёгіяй. Змаганьне ідэолёгіі пролетарскай і буржуазнай у гэтых нацыянальных (польская, літоўская, латыская і г. д.) вёсках вырашыцца поўнай і канчатковай перамогай пролетарскай ідэолёгіі, паколькі мы зможам паставіць культурнае абслугоўваньне сялянскіх мас нацменьшасьцяй на іх роднай мове адпаведна іх нацыянальна-бытавым асаблівасьцям, калі мы зможам надаць выстарчальны тэмп іх культурнаму росту. Сур'ёзнай перашкодай да пасьпяховага правядзеньня гэтай работы, аднак, зьяўляецца тое, што гэтыя нацыянальнасьці жывуць вельмі нязначнымі групамі.

Важнейшымі задачамі ў адносінах да гэтай групы нацыянальнасьцяй зьяўляюцца:

1) Забесьпячэньне іх школай і літаратурай на роднай мове, прычым і школа, і літаратура, будучы па зьместу пролетарскімі, павінны адлюстроўваць у той-жа час у выстарчальнай меры нацыянальныя асаблівасьці кожнай нацыі. Пытаньне аб распаўсюджваньні і выданьні савецкай літаратуры на мовах памянёных нацыянальнасьцяй з гэтай прычыны набывае агульна-партыйнае значэньне. Побач з паляпшэньнем і дапамогаю больш шырокаму распаўсюджаньню нашай польскай газэты «Орка», якая павінна быць газэтай для сялян, трэба падтрымаць стварэньне ў Маскве штодзеннай польскай газэты для рабочых і наладзіць яе распаўсюджаньне ў Беларусі. Трэба ўзмацніць распаўсюджаньне польскай кнігі ў Беларусі. Ня ставячы перад сабою задач выданьня газэты і кніг на латыскай мове (выданьня ў Беларусі латыскія кнігі маюць няправільную ортографію і нізкую якасьць), зрабіць дапамогу выданьню ў Маскве латыскай газэты і популярнай літаратуры для сялянскіх мас. З прычыны немагчымасьці арганізацыі выданьня агульна-саюзнай літоўскай газэты, пашырыць і палепшыць распаўсюджаньне нашай літоўскай газэты, «Раўдонасіс Артояс». У адносінах да нямецкага насельніцтва дапамагаць распаўсюджаньню «Дойчэ Цэнтральцайтунг» і іншых нямецкіх выданьняў.

2) Стварыць пролетарскія кадры для кожнай з гэтых нацыянальнасьцяй, якія добра ведаюць ня толькі мову, але

і быт сваёй нацыянальнай групы ва ўмовах Беларусі. Пры гэтым трэба выходзіць з таго, што толькі кадры сваёй нацыянальнасці, якія добра ведаюць як мову, так і быт сваёй нацыянальнасці, могуць забяспечыць поўнае давер'е мас да нашай работы, і зжыць гістарычна створаныя недавер'і да вакольнай нацыянальнай большасці. Трэба разам з тым зазначыць, што хоць палякі і латышы маюць значны партыйны актыў, але гэты актыў не мясцовага паходжэння і слаба ведае або зусім ня ведае беларускай, польскай і латыскай вёскі.

3) Трэба забяспечыць хоць-бы некаторыя магчымасці развіцця на Беларусі польскай літаратуры і тэатральнага мастацтва, робячы асаблівую дапамогу тэй невялікай групе польскіх пролетарскіх пісьменьнікаў, якая зараз працуе ў Беларусі, імкнучыся да яе збліжэння з беларускай пролетарскай літаратурай. Таксама зрабіць магчымую дапамогу ў гэтых пытаннях латыскай і літоўскай нацменшасцям.

4) Весці рашучае змаганьне супроць нацыянал-дэмакратычных перажыткаў, супроць усіх праяўленьняў буржуазнай ідэалёгіі, апіраючыся на пролетарскія кадры. Пры гэтым трэба, перш за ўсё, мець на ўвазе польскі нацыяналізм. Трэба давесці шырокім сялянскім масам, што зараз ня можа быць ужо ніякага агульна-нацыянальнага фронту, ніякага абарончага нацыяналізму, што ўсё гэта стала ўжо зброяй у руках эксплёататарскіх элементаў.

5) Трэба паставіць на належную вышыню антырэлігійную работу сярод нацыянальных меншасцяў, выходзячы з таго, што царква (каталіцкая, лютаранская, баптызм) зьяўляецца аванпостам замежнай буржуазіі, што праз царкву замежная буржуазія імкнецца нацменшасці зрабіць сваёй агентурай.

Акрамя таго, трэба зазначыць на надзвычайна вялікае значэнне, якое маюць нацыянальныя аддзелы, і, перш за ўсё, польскі аддзел Інбелкульту. Трэба іх больш прыстасаваць да вывучэння жыцця нацыянальных меншасцяў у самой Беларусі, не дапускаючы змянення іх у агульна-нацыянальныя, трэба зрабіць іх працу больш жывою і надзеннай.

Польскі сялянскі абарончы нацыяналізм, які падбухторваецца ксяндзамі, асабліва ў зьвязку з наяўнасцю ў БССР значнай групы польскай нацыяналістычнай інтэлігенцыі і ў зьвязку з наступальнымі тэндэнцыямі польскай буржуазіі, мае некаторыя рысы наступальнага вялікадзяржаўнага нацыяналізму. Таму наша партыя павінна зьвярнуць асаблівую ўвагу на работу сярод працоўных польскіх мас, забяспечваючы польскую работу максымальнай увагай і сродкамі. Наша партыя павінна зьвярнуць асаблівую ўвагу на інтэрнацыянальнае выхаваньне польскіх пролетарскіх кадраў БССР з тым, каб зрабіць іх асноўнай зброяй змаганьня супроць польскага шовінізму, супроць нацыянал-дэмакратычных ухілаў, супроць усякіх спроб несавецкай орыентацыі. Расійскі шовінізм, ня гледзячы на тое, што яго вялікадзяржаўныя тэндэнцыі ў значнай меры пераможаны, хавае ў сабе таксама яшчэ некаторую долю здольнасцяй да наступленьня. Таму было-б вялікай памылкай, калі-б мы не зьвярнулі належнае ўвагі на здавальненне пільных культурных патрэб гэтай групы сялян і рабочых, на політычнае і культурнае абслугоўваньне іх на расійскай мове. Але пытаньне аб расійскай нацменшасьці ў яго агульнай пастаноўцы, ёсьць асобнае вялікае пытаньне, да якога мы спадземся вярнуцца ў другім месцы.

Асобнае становішча ў Беларусі займае яўрэйская нацыянальная меншасць. Яе асобнае становішча азначаецца тым, што, складаючы ў агульнай масе ўсяго насельніцтва БССР 8,19 проц., яўрэі складаюць 40,12 проц. усяго гарадскога насельніцтва БССР і 41,8 проц. усіх арганізаваных у профсаюзы рабочых БССР. Таму, калі і можна яўрэяў называць нацыянальнай меншасцю, дык усё-ж такі гэтая нацыянальная меншасць асобнага парадку. Ды акрамя таго, яшчэ яўрэі і як нацыя прадстаўляюць сабой нацыю асобнага парадку. Таму на яўрэйскую работу павінна быць зьвернута асабліва вялікая ўвага.

Калі работа сярод іншых нацыянальных меншасцяў зьяўляецца пераважна работай сярод вясковай беднаты, дык работа сярод яўрэйскай нацыянальнай меншасці зьяўляецца пераважна работай сярод гарадскога пролетарыяту, ся-

род местачковай і гарадзкой беднаты і саматужнікаў і ў некаторай частцы сярод яўрэяў-сялян, набываючай усё большае значэнне. Яўрэйскі пролетарыят давёў у выстар-чальнай меры свой інтэрнацыяналізм, сваю клясавую сьвя-домасьць і сваю значную практыку ў клясавым змаганьні. Але над ім, аднак, у некаторай сваёй частцы яшчэ вісяць перажыткі мінулага і рэшткі ўплыву опартуністычнай ра-боты нацыянальна-соцыялістычных партый. Змаганьне супроць рэштак нацыяналістычнай ідэо-лёгіі ў пролетарыяце (бундызм, поалей-цыянізм) ёсьць важнейшыя ўмовы для пасьпяховага змаганьня супроць яўрэй-скага нацыянал-дэмакратызму-сыонізму. Успаміны аб нацыянальным прыгнечаньні ў мінулым робяць яўрэйскія працоўныя масы асабліва чулымі ў адносінах да ўсіх фактаў, якія адносяцца да іх нацыянальнай культуры. БССР мае буйнейшыя посьпехі ў справе будаўніцтва яўрэй-скай школы, у справе ўкараненьня яўрэйскай мовы ў дзяр-жаўныя, партыйныя, профсаюзныя і інш. установы. Аднак, усяго гэтага ў сучасны момант мала. Рэшткі старой эконо-мікі ставяць шырокія масы працоўных яўрэяў у асобнае становішча. Ём яшчэ трэба організавацца для перамогі адста-лай сярэднявяховай эканомікі, і гэта перамога можа адбыцца толькі шляхам пераходу да індустрыяльнае і зямляробчае працы. Яўрэйскія працоўныя масы гэта добра разумеюць. Калі мы ў адносінах да дробных і драбнейшых нацыяналь-ных груп Беларусі казалі, што яны застануцца на ўвесь бліжэйшы пэрыод нацыянальнымі групамі дзвёх моваў, калі ў адносінах да ўсіх гэтых груп было-б вялікім злачын-ствам замкнуць іх у вузкія межы сваёй нацыянальнай мен-шасьці, перашкодзіўшы гэтым самым ім далучыцца да агульна-політычнага жыцьця і да агульна-культурнага росту ўсёй краіны, дык гэтая ісьціна ў асноўным правільна і ў адносінах да яўрэйскага насельніцтва. Было-б політычнай бессэнсоўнасьцю імкнуцца замкнуць яўрэйскае насельніцтва толькі ў колах іх нацыянальных інтарэсаў, у яўрэйскую вуліцу, будаваць яўрэйскую культурную работу так, каб яўрэйскае насельніцтва вывучала толькі яўрэйскую мову і атрымлівала веды ў школе выключна на яўрэйскай мове.

Гэта не магло-б здаволіць працоўныя масы яўрэяў. Яўрэйскае насельніцтва ў БССР усё больш і больш будзе рабіцца трохмоўным; яўрэйская нацыя ў працягу бліжэйшага пэрыяду будзе трохмоўнай нацыяй, і чым больш узрастае яе сувязь з наўкольным насельніцтвам, чым больш пасьпяхова ідзе вызваленне яўрэйскага насельніцтва ад перажыткаў сярэднявякоўя, тым больш будзе выяўляцца гэтая трохмоўнасьць.

Але нават пры ўмове калі-б усваеньне мовы нацыянальнае большасьці пашло-б у яўрэйскай масе яшчэ больш шпарка, чым да гэтага часу, наперад, нават пры гэтай умове надзвычайна шпарка будзе ўзрастаць патрэбнасьць яўрэйскага насельніцтва ва ўсіх формах культурнага абслугоўваньня на яўрэйскай мове.

Трэба констатаваць, што мы маем некаторае параўнаўчае адставаньне росту яўрэйскіх культурных форм у параўнаньні з узрастаючымі патрэбнасьцямі. Тэмп яўрэйскага культурнага будаўніцтва ня зусім здавальняючы.

Мне здаецца, што яўрэйскія працоўныя масы знаходзяцца ў такім становішчы, што для іх пры важнасьці ўсёй работы на яўрэйскай мове, асабліва вялікае значэньне мае яўрэйская нацыянальная форма ў двух крайніх зьвеньнях нашай культурнай работы—самыя вышэйшыя кваліфікаваныя і самыя элементарныя формы.

Практычна нашы задачы ў абсягу культурнага ўздыму яўрэйскіх працоўных мас зводзяцца да наступнага:

1) Уцягненьне ў савецкую школу на яўрэйскай мове самых адсталых мас яўрэйскае беднаты, для таго, каб вырваць іх з-пад уплыву клерыкалаў і далучыць да нашай пролетарскай культуры. Пры гэтым ня трэба перашкаджаць паступленьню дзяцей яўрэйскай нацыянальнасьці, якія гавораць на беларускай і расійскай мовах, у беларускія і расійскія школы. Усякі прымус у гэтых адносінах ці выяўленьне мовы навучаньня па паходжаньні быў-бы крокам рэакцыйным і нацыяналістычным.

2) Заахвочваньне да вывучэньня ў большай меры яўрэйскае мовы кіруючымі кадрамі партыі, якія паходзяць з яўрэйскага пролетарыяту, для таго, каб мець большы

ўплыў на вытрыманасьць усіх форм яўрэйскага культурнага будаўніцтва.

3) Няпрымірымае змаганьне з перажыткамі яўрэйскага нацыянал-соцыялізму і опартунізму ў пролетарскіх масах, якія зьяўляюцца нічым іншым, як прыкрыцьцём для яўрэйскага нацыянал-дэмакратызму. Рашучае змаганьне супроць рэштак бундызму і полейцыянізму, якія перашкаджаюць большавізацыі яўрэйскіх кадраў.

4) Узмацненьне работы па выданьню марксыцкай популярнай літаратуры і асноўных партыйна-політычных дакумантаў на яўрэйскай мове, без якіх немагчыма работа па большавізацыі яўрэйскага пролетарыяту.

5) Узмацненьне пашырэння сярод яўрэйскіх працоўных мас газэты «Акцябр», імкнучыся ў працягу году да падваеньня тыражу, пры гэтым галоўная ўвага павінна быць зьвернута на тую частку яўрэйскіх працоўных мас, што ня чытаюць яшчэ газэты і ня могуць чытаць газэты на беларускай ці расійскай мовах, і на яўрэйскі актыў, які сутыкаецца ў сваёй рабоце з шырокімі масамі яўрэйскіх працоўных.

6) Дапамога разьвіцьцю яўрэйскай пролетарскай літаратуры, імкнучыся да організацыйнага аб'яднаньня організацый яўрэйскіх пролетарскіх пісьменьнікаў з беларускімі пролетарскімі пісьменьнікамі, што будзе спрыяць зьнішчэньню элемэнтаў нацыяналізму як адной, так і другой, і збліжэньню яўрэйскай і беларускай пролетарскай культуры. Трэба забяспечыць рэгулярны выхад яўрэйскага літаратурнага журналу «Дэр Штэрн», як асноўнай базы для разьвіцьця пролетарскай літаратуры на яўрэйскай мове ў Беларусі. Пры гэтым трэба зазначыць, што яўрэйская літаратура, якая выходзіць на яўрэйскай мове, значна бліжэйшая да шырокіх мас і значна больш блізкая да асноўных задач рабочае клясы, чым яўрэйская літаратура на расійскай мове. Трэба адзначыць, што яўрэйскія пісьменьнікі, якія пішуць на расійскай мове (Бабэль, Уткін, Зазуля і г. д.), у значна большай меры падлягаюць дробна-буржуазным уплывам, чым яўрэйскія пісьменьнікі, якія пішуць на яўрэйскай мове.

7) Трэба ў большай меры даць падтрыманьне яўрэйскаму дзяржаўнаму тэатру, які за мінулы год даў дасканалыя ўзоры рэволюцыйнага, сугучнага сучаснасьці мастацтва. Дасканалы яўрэйскі тэатральны колектыў, на чале якога стаіць тав. Рафальскі, пры наяўнасьці рэволюцыйнай маладой рэжысуры мае ўсе падставы да таго, каб стварыць тэатр, які будзе адыгрываць буйную ролю ў справе рэволюцыянізаваньня яўрэйскіх мас.

8) Трэба звярнуць сур'ёзную ўвагу на палепшаньне выкладаньня на яўрэйскіх аддзяленьнях вышэйшай школы, паляпшаючы склад выкладчыкаў, змагаючыся з нацыяналістычнымі ўхіламі ў яўрэйскай навуковай рабоце. Трэба таксама палепшыць соцыяльны склад яўрэйскага студэнцтва.

9) Трэба звярнуць увагу на вылучэньне новых карэнных кадраў з яўрэйскага пролетарыяту і забяспечыць ва ўсіх дзяржаўных органах наяўнасьць выстарчальнага кадру яўрэйскіх працаўнікоў.

10) Буйнейшае значэньне мае работа яўрэйскага аддзяленьня Інстытуту беларускае культуры—сёньня ўжо Беларускай акадэміі навук. Трэба папулярызаваць гэту работу сярод беларускіх, рускіх, польскіх вучоных і дасьледчыкаў, што ўздыме творчую ініцыятыву яўрэйскіх дасьледчыкаў і створыць значна больш адказнасьці перад пролетарскай, грамадзкай думкай.

Зусім слабая ў нас работа сярод трэцяй групы нацыянальнасьцяй (татары і г. д.). Трэба паставіць пытаньне хаця-б аб элемэтарнейшым іх абслугоўваньні.

Уся работа сярод нацыянальных меншасьцяй павінна ісьці па лініі зьнішчэньня нацыяналізму, умацаваньня пазыцыі пролетарыяту ў будаўніцтве пролетарскай культуры на мовах нацыянальных меншасьцяй, збліжэньня пролетарскай культуры нацыянальных меншасьцяй з беларускай пролетарскай культурай. У пролетарскую культуру нацыянальных меншасьцяй усё ў большай меры павінны ўваходзіць элемэнты беларускай пролетарскай культуры. З гэтай мэтай трэба імкнуцца да культурнага і організацыйнага руху працаўнікоў культуры нацменшасьцяй з бела-

рускімі культурнымі працаўнікамі, трэба таксама дабівацца вывучэння імі беларускай мовы, пераводаў на мовы нацыянальных меншасцяў літаратурных і навуковых прац беларускай пролетарскай культуры. Гэта забяспечыць адзінства культурнага развіцця Беларусі, ня гледзячы на наяўнасць у БССР вялікае колькасці нацыянальных меншасцяў, ня гледзячы на перашкоды, што выцякаюць ад няведання мовы, якія па існасці справы зьяўляюцца перашкодаю, што вынікаюць ад малакультурнасці і ад ранейшага прыгнечанага становішча беларускае мовы.

1943

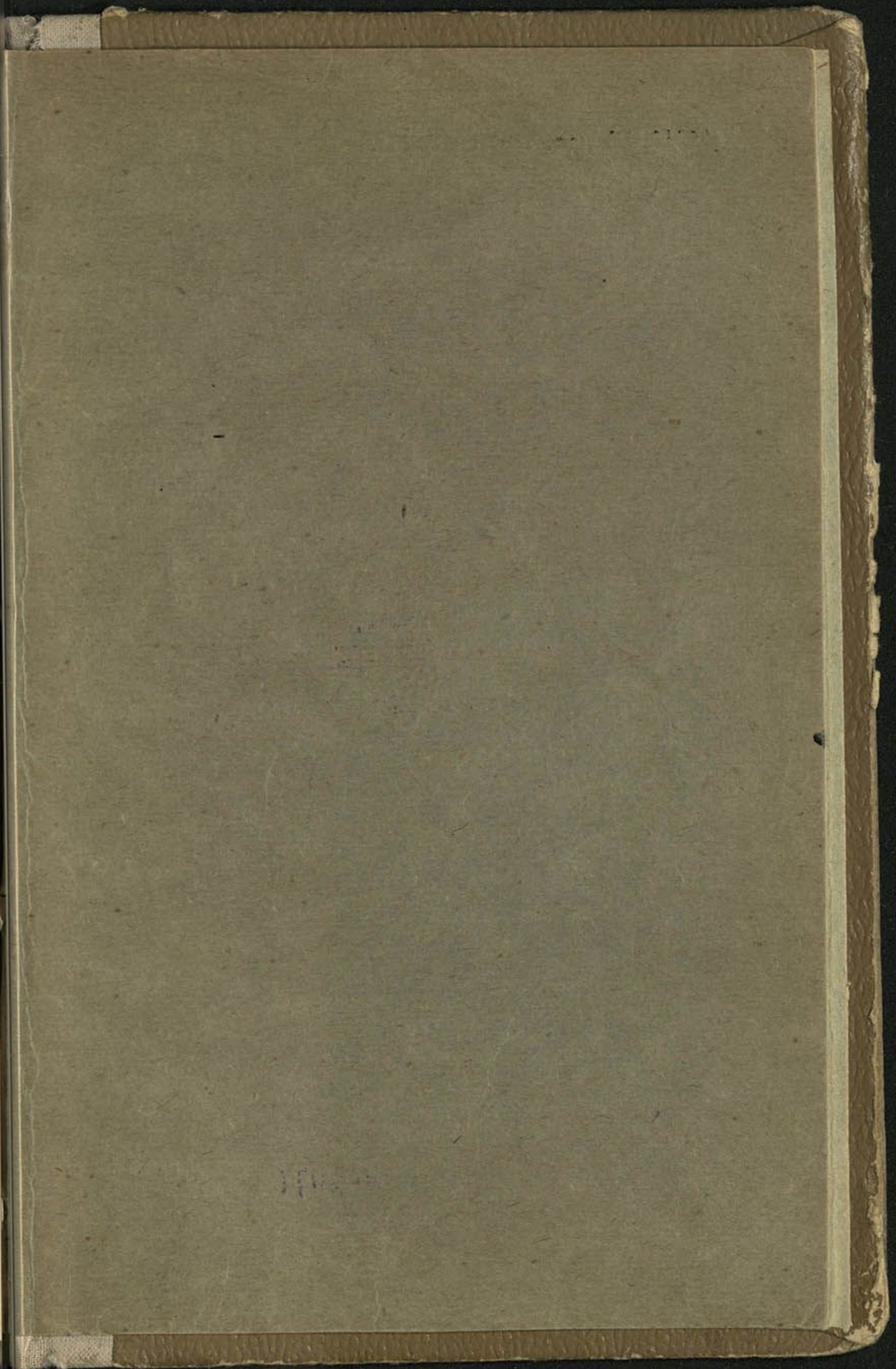
З Ъ М Е С Т

	<i>Стар.</i>
За культурную рэволюцыю.	3
Проблемы культурнае рэволюцыі	12
Культура і культурніцтва	33
Аб соцыялістычным будаўніцтве і куністычным вы- хаваньні моладзі.	46
Аб рашаючых дробязях у вялікім пытаньні	66

Мад. - 13079
10959

1092476

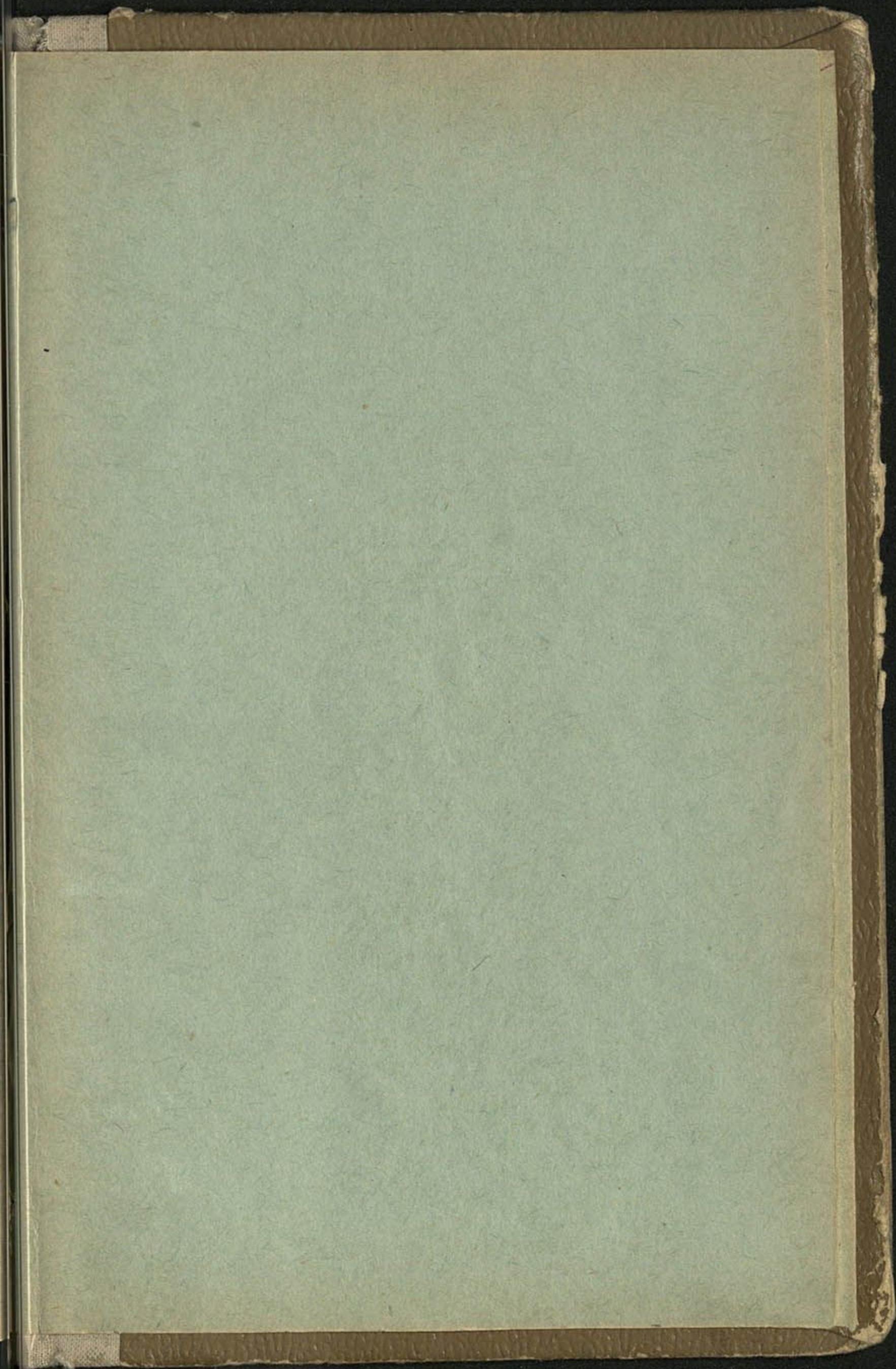
936574

8134

ЦАНА 50 кап.

1964 г.

Бел. 2005

4

800000002575 13